

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 24 (2810)

Пятніца, 11 чэрвеня 1976 г.

Шана 8 кап.

У Мінску праходзіць Усесаюзная навукова-практычная канферэнцыя «XXV з'езд КПСС і актуальныя праблемы камуністычнага выхавання моладзі».

На здымку — удзельнікі канферэнцыі — загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Аджарскага абкома КП Грузіі Ш. Давітадзе, першы сакратар Разанскага абкома камсамола Н. Іваноў, першы сакратар Цэнтральнага райкома КПБ г. Мінска А. Грыб, другі сакратар Тувінскага абкома камсамола С. Ондар.

Фота Р. НОВІКАВА.

ВЫХАВАННЮ МОЛАДЗІ — ПАРТЫЙНУЮ ўВАГУ І КЛОПАТЫ

Актуальныя праблемы камуністычнага выхавання моладзі ў святле патрабаванняў XXV з'езда КПСС абмяркоўвае Усесаюзная навукова-практычная канферэнцыя, якая адкрылася 9 чэрвеня ў Мінску. Яна арганізавана аддзелам прапаганды, арганізацыйна-партыйнай работы, навукі і навучальных устаноў ЦК КПСС, Цэнтральным Камітэтам Кампартыі Беларусі і ЦК ВЛКСМ.

На канферэнцыю сабраліся сакратары, загадчыкі ідэалагічных аддзелаў ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, крайкомаў, абкомаў партыі, вялікая група сакратароў гаркомаў і райкомаў партыі, міністры і іншыя кіраўнікі цэнтральных ведамстваў і грамадскіх арганізацый, сакратары ЦК ВЛКСМ, рэспубліканскіх, краевых, абласных і некаторых гарадскіх камітэтаў камсамола, вучоныя, дзеячы культуры, настаўнікі рабочай і сельскай моладзі.

Уступным словам канферэнцыю адкрыў намеснік загадчыка аддзела прапаганды ЦК КПСС В. А. Мядзведзеў.

З вялікім уздымам выбіраецца ганаровы прэзідыум у складзе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС таварышам Л. І. Брэжневым.

З дакладам «XXV з'езд КПСС і актуальныя праблемы камуністычнага выхавання моладзі» на канферэнцыі выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў.

У рашэннях XXV з'езда КПСС, адзначыў дакладчык, рэльефна і глыбока раскрытае найчаснейшая сувязь эканамічных, сацыяльных, ідэйна-выхаваўчых задач камуністычнага будаўніцтва. Праз усе дакументы з'езда ідэяльнай ніткай праходзіць думка аб неабходнасці ўзмацнення ідэйна-выхаваўчай дзейнасці партыйных арганізацый, усіх ідэалагічных устаноў. Самыя прамыя і неасереднія адносіны да ідэйна-выхаваўчай дзейнасці маюць сфармуляваныя ў дакладзе таварыша Л. І. Брэжнева такія вузлавыя праблемы эканамічнай стратэгіі партыі на сучасным этапе, як забеспячэнне хуткага росту прадукцыйнасці працы, павышэнне эфектыўнасці ўсёй грамадскай вытворчасці і якасці работы ва ўсіх звянох. Гэта палажэнні вялікай абгульваючай сілы, якія з'яўляюцца сігналам гаспадарча-арганізатарскіх, сацыяльных і выхаваўчых задач. Практычная рэалізацыя генеральнага прыняцця дзесяцігоддзя — прыняццю эфектыўнасці і якасці — гэта справа ўсіх савецкіх людзей, якая залежыць ад узроўню іх прафесійнальна-дзелавых, ідэйна-маральных якасцей. Відна, што высокая эфектыўнасць, высокая якасць любой работы ёсць у канчатковым выніку прамы паказчык сталасці, ідэйнай перакананасці, маральнай высакароднасці асобы. І калі гэта важна для ўсіх нашых людзей, то тройчы важна для моладзі — нашай змены, будучыні. Сацыялістычнай Айчыны.

Савецкі Саюз, працягваючы П. М. Машэраў, па праву называецца вялікай дзяржавай узыходзячай і квітнеючай маладосці. Больш чым палавіна насельніцтва СССР — людзі ва ўзросце да 30 гадоў. Моладзь складае больш як палову рабочага класа, амаль палову ўсёй інтэлігенцыі краіны. Без актыўнага ўдзелу камсамоўцаў, юнакоў і дзяўчат нельга сабе ўявіць работу нашых Са-

ветаў, прафсаюзаў, дзяржаўных устаноў.

З трыбуны XXV з'езда КПСС з вялікай сардэчнасцю і цеплынёй гаварылася аб ударнай рабоце моладзі на перадавых фарпостах эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу краіны. Новабудовлі і абнаўленне зямель расійскага печарназема, асваенне нафтавых і газавых месцанараджэнняў Заходняй Сібіры і унікальных багаццяў Курскай магнітнай аномаліі, новае жыццё галоднага стону і Беларускага Палесся, БАМ і КамАЗ, будаўніцтва Нурэкскай ГЭС і гігантаў металургіі на Украіне — гэтыя і многія іншыя палосы прыцягнення народных сіл сталі ў той жа час для дзесяткаў і соцень тысяч маладых грамадзян нашай Айчыны вялікай школай жыцця, сацыялістычнага калектывізму, кунілі працоўнай доблесці і славы. Перад савецкай моладдзю адкрыты ўсе шляхі да ведаў, да скарбніц чалавечага розуму, шляхі для патхнёнай творчай працы. У эканоміцы, культуры, ва ўсіх сферах жыцця на долю моладзі выпадае вырашэнне задач самага высокага парадку. Развіты сацыялізм у сваім наступальным руху да камунізму стварае па сутнасці новыя прадукцыйныя сілы, якія вырастаюць у ходзе практычнага вырашэння вызначанай партыйнай задачы — спалучэння дасягненняў навукова-тэхнічнай рэвалюцыі з перавагамі сацыялістычнага ладу. Адсюль і велізарная адказнасць саміх юнакоў і дзяўчат і асабліва важны абавязак тых, каму партыя даверыла выхаванне падрастаючага пакалення, бо ад нашай моладзі, адзначыў таварыш Л. І. Брэжнеў, «у многім залежыць, якім будзе Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік да пачатку трыцяга тысячагоддзя нашай эры».

П. М. Машэраў падрабязна спыніўся на велізарнай выхаваўчай ролі, якую адгрывае ў жыцці моладзі высокапрадукцыйная, творчая праца. Задача заключаецца ў тым, сказаў ён, каб з маладзтва выхоўваць любоў і прывычку да працы, разуменне неабходнасці як для грамадства, так і для дастойнага, паўнакроўнага жыцця самага чалавека, для яго асабістага шчасця. Жыццё пераканаўча паказала, што дабратворныя сілы працы пазнаюцца ўзрастае, калі падмацоўваецца актыўным уплывам калектыву на кожнага работніка. І калі гэта ісціна правільная для ўсіх, то яна тым больш правільная для моладзі, якая не мае ўласнага жыццёвага вопыту. Вельмі важна, каб маладыя людзі, якія ўпершыню прыходзяць на прамысловыя прадпрыемства, будуючы, у саўгас або калгас, з першых крокаў адчулі на сабе патрабавальную, зацікаўленую ўвагу калектыву, каб яны нападзілі ў добрыя, клопатлівыя рукі больш вопытных таварышаў на працы. Вялікі творчы магчымасці ярка раскрываюцца ў дзейнасці камсамоўска-маладзёжных працоўных калектываў, якія сталі добрай школай прафесіянальнага і маральнага росту маладых. У Беларусі працуюць звыш 10 тысяч такіх брыгад, якія аб'ядноўваюць больш чым 120 тысяч чалавек. Прадукцыйнасць працы ў іх у сярэднім на 15 працэнтаў вышэйшая, чым у звычайных брыгадах. Звыш трох тысяч камсамоўска-маладзёжных калектываў носяць ганаровае званне «Калектыву Камуністычнай працы».

У дакладзе П. М. Машэрава на прыкладах калгасаў «Асінежыцкі» Брэскі і

«Светлы шлях» Мінскай, саўгаса «Рудакова» Віцебскай абласцей было паказана, як уважлівы адносіны да разнастайных аспектаў арганізацыі працы і быту моладзі дапамагаюць вырашаць сур'ёзную сацыяльна-эканамічную праблему — замацаванне маладых работнікаў у сельскагаспадарчай вытворчасці. Партыйныя арганізацыі і кіраўнікі гэтых гаспадарак асабліва ўвагай акружаюць дзяцей і школьнікаў. Вучні старэйшых класаў актыўна ўдзельнічаюць у грамадскай працы. І таму выпускнікі добра сабе ўяўляюць, дзе патрэбны іх веды і прыкладанне сіл, дзе яны могуць атрымаць цікавую, па душы і здольнасцях работу. За 10 гадоў саўгас «Рудакова» падрыхтаваў 94 механізатары, 91 з якіх і па сённяшні дзень працуюць тут. 70 высокакваліфікаваных спецыялістаў вырастае ў калгасе «Асінежыцкі» з ліку юнакоў і дзяўчат, накіраваных калектывам на вучобу.

Высокаграмадзянскай праяўленнем зацікаўленых адносін да моладзі з'яўляецца высакародны рух настаўніцтва. Слаўны чалавек, які стаў майстрам сваёй справы, сказаў дакладчык, але тройчы слаўны той, хто зрабіў майстрам свайго вучня. У працоўных калектывах Беларусі працуюць 43 тысячы настаўнікаў. Сярод іх 20 тысяч камуністаў, 21 Герой Савецкага Саюза, 151 Герой Сацыялістычнай Працы. Яны шэфтуюць над 80 тысячамі маладых рабочых і калгаснікаў. Вялікая ўвага ўдзяляецца вучобе настаўнікаў. У рэспубліцы створана для гэтага 459 школ, заняткі ў якіх вядуцца па адзінай праграме. Цікавы вопыт работы з настаўнікамі пабыты на Мінскіх трактарным і аўтамабільным заводах, у вытворча-тэхнічным аб'яднанні «Інтэграл», на Полацкім заводзе шкловалякна, «Гомсельмашы» і іншых прадпрыемствах.

П. М. Машэраў падрабязна спыніўся на вялікіх і адназначных задачах камсамола, агульнаадукацыйнай і вышэйшай школы, літаратуры і мастацтва па фарміраванні ў моладзі марксісцка-ленінскага светапогляду, маральнай загартоўкі, выхавання адданасці справе партыі, ідэаламу камунізму.

Першы сакратар ЦК ВЛКСМ Я. М. Цыжэльнікаў у дакладзе «Дзейнасць ВЛКСМ па выхаванні ідэйна загартаваных, свядомых барацьбітоў за камунізм» падкрэсліў, што Ленінскі камсапол, савецкая моладзь гораца адобрылі і прынялі да няўхільнага кіраўніцтва і выканання рашэнні XXV з'езда КПСС, задачы, вызначаныя на ім таварышам Л. І. Брэжневым, рашэнні форуму камуністаў сталі супадаюць, асновай усёй камсамоўскай работы.

Вялікае месца ў дакладзе Я. М. Цыжэльнікаў удзяліў пытанням выхавання свядомых, ідэйна загартаваных будаўнікоў камунізму. На прыкладах работы камсамоўскіх арганізацый Харкаўскага трактарнага завода Імя Сяргея Арджанідзэ, Стаўрапольскага і Алтайскага краёў, Падмаскоўя быў паказаны дабратворны ўплы прафесіянальнай арыентацыі, вытворчага абучэння і тэхнічнай творчасці на рост свядомых адносін да працы камсамоўцаў і моладзі.

Дакладчык падрабязна спыніўся на праблемах дадзенага ўдасканалення ўсёй сістэмы ідэйна-палітычнага, працоўнага і маральнага выхавання. У партыйным кіраўніцтве, сказаў у заключэнне Я. М. Цыжэльнікаў, — сла і

моц Ленінскага камсамола, залог новых поспехаў і перамог. Камсапол пастаянна адчувае бацькоўскую ўвагу і клопаты партыі, яе ленінскага Цэнтральнага Камітэта.

На пленарным пасяджэнні канферэнцыі з дакладамі выступілі таксама першы сакратар Краснаўскага крайкома КПСС П. С. Фядзірка, міністр асветы СССР М. А. Пранкоў, першы сакратар Ленінградскага гаркома КПСС Б. І. Арыстаў, міністр вышэйшай і сярэдняй спецы-

яльнай адукацыі СССР В. П. Ялоўцін.

У рабоце канферэнцыі прымаюць удзел намеснікі загадчыкаў аддзелаў ЦК КПСС тт. Н. С. Пярун і Г. С. Стрыжоў, сакратары і члены бюро ЦК КПБ, першыя сакратары абласных камітэтаў Кампартыі Беларусі.

Усесаюзная навукова-практычная канферэнцыя «XXV з'езд КПСС і актуальныя праблемы камуністычнага выхавання моладзі» працягвае сваю работу.

БЕЛТА

У КАМІСІІ ПА КУЛЬТУРЫ ВЯРХОўНАГА САВЕТА БССР

Адбылося пасяджэнне Пастаяннай камісіі па культуры Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, якое вёў дэпутат В. С. Сцяпук. Заслухана паведамленне кіраўніка падрыхтоўчых дэпутацкай групы У. У. Алоўнікава аб выніках правяркі работы культуры-асветных устаноў Гродзенскай вобласці па прапагандзе рашэнняў XXV з'езда КПСС і мабілізацыі працоўных на іх выкананне.

Адзначана, што мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных, іх выканаўчыя камітэты, органы культуры, культура-асветныя ўстановы вобласці пад кіраўніцтвам партыйных органаў праводзяць вялікую работу па прапагандзе і ажыццяўленню рашэнняў XXV з'езда КПСС. Гэтае пытанне абмеркавана на сесіях абласнога, раённых і гарадскіх Саветаў. Прыведзены тэматычныя семінары і інструктыўна-метадычныя нарады з работнікамі ўстаноў культуры. Упраўленні культуры, кінатэатры, Камітэт па тэлебачанні і радыёвяшчання, аддзелы культуры і культура-асветныя ўстановы распрацавалі мерапрыемствы па прапагандзе рашэнняў з'езда. У многіх дамах культуры, клубах, бібліятэках на гэ-

тую тэму абсталюваны стэнды і кніжныя выстаўкі. Па матэрыялах XXV з'езда КПСС праводзяцца тэарэтычныя канферэнцыі, дыскусіі, вечары пытанняў і адказаў, вусныя часопісы, чытаюцца лекцыі і даклады, арганізуюцца сустрэчы дэлегатаў з працоўнымі.

Культурна-асветныя ўстановы ўласцівы для іх формамі работы аказваюць дапамогу партыйным і савецкім органам у камуністычным выхаванні працоўных, садзейнічаюць павышэнню іх працоўнай актыўнасці і мабілізацыі на паспяховае выкананне планаў і сацыялістычных абавязкаў.

Разам з тым камісія адзначыла недахопы ў рабоце ўстаноў культуры Гродзенскай вобласці па прапагандзе рашэнняў XXV з'езда КПСС і мабілізацыі працоўнай горада і вёскі на іх ажыццяўленне.

У ходзе абмеркавання пытання выступілі дэпутаты П. Р. Шырма, З. І. Азгур, Г. В. Будай, М. А. Савіцкі, С. В. Марцалеў.

Камісія ўнесла данае пытанне на разгляд Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

У рабоце камісіі прыняла ўдзел сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. П. Чагіна.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАў БССР

ПАЧАТАК ВЯЛІКАЙ РАБОТЫ

7 чэрвеня ў Доме літаратара адбылося першае пасяджэнне прэзідыума праўлення СН БССР, абранага VII з'ездам пісьменнікаў Беларусі.

Прэзідыум зацвердзіў размеркаванне абавязкаў у сакратарыяце і новы склад грамадскіх камісій:

па прыёму ў Саюз пісьменнікаў (старшыня І. Чырынаў);

па рабоце з маладымі (старшыня Я. Сіпакоў);

па ваенна-мастацкай літаратуры і ваенна-шэфскай рабоце (старшыня Л. Прокша);

па нарысу і публіцыстыцы (старшыня У. Юрэвіч); гісторыка-мемарыяльнай камісіі (старшыня М. Лужаніў);

па навукова-фантастычнай і прыгодніцкай літаратуры (старшыня Г. Папоў).

Акрамя таго, прэзідыум зацвердзіў склад праўлення Дома літаратара (старшыня А. Асіпенка), савета Бюро прапаганды мастацкай літаратуры (старшыня А. Русецкі) і праўлення Беларускага аддзялення Літфонда СССР (старшыня М. Ткачоў).

У час работы прэзідыума СН БССР член Сусветнага

Савета Міру і член прэзідыума Савецкага Камітэта абароны міру Іван Мележ ад імя гэтых арганізацый уручыў высокія ўзнагароды — П. У. Броўку юбілейны медаль Сусветнага Савета Міру і Ганаровую грамоту Савецкага Камітэта абароны міру і К. К. Крапіве — Ганаровую грамоту Савецкага Камітэта абароны міру. Яны ўзнагароджаны за актыўны ўдзел у дзейнасці Камітэта і ў сувязі з 25-годдзем сусветнага руху прыхільнікаў міру.

Прэзідыум вынес падзяку Івану Мележу за актыўную і плённую імягадовую работу па падрыхтоўцы маладой змены літаратараў, калі ён узначальваў камісію па прыёму ў Саюз пісьменнікаў.

Аб выніках Дзён літаратуры і мастацтва Украінскай ССР у Беларусі далажыў прэзідыуму сакратар праўлення СН БССР Анатэль Вярцінскі. Ён адзначыў, што літаратурная частка Дзён, як і ўся дэкада, прайшла на высокім арганізацыйным і творчым узроўні.

У Саюз пісьменнікаў прыняты Галіна Каржанеўская, Павел Марціновіч і Міхась Тычына.

ВЫБРАНАЕ ЦЁТКІ

У ліпені спаўняецца сто год з дня нараджэння выдатнай беларускай паэтэсы-рэвалюцыянеркі, грамадскага дзеяча Алаізы Пашкевіч, што ўвайшла ў гісторыю пад літаратурным імем Цётка. Творы яе карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытача. Вось і нядаўна выдавецтва «Художественная літаратура» выпусціла томик выбранага Цёткі.

У зборнік увайшлі вершы, апавяданні. Упершыню ўсеагульна чытач мае магчымасць пазнаёміцца і з нарысамі беларускай паэтэсы. Сярод перакладчыкаў яе твораў—А. Пракоф'еў, В. Карчагін, Г. Куранёў, С. Маршак, Т. Залатухіна.

Укладальнік кніжкі С. Александровіч у градамоўцы «У барацьбе за шчасце» народнае» зазначае, што «гэты невялікі зборнік яе выбранага твораў пазнаёміць рускага чытача з цікавым мастаком, актыўным грамадска-палітычным дзеячам і асветнікам Беларусі».

МУЖНАСЦЬ — ШТОДНЯ

«Всегда на страже» — калектыўны зборнік, складзены В. Рудавым, які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» на рускай мове. Аўтары яго, пісьменнікі і журналісты, расказваюць пра мірныя будні савецкіх пагранічнікаў.

Пра мужнасць, гераізм людзей, што пільна стаяць на ахове свяшчэнных рубяжоў Айчыны, апавесці А. Кулакоўскага «Дзе каму жыць...» (пер. Т. Гарбачовай), М. Аляксеева «Рака Буг — граніца Радзімы», апавяданні М. Ракітнага «Сустрэча» (пер. Я. Курто), А. Міляўскага «Радыеграма», Э. Нізюрскага «Фінал аперацыі «Нептун» (пер. з польскай П. Стэфановіча), нерысы В. Мысліўца «Школа мужнасці і пільнасці», А. Шлега «На ціім пераездзе» і іншыя творы.

ПРА МІНСК НАШ ЦУДОУНЫ

Серыю «Гарады-героі» выпускае палітычнае выдавецтва Украіны. Чарговая кніжка ў ёй прысвячаецца сталіцы нашай рэспублікі, гораду-герою Мінску. Аўтары М. Матукоўскі і М. Шыманскі расказваюць пра мужнасць і гераізм мінчан у змаганні з фашызмам у гады Вялікай Айчыннай вайны, пра слаўныя працоўныя поспехі ў справе пабудовы камуністычнага грамадства.

наіраннямі над тайнамі чалавечай псіхалогіі.

Канфлікт паміж Марцінам і Пронькам уяўляе сабой сутыкненне паміж псіхалогіяй старога і новага свету. І аўтар рамана пераконаўча паказвае, хоць часам, можа, крыху і спрошчана, што новая мараль перамагае не сама па сабе, не аўтаматычна. За яе трэба змагацца. А сама праблема маралі займае ў творы значнае месца. Прытым адчуваецца, што вырашэнне канфлікту — у будучым.

Падзеі рамана даводзяцца толькі да пачатковага этапу вайны. Але з той расстапоўкі сіл, якая вызначылася на працягу ўсяго твора, чытач можа ўявіць, як у гэтай мясцовасці будзе разгортвацца барацьба далей.

У рамане В. Каваленкі ёсць паасобныя штрыхі, якія характарызуюць побыт вёскі: «Брук быў густа пасыпаны белымі грудкамі цукру. Як мага хутэй (Арсень — У. К.) стаў набіваць імі адзіную кішэнь у сваіх нагавіцах, а пасля ўзяўся ладаваць іх за паху». Тут мы даведваемся, што ў вёсцы быў брук і што ў нагавіцах хлапчука была адна толькі кішэнь. Але такіх звестак у рамане лёна недастаткова.

Не ўпрыгожваюць твор паасобныя фразы, якія нагадваюць радкі са звычайных газетных карэспандэнцый. «Раю прызначылі загадчыцай клуба. Яна радавалася, што праца ў яе ладзілася. Ён любіў паглядзець, як яна там гаспадарыць». «Пронька ўвесь час сядзеў, апусціўшы галаву, пра нешта думаў. І яго не чапалі. Дый ведаў, што мужчыны больш давяраюць яму, Марціну, і хочучь, каб пайшоў ён».

Разам з тым хочацца адзначыць уменне аўтара апавядаць аб паасобных падзеях з лёгкім гумарам. Цікава, што ў гумарыстычным асвятленні падаюцца ўчынкі людзей, якім аўтар не можа сімпатызаваць, хоць самі па сабе іх наводзіны ў дадзены момант як быццам павінны адпавядаць патрабаванням часу.

«Падвышанае неба» — празаічны добіот В. Каваленкі, вядомага крытыка і даследчыка літаратуры. Напэўна ж, аўтару трэба яшчэ над творами папрацаваць — пашліфаваць мову, зрабіць больш дасканалай мастацкую характарыстыку вобразаў, больш выразным — гэе асроддзе, у якім людзі жывуць і дзейнічаюць. Але ў цэлым раман успрымаецца як цікавае слова аб жыцці нашага народа ў адзін з важнейшых перыядаў гісторыі.

Уладзімір КАЗЬЯРУК.

арганізатар калгаса і яго кіраўнік. Іменна ён першы паведамляе аднавяскоўцам аб набліжэнні бальшавікоў, аб вызваленні. І затым ужо піводная, больш ці менш значная падзея ў жыцці вёскі без яго не адбываецца.

Аўтару ўдалося ў гэтым вобразе раскрыць не толькі напрамак змен у жыцці заходнебеларускай вёскі, іх дынаміку, але і іх глыбінныя заканамернасці. Марцін — не толькі актыўны выканаўца дырэктывы, ён не чакае падказак, кіруючых указанняў і парад, а сам вызначае напрамак дзеянняў, ідзе насустрач жыццю і ўвесь час гарыць на рабоце. Людзі вераць яму, ідуць за ім, і таму так лёгка Марціну ўдаецца арганізаваць калгас — адзін з першых

ку, аўтар паказвае магчымы шляхі станаўлення чалавечага характару ў тагачасных умовах. І думаецца, што гэтае супрацьпастаўленне мае глыбокі сэнс. Бо Пронька, хоць і быў калісьці надпольшчыкам, а пасля вызвалення стаў адным з актывістаў Савецкай улады (спачатку мільцыянерам, потым — старшынё сельсавета), кіруецца ў жыцці зусім іншымі правіламі. Дзеля кар'еры, дзеля карыслівых мэт ён не грэбуе нічым: пад выгладам неабходнасці разгортвання класавай барацьбы на вёсцы ён бы з вялікай ахвотай звёў асабісты рахунок з сумленнымі сялянамі, якія паверылі Савецкай уладзе. У час выбараў ён бы праз дзірачку назіраў, як людзі гала-

НА ПЕРАЛОМЕ

ва ўсёй вобласці. Ды толькі ці не занадта лёгка?

Трэба прызнаць, што пры ўсіх добрых намерах аўтара, нягледзячы на яго непакісна правільныя зыходныя пазіцыі, сам вобраз Марціна недастаткова жывы і пераканаўчы. Мы па сутнасці не бачым яго знешняга вобліку, яго індывідуальных рыс характару. Амаль што зусім не паказаны ўзаемаадносіны героя са сваёй сям'ёй. А іменна тут для Марціна павінны былі ўзнікаць складаныя праблемы. Няўжо дома яму ні слова не казалі, калі ён адмовіўся ўзяць сваю долю мяса з забітага панскага быка і пабег па вуліцы, каб аддаць першаму сустрэчанаму? Жыў ён у звычайнай, беднай сялянскай сям'і, у якой заўсёды даражылі кожным кавалачкам хлеба. А што ўжо гаварыць пра свежае мяса!

Канфлікт у сям'і для Марціна — чалавеча непакіснага ў сваёй сумленнасці — мог бы стаць найбольшым выпрабаваннем характару. Герой, напрыклад, рашуча адмаўляецца таксама прырэзаць сабе лішні кавалак панскай зямлі, калі яе дзятлі пасля вызвалення. Прынцыповы наводзіны самога камуніста, ідэйна загартаванага яшчэ ў падполлі, зусім апраўданыя. Але ці не празмерна лёгка яму даецца такая прынцыповасць? Сам жа Віктар Каваленка ў сваім творы колькі разоў паказвае жывучасць спрадвечнай сялянскай дробнаўласніцкай псіхалогіі!

У цэлым у рамане В. Каваленкі вобраз Марціна цікавы як вобраз грамадскага дзеяча, як чалавек, ва ўчынках і наводзінах якога ўвасоблены і новая мараль, і рысы кіраўніка, што выйшаў з народных нізоў і песна з імі звязаны. Паслядоўна супрацьпастаўляючы яму Пронь-

кую, каб ведаць, хто чым дышае...

Супрацьдзейнічаючы Проньку, аналізуючы яго наводзіны, Марцін сам расцепляе яго кругогляд, узбагачаецца яго духоўны свет, умацоўваецца яго жаданне змагацца супраць агідных з'яў жыцця, загартоўваецца яго воля. «Цяпер ён (Марцін — У. К.) добра бачыў небяспеку. Раней здавалася, што ўсё неяк уляжацца само сабой. Калі і робіць хто трохі не так як трэба — ці з няўмення, ці з пустага выхвалання, самалюбства, — думалася, што ўсё неяк уляжацца ходнае. Новы лад жыцця павядзе чалавека і навучыць. Аяно — не! Папусціся гэтаму хоць трохі — і яно будзе падымацца, пушыць, брадзіць, бо гніе».

Думкі Марціна аб наводзінах Пронькі — гэта і думкі аўтара, вынікі яго назіранняў над жыццём, яго разважанняў: «Такім людзям, як Прог'я, не выгнаўшы з іх пагананага духу карыліваці, нельга даваць навуку і высокія пасады. Чым вышэй іх паставіць, тым больш яны нашкодзяць. Усё апаганяць гэтым духам — і дружбу, і каханне, і ўладу, і пашы сцягі». Прытым аўтар не проста канстатуе з'яву. Ён жа задумваецца і над пытаннем аб яе вытоках: «Адкуль гэтая хвароба? Як яе назваць?»

Праўда, самі вытокі хваробы не раскрываюцца, нельга ж сур'езна лічыць яе прычынай «спрадвечную мужыцкую захалупчасць і цемнату». Бо калі б так было, мог бы ён заразіцца і Марцін, і Паўлюк (намеснік старшыні калгаса). Але такога не здарылася. І раман німаг выйграў бы, калі б аўтар прасачыў і раскрыў вытокі гэтай з'явы. Гэта значна ўзбагаціла б твор каштоўнымі

ТОП. ХТО перахыў незабыўныя вераснёўскія падзеі 1939 года, непазбежна вяртаецца да іх у сваіх думках і ўспамінах, адкрываючы ў іх для сябе з кожным разам нешта больш узнёслае, велічпае, гістарычна значнае. Прымушае рабіць гэта сама павакольная рэчаіснасць, тэя з'явы, якія на працягу многіх гадоў каранным чынам мяняюць і выгляд родных мясцін, і лёс знаёмых людзей і якія адкрываюць перад кожным чалавекам новыя далегляды. Аднак, мабыць, асэнсаваць усё гэта ў мастацкім творы — справа не лёгкая.

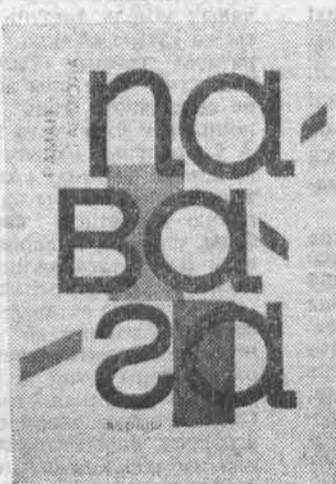
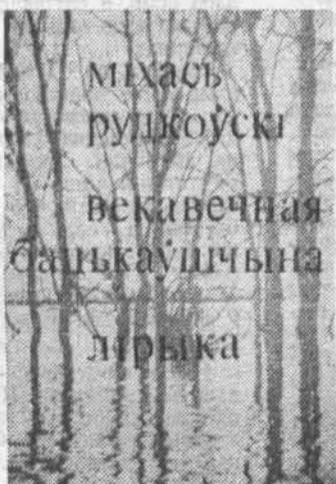
І заслуга Віктара Каваленкі ў тым, што ён у сваім рамане «Падвышанае неба» ўпершыню так шырока паспрабаваў паглядзець на гэты багаты падзеямі, пераломны перыяд у жыцці нашага народа.

Як яны бачацца аўтару? Ці не абмяжоўваецца ён простым паведамленнем аб падзеях?

У самым пачатку рамана аўтар знаёміць чытача з сялянскім хлапчуком Арсенем, які прагна цягнуўся да ўсяго новага. Але іменна першыя старонкі твора найменш задавальняюць мяне, як чытача. Тут нежк не адразу адчуваецца дыханне вялікіх падзей. Спачатку нават ствараецца ўражанне, быццам вёска жыла сваім звычайным жыццём, аж пагуль не «ўляцелі» сюды паны, якія на сваіх брычках і фурманках, напакаваных усякім дабром, уцякалі ад Чырвонай Арміі. Ды і то на працягу доўгага часу ніхто не мог зразумець, з якой нагоды паны наладзілі такія «высцігі». А між тым сяляне ў заходнебеларускай вёсцы, многія жыхары якой напярэдадні вайны, яшчэ ў канцы жыцця былі мабільааваны і адіраўлены на Захад, не маглі не сачыць з трывогай за падзеямі, лавіць паведамленні ў франтоў. А ў рамане мы толькі назней даведваемся, што і бацька Арсеня таксама быў на вайне.

Неўзабаве, аднак, на старонках твора з'яўляецца той герой, які павінен быў адыграць у ім галоўную ролю і ў вобразе якога ўвасоблены аўтарскія ўяўленні аб сталючым Ідэале. Гэта — Марцін Ракавецкі, «малады высокі дзяцюк», былы сакратар падпольнай ячэйкі Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі, а ў будучым — старшыня рэўкома, затым старшыня сельсавета.

Віктар Каваленка. Падвышанае неба. «Малодосць», №№ 9—11, 1975.

Змяшчаем вокладкі новых зборнікаў беларускіх паэтаў, якія выпусціла выдавецтва «Мастацкая літаратура»: «Векавечная сарычкаўшчына» М. Рудноўскага (мастак А. Шэвераў), «Павага» Р. Тармолы (мастак Р. Красінскі), «Вена-помнае поле» Ю. Голуба (мастак М. Лазавой), «Свята зямлі» М. Шаўчонак (мастак А. Кузьмін).

ШЛЯХІ-ДАРОГІ МІХАСЯ КРАСНОВА

Некалі ў маладзёжнай прозе моднымі былі юныя героі, што толькі-толькі пакінулі школу і выключным п'явяданнем позіраюць на свет. Але першыя крокі да самастойнасці сталі больш трывалымі, усваяючыся з той неабходнай мерай адказнасці перад сабой, перад калектывам, без якой немагчыма станаўленне сапраўднай асобы.

На гэтыя разважання пэўным чынам наводзіць і апавесць Анатоля Данільчанкі «Сам сабе галава», змешчаная ў яго першай кнізе «Зялёны берэг». У творы п'яма нечаканых каляфіктаў. Усё, што адбываецца з галоўным героем — семнаццацігадовым Міхасём Красновым ці Мінем, які яго завуць сябры, — пазначана звычайнасцю, некаторыя сітуацыі, магчыма, нават сустракаліся ў іншых творах аб рабочай моладзі. І ўсё ж апавесць захапляе, хвалюе і лёс юнца, які абраў рабочую прафесію. І не толькі таму, што твор мас пэўнага мастацкага вартасці, але і на іншай прычыне: у героя ёсць канкрэтны прататып — сам аўтар, А. Данільчанка, пачынаў вучыцца слесарам, працаваў на «Гом-

сельмашы», аўтарамзаводзе, у шахтах Данбаса.

Але якім жа ўяўляецца нам вобраз учарашняга школьніка Міні? З якім маральным багажом пераступае ён парог завода, як узбагачаецца яго жыццё ў рабочым калектыве?

Міня — чалавек разважлівы, з «характарам», ён можа нават падацца залішне ўпартым. Але тое, што ў спрэчках звычайна настойліва абараняе свой пункт гледжання і застаецца пры сваім меркаванні, калі яго не пераканаюць у зваротным, гаворыць у карысць хлопца. Гэта ж рашуча ён аб'яўляе маці, што пакідае часова школу і ідзе працаваць на завод. Гэта ж сур'ёзна даводзіць у аддзеле кадрў права хутчэй набыць рабочую спецыяльнасць. «...Люды в шестнадцать полками командовали, и то ничего, а тут — работать.»

Мажліва, у Міні нават больш, чым у яго ровеснікаў праўляецца натуральнае для падлеткаў імкненне да самастойнасці, хоць часам меркаванні хлопца яшчэ падта паўныя. Але паступова адкрываецца ў яго характары яшчэ адна адметная рыса, якая ў многім вызначае паводзіны Міні, яго жыццё ў калектыве, дзе ён «из беззаботного голубятника превращается в рабочего человека». Гэтая рыса — сумленнасць ва ўсім. Ён не перыць несправядлівасці, бяздзейнасці, фальшу. Гэта і вызначае Мініны сімпацыі і антыпатыі ў адносінах з людзьмі. Запалта ганарысты слесар Пятровіч, да

якога спачатку прымавалі Міню ў якасці вучня, не выклікае ў яго даверу, абурасц неакрэсленасцю сваіх жыццёвых пазіцый, бо ніколі нічога не адмаўляе і нічога не прызнае, застаецца «ўбаку» ад грамадскіх спраў.

І ў той жа час дзядзька Косця — дастаткова было яму толькі з'явіцца ў цэху — адразу ж прыцягвае ўвагу хлопца: у гэтым амаль сямідзесяцігадовым слесару-рамонтніку, які ўсяго тры гады назад пайшоў на пенсію, а потым зноў вяртаецца на завод, бачыць Міня ідэал рабочага, і вельмі шчаслівы, што трапляе ўрэшце да старога вучня, а потым працуе побач з чалавекам надзвычай працалюбным і зычлівым. І багаты жыццёвы вопыт старога слесара, яго мудрыя парады памагаюць юнаку разабрацца ў многіх складаных пытаннях.

Міню цікавіць, напрыклад, чаму некаторыя рабочыя з галоўнага кацвеера працуюць не на поўную сілу, хоць праца здельная. У той жа час ён шчыра абурасца наміроўшчыкам Дуравым, яго неабгрунтаванымі імкненнямі знізіць расцэнкі.

Дарэчы, якраз на гэтым эпізодзе з расцэнкамі правяраецца і яшчэ адзін важны крытэры — як разумее Міня сапраўдную дружбу. Ён не дае літасці свайму школьнаму прыяцелю Эдзіку Болмараву, які спрабуе супрацьстаяць не сумленным прыёмам наміроўшчыка гэткую ж несумленнасцю ў працы. Аб сваёй ня-

згодзе з пазіцыяй Болмаравы Міня адкрыта і прышчыпова заяўляе на сходзе, хоць ведае, што іх сяброўскія адносіны падоўга сапсуюцца пасля гэтага.

Такім паўстае перад намі Міня Красноў, па-даросламу стрыманы, разважлівы, палюбоўку шчыры, дапытлівы, для якога галоўнае — жыццё сумленна, на высокіх маральных законах грамадства. Ён робіць першыя крокі ў жыццё, але робіць іх у правільным кірунку, упэўнена, з цвёрдай верай у свае сілы. Нездарма ж апавесць называецца: «Сам сабе галава».

Несумленна, вобраз Міні Краснова — самы каларытны. Але ёсць яшчэ адзін герой, якому аўтар адводзіць у апавесці асобнае месца, праз якога пэўным чынам выкладае свае маральныя пазіцыі. Гэта — дзядзька Косця. Ён намаляваны вельмі цёпла, працула.

Менавіта такія вольныя патомныя рабочыя складаюць касцяк любога калектыву, яго гонар, аказваюць неацэнную дапамогу ў выхаванні рабочай моладзі. І дзядзька Косця вучыць свайго падпечынага не блытацца ў дробязях жыцця, не аддаваць ім перавагу, а заўсёды мець на ўвазе галоўнае, тое, дзея чаго жыве чалавек на зямлі. Стары па-свойму мудра параўноўвае жыццё з рэчкай: «Сколько в речки заводей, затоки всяких? Никто не считал. Так ежели станет она соваться в каждую затоку — и речки не будет: растечется, рассосется. А она, видишь ты, знает себе прет, куда положено». І далей: «Я в чем угодно соглашусь, а главного моего не трожь. Тут для меня принцип на первом месте. Главное для меня завод...».

Для Міні дзядзька Косця не толькі настаўнік, але і самы лепшы сябра: «...какое это счастье — иметь человека, с которым можно говорить совершенно обо всем и знать, что над тобой не посмеются, не поймут превратно, не затаят плохой мысли». Лірычная ўсхваляванасць, з якой аўтар расказвае пра старога, які згубіў у вайну сына, пра яго дабрыву, чалавечнасць і мудрасць, не могуць не ўсхваляваць чытача.

Аднак для іншых персанажаў апавесці, на жаль, у аўтара нестае гэтых жа выразных фарбаў, яны надаюцца схематычна, часам наводзіць на думку аб іх літаратурным, кніжным паходжанні. У прыватнасці, не шануе А. Данільчанку з жаночымі вобразамі. Навельмі пераканаўча паказана ў творы Святлана, яе ўзаемаадносіны з Мінем. Іх пачуцці нейкія штучныя, надуманыя. Учынікі дзядзькіна зусім не матываваны псіхалагічна. Павярхоўны, невыразны вобраз і аднакласніцы Міні па школе рабочай моладзі Ларысы...

Хацелася б параіць аўтару і больш старанна працаваць над мовай твора, узбагачаць яе, удасканаліваць, асабліваю ўвагу звяртаць на гаворку персанажаў, бо ў апавесці амаль усе героі гавораць па адзін манер...

Варта таксама ўдзяліць увагу кампазіцыі. А. Данільчанка ў асноўным упэўнена будзе мізансцэны, імкнучыся паказаць характары ў дынаміцы падзей, але яму бракуе ўвешня належным чынам кампаніюваць матэрыял, увесці яго ў строгія сюжэтныя берогі. Гэтая раскіданасць асабліва адчуваецца ў другой апавесці «Зялёны берэг».

Недахопы прозы А. Данільчанкі — відавочныя. І тлумачацца яны, зразумела, пакуль недастатковым літаратурным вопытам аўтара. Аднак і вартасці ў наўнасці: пісьменнік з веданнем справы паказвае дэталёва сваіх герояў да працы, да інтарэсаў калектыву...

Юген КАРШУКОУ.

А. Данільчанка. Зялёны берэг. Апавесці. На рускай мове. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1976.

«За кожны шчыры дзень...»

Юнацтва — гэта першая любоў і першыя вясмучэнні, першыя крокі ў жыцці да ўсталявання чалавечай асобы і першае адчуванне сваёй грамадскай значнасці. Імяна ў юнацтве з'яўляюцца і ўмацоўваюцца ў душах маладых людзей парасткі пачуцця грамадзянскасці і адказнасці перад народам і дзяржавай. «Юнацтва» — так называў і сваю кнігу Іван Калеснік, якая выйшла ў серыі «Песню бярыце ў дарогу».

Ці піша аўтар пра каханне або пра вайну, ці ўзімае праблему маральную, або проста захапляецца жыццём і прыродай — ён знаходзіць асноўную думку, якая робіць яго вершы дзейнымі.

Вось як ён бачыць эмблему дружбы Міжнароднага фестывалю моладзі і студэнтаў:

Не пагасне сонца — сонца
фестывалю.
Знікне прывід атамных
грыбоў.
Хай цвітуць, ніколі не
завянуць
Пяць п'ялёсткаў,
Пяць сусор'яў,
Пяць мацерыноў.

Апошнія радкі інтэнсіўна канцэнтруюць думку. Скажана проста. Але прастата гэта пазычыная, якая нясе лагічны вобраз, наводзіць чытача на раздум.

У першым раздзеле зборніка ўсё настолькі ўзаемазвязана, што цяжка размежаваць вершы зб сённяшнім і дзі і вершы аб вайне, якія сталі часткай лёсу людзей, перанесеных гора. Паэт улюбёны ў жыццё па-юнацку за-

хоплена. Гэта адчуваецца і ў рытмічным ладзе ўсяго зборніка, і ў прастай вобразнасці: «Наш дзень ідзе ва ўлётне крапаў, у спевах ранішніх гудкоў. І па разлогам ніў бяскрайніх у дружным гуле трактароў. Нібы юнак — бадзёры, ўвішны — ідзе, як гаспадар зямлі». Тут верш набывае тую жыццёвую нагрукку, неабходную як чалавеку, так і дню, які чалавек пражыў:

І што краінаю здабыта
За кожны шчыры мірны дзень —
Кладзецца велічым абліткам,
Падмуркам шчасця для людзей.

Побач з вершамі «Хатшы», «Над садацкай магілай», «Партызанскі праспект», «Курган славы», сюжэт якіх у нейкай ступені «запраграмаваны» назвай, І. Калеснік звяртаецца ў творах да маладых чытачоў, можна сказаць, неспрэчна праз лёс іх ровеснікаў. Напрыклад, у вершы «Рубен Ібаруры». Асновай твора з'яўляецца кульмінацыйны, трагічны эпізод біяграфіі Рубена Ібаруры — героя гіне ад варажэй кулі: «І смерць сустраў Рубен пад Сталінградом, абараняючы Мадрыд». Вобраз пакутлівай Радзімы даў яму веру ў перамогу ў барацьбе з фашызмам. Смерць Рубена — гэта працяг жыцця дзіўчынак і хлопчыкаў, якіх абараніў ён...

Зло шматлікае. І паэт не можа спакойна пераносіць тое, што сын Патрыса Лумумбы на сваё апошняе пісьмо да знявольнага бацькі не атрымаў адказу. І Рубен Ібаруры, і сын Патрыса Лумумбы дарагія паэту, як і ўласныя дзеці. І думваючы пра лёс сваіх сыноў у вершы «Калі ў глухую поўнач», ён піша:

А мне трывога не дае спакоў,
Што можа стацца страшнае на свеце:
Налі не коўдрай, Шынляём садацкім
Навечна юных будучы нарываць...

Ёсць у кнізе цікавы верш «О, як над сынам ты варкуеш!», дзе «век дваццаты — босы і абуты... Прыносіць людзям радасць і пакуты...», і дзе — жанчына, якая памацярінску разумее свет, без страху глядзіць у будучыню, упэўненая ў тым, што дабро пераможа. І аўтар звяртаецца да яе з такімі словамі: «Усё на свеце бачыць ты і чуеш, а сыну баеш сказ пра снегіроў». Маці не павіна абдзяліць сына пудоўным, яна дорыць яму прыгажосць, таму што толькі з дзіцяці багатага душой можа вырасці сапраўдны чалавек.

Маральная праблема ярка вырысоўваецца і ў вершы «Энрыка Фермі». Вядома, што Італьянскі фізік Фермі быў адным са стваральнікаў першых атамных бомб, скінутых на Хірасіму і Нагасакі:

Людзей
Пад жвірам бомба не хавала —
Яны пайшлі,
Як дым, у небывыццё.
І сотні тысяч жыццяў
каштавала
Адно жыццё —
тваё жыццё...

У творах І. Калеснікі адчуваюцца клопаты пра свет, пра маладое пакаленне. Праўда, у вершы «Кастры, асеннія кастры» ёсць такія радкі:

Малых панікаўшы дамоў,
Пастойце трохи ля вяротаў,
Смай дыму восенскіх
мастроў,
Як і дзяцінства, незваротны...

Гэта ўспамін аб юнацтве, якое прайшло ў цябе. Перажытае не збываецца. У кнізе «Юнацтва», што адрасуецца сённяшнім юнакам і дзядзькам, лепшымі вершамі сваімі паэт славіць маладосць, дружбу, каханне.

Юрый БАГДАНАУ.

БАРЫС САЧАНКА

Тры апавесці

Алесь Масарэнік ЖУРАВІНЫ НАД СНЕГАМ

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшлі дзве новыя кнігі прозы: «Тры апавесці» Б. Сачанкі (мастан А. Часноў) і «Журавіны пад снегам» А. Масарэнікі (мастан М. Басалыга).

РЭПЛІКА

Прыкрая няўважлівасць

Кніга В. Анціпава «Паркі Беларусі», якая выйшла летась на рускай мове ў выдавецтве «Ураджай», безумоўна, выклікала цікавасць у самага шырокага кола чытачоў. У ёй даецца кароткі гістарычны агляд развіцця парнавага мастацтва ў Заходняй Еўропе, з таўсма ў Расіі і Польшчы ў XVII—XVIII ст.ст., расказваецца пра найбольш значныя і вядомыя паркі Беларусі, асабліва флары кожнага з іх. Вяданне, паўтараю, цікавае. Аднак і ў ім не абшлось без прыкрай недакладнасці, якая псуе агульнае уражанне ад кнігі.

Гаворачы аб парку ў Навагрудку, аўтар апісвае самае гарадзішча і руіны самога замка: «На ўсходзе другога крутога абрыву (ля уваходу ў парк) — высокі курган, які па паданню (?) насыпаны ў гонар Адама Міцкевіча. Зерагодней (?), што гэтая гара, якая доўгі час называлася «гарой Міндоўга» (?), з'яўляецца помнікам на яго магіле» (пытанні мае. — Ул. Т.).

Аўтару, ды і рэдактару таксама, трэба было б хоць глянуць у сёмы том БелСЭ (стар. 350, артыкул «Навагрудан»), дзе сказана «...Курган бессмертніцкі насыпаны ў

1924—31 на ўшанаванне памяці А. Міцкевіча». «Капец Міцкевіча» пачалі насыпаць у 1924 годзе на так званым другім, або «Малым замку» (у адрозненні ад вялікага замкавага пляца-гарадзішча, што раскінуўся побач).

Вядомы на былых «ірэсах усходніх» інжынер-кравяноўца Я. Жмігродскі, у «Турсыісім правадніку па Навагрудскім вадодстве», што выдадзены ў пачатку трыццаціх гадоў на польскай мове, расказвае аб урачыстасці закладання наменці і акце, што быў напісаны на пергаменце 27 маі 1924 года.

«Гара Міндоўга» — іншая справа. Гэта таўсма круты ўзгорак, але знаходзіцца ён ча п'янінаў усход ач замка, — ля сённяшняга малгаскага рынку. Да першай сусветнай вайны тут былі могілкі. З «арой Міндоўга» звязана раўняе народнае паданне, быццам Міндоўг пахаваны тут, сядзячы на залатым троне а пасля пахавання над ім быў насыпаны высачэзны курган-капец.

Ул. ТОМКА.
настаўнік-пенсіонер.
быў выкладчык гісторыі
Гарадзішчанскай сярэдняй
школы Баранавіцкага раёна.

УТОП раз яны паехалі пад Хальч— невялікую лясную станцыю на перагонне Жлобін — Гомель. Зноў «свавольці» непадалёку ад сваёй вёскі дельга было. Гэта навало б немцаў на думку, што дыверсантаў трэба шукаць тут, у Старой Рудні. А так — можа, у Хальчы яны жывуць, можа, далей у Калыбаўцы ці ў Антонаўцы... Шукай у полі ветру.

Алесь паславіў падводу ў густым бярэзніку. Сказаў Тоні, каб была пільнай — чуйна прыслухоўвалася і прыглядвалася да лесу, а сам надзіраў руніў да чыгункі. На ўзлеску ён прысеў. Стаіўся. Чыгунка — во яна, рукой падаць. Нікога на ёй няма якраз — ні вартавых, ні рамонтнікаў... А па той бок, за насыпам? Сэрца калацілася: каб толькі засады не было, каб не прыталіся па той бок. Яны ўмеюць...

Высоўваць яму давядося нядоўга. Неўзабаве з-за пад'ёму паказаліся тры маўклівыя посты. Вартавы ішлі павольна, вінтоўкі трымалі наагатове Алесь прыціснуўся шчакою да каўжакаватага дубка, вёў іх вачамі. «Што, гадзі, страшна? — падумаў. Яму самому таксама было страшна — Пачакайце, не такое яшчэ будзе вам!» Гэтаю думкаю ён як бы імкнуўся адганяць свой страх.

Немцы кіраваліся да Хальчы. Агледзелі участак і вярталіся на пост. Калі яны адыхліся, Алесь кінуўся да падводу. Пад нагамі трэснуў сук, але гэта для яго ўжо не мела ніякага значэння — далёка, не пачуюць. Бег ён лёгка, быццам не дакранаўся зямлі, а ляцеў у паветры. Злапа махнуў Тоні рукой: «Хутчэй!»

Пілавалі яны хутка. Тонка звіцела сталь, рыжае пілавічне пруска пярскала ім пад ногі. Калі пабачылі, што слуп ужо ледзь лініць, выхавілі пілу, перабеглі да другога. Потым да трэцяга, да чацвёртага, да чацвёртага... Спыніцца б, перадыхнуць... Не, трэба хутчэй, хутчэй... Пяты слуп спілавалі да канца. Ён пыхліўся, гайдануўся на правадах. Адзін за адным затрашчалі, панядлаваліся ўсе астатнія падпілаванымі. Правады загудзілі, рэаліся са светам.

Алесь з Тоні былі ўжо каля падводу, калі ў Хальчы застрэчыў кулямёт. Адрыву ж з боку Старой Рудні яму адказаў другі.

— Апамыталіся, сабакі, трасну вы цяпер пецяліце, — з ліхаманкавай радасцю выгукнуў Алесь і пазграў у бок чыгункі кулаком. Узрушаны ўлачаю, ён не падумаў, што можа яшчэ здарыцца што-небудзь нечаканае і непрыемнае. Далому няблізка дарога... Перахапіў трывожны позірк Тоні. Шэрыя вочы дзіўчыны быццам пыталі ў яго: што далей будзе?

— А ты чаго такая?
— Якая — такая? — Яна сказала і спыхалілася. — Не звяртай увагі, етамілася дужа.

Тоня памусцілі непакоілася. Ён здаваўся, што неперадзе іх накае нешта сэрцае і непатэжнае. Але яна не сказала пра гэта.

Нізкарослы вараны капіх з грывай на два бакі скуп траву. Алесь узіў яго за аброць, вывёў з бярэзніку. Глянуў на Тоню — садзіць хутчэй. Сам ускочыў на калёсы, тузануў лейцы. Колы мякка вытаніліся на траве на вузкую лясную дарогу і затарахцелі па пухляватых карэнях. Даводзілася нізка прыгніпацца пад навіслым голым чліп, прыкрываць рукамі вочы.

У лесе пахла мохам і распарапаў ад спякоты зямлёю. Печле ў вяршаных глукі і самогія шастаў вентер. «Хача б задажджыла, — падумаў Алесь і раптам адчуў трывогу. — Дрэна ж можа быць нам, калі дождж не пойдзе». — Паглядзеў на неба. Яно было запягнута шэрымі хмарамі. Толькі на заходзе відзеўся невялікі кавалачак блакіту. Ён быў такі яркі і вабны, што Алесь, на хвіліну забыўшыся пра сваё жаданне, каб пайноў дождж, неспадзявана пацкадаваў: такі ён мяленькі — усёго як латка.

А потым зноў затрывожыўся: «Пінула б хутчэй».

Длачлаўчыцца на дыверсію, падпільшыцькі рэзюмелі, што найчэрні можна яе правесці над дождж. Змье вада сляды, і шукай адкуль прыхаці, куды паехалі... Вось чым сёння апоўні, калі з усіх бакоў добра пахмарыла, Алесь пабарабанаў суседні ў шыбу: пра. На сваім двары ён запрог кляч, схываў на калёсах над сенам пілу і сякеру а ў перадык ўладкаваў палатняную торбу, у якой былі бутэлькі з самагонкай.

Цяпер, калі вярталіся з задання, ён паклаў торбу так, каб з яе павытыркаліся палатняныя паперы рыльцы бутэлек.

Яны маўчалі, хаця кожны думаў пра адно і тое ж: немцы, мусіць, неўзабаве нападуць на іхні след, калі не ліце дождж.

— Чуеш Алесь, як пахне чабор? —

спытала Тоня. Ад узрушанасці голас яе злёгка дрыжаў. Яна глыбока ўдыхнула саладкавага паветра.

— Хораша пахне. Мёдам. — Алесь па-святлеў тварам, быццам ён голкі і чакаў гэтых слоў дзіўчыны. — Ші, можа, тут дзе ічылы дзікія ў дулле? Адпойчы да ваіны было так... Паехалі мы з бацькам у дровы...

Ён пачаў расказаць, як яны звалілі сухастойную сасну і ў ствале ўбачылі дупло. Над дуплом зіўсе патрывожаны рой. Яму тады чамусьці вельмі шкада стала ічы... Расказаў Алесь таронка, са спадзяваннем, што ўспамінам прыгавае сваю трывогу, якая ўсё не аніхала.

Пад'езджалі да вузкага, скідаана з гоўстых плашак мастка. Дубовыя палі висока трымалі масток над балюістай рэчкай Окрай. Алесь паглядзеў на рэчку. Пад бліжнім берагам вада струменіла імкліва, гайдала галіну алейшыны, што прыпала да яе лісцем. Лавіта быццам паталяла смагу, а вада ёй штосьці шатала, апавядала пра сваё загадкавае і патаемнае. На другі бок мастка ў падковападобнай шчарбіне абрываўстага бе-

са «сваімі» дзіўчатамі, якім употай гораца сімнарывавалі.

Ярка святлілі падвешаны да столі вялікія газавыя лямпы, іграў патэфон. Алесь бойка падляцеў да Тоні, запрасіў на вальс. Можа, таму, што ён першы пайноў танцаваў, гэта ўсім кінулася ў вочы. «Глядзі ты, жахі і нявеста! — зарагаталі. — Вось тэбе і цхоня». Ён пачуў гэтыя словы. Збянтэжыўся, разгублена азірнуўся. Потым неспадзявана-радасна паўтарыў у думках: «Жахі і нявеста...». Ад гэтага яшчэ больш засаромеўся.

Калі патэфон змоўк, Алесь адразу спыніўся, але яшчэ нейкі момант трымаў Тоніны гарачыя пальцы ў сваёй далоні. Нясмела зірнуў ёй у твар. Ніколі раней не бачыў ён Тоню такой. Вочы яе былі вялікія і як бы здзіўленыя, у іх мігцелі яркія іскрыні. Яна спалохана схавала іх пад густымі вейкамі і адышла да дзіўчат.

Алесью ў той час здавалася, што ён раптам надужэў, напоўніўся новай сілай. Адуваў, ногі сталі сярэжыністымі, усё цела лёгкім. На душы было надзвычайна светла і сонечна.

Аляксандр КАПУСЦІН

АПАВЯДАННЕ

рага рэчка зперухомела, утварыла невялікае чорнае плёса. Застойная вада там нібы загусла на тарфянай багні. Конь, які ўвесь час трухаў бадзёрай рысцоў, перайшоў на крок, асіярожна ступаў на плашкі. Адрыву за мастком ён сам, на сваёй ахвоце, зноў падаў халды. Але неўзабаве Алесь вымушан быў націгнуць лейцы. З-за паварота выскачыў веласіпедыст. Алесь адразу пазнаў яго. То быў паліцай, якога високоўцы прызвалі Нюхалам.

Адкуль гэта Нюхала ўзяўся ў вёсцы — ніхто не ведаў. Прыблуда. З'явіўся на вуліцы са стрэльбай і з белай павязкай на рукаве і з таго часу штодня — ні спякоты, ні дажджу, ні снігоў не глядзеў — мазоліў людзям вочы. Спачатку високоўцы пазіралі на яго проста як на пустэльгу; ходзіць, нікне па хатах, сіраціліва скварціцца, што здурю залісаўся ў паліцыю і цяпер не ведае, як з ёю развязацца. Але калі насія яго наведваўшы немцы то там з двара няля павялі, то адтуль парсюка павозлі, людзі зразумелі, што гэта за птушка. Жыў Нюхала над адным дахам з немцамі — у школе, дзе размяшчаўся атрад па ахове чыгункі.

Не даязджаючы да падводу, Нюхала спыніўся, пачаў прыглядвацца, хто там едзе.

— А-а, вась гэта хто! — сіпаты голас яго прагучаў патужліва.

— Жахі і нявеста! Куды вы, так скажэць, наведваліся ў лесе, калі можна мне даверыць такую тайну?

Спярына Алесь больш за ўсё ўразада, што прыблудні паліцай і гэта ведае — жахі і нявеста...

А здарылася тое перад ваіной, па впускным школьным вечары. Хлопцы і дзіўчаты, убуджаныя думкамі пра новае жыццё, якое чакала іх за сенамі школы. І вынігай чаркай чырвонага віна, былі надзвычай вясёлыя і гаваркія. Адчувалі сёбе самастойнымі, дарослымі людзьмі, якім сёння дазволена большае, чым тым учарашнім вучням. Цяпер хлопцы маглі пры настаўніках патапцаваць

Думкі яго скавалі: то пра сённяшняе, то пра будучае. Часам яны выклікалі самія неспадзяваныя ўяўленні і так жа нечакана, як з'яўляліся, знікалі. Алесь не прыкмеціў, як яны павярнуліся, скіраваліся на тое, што нярэдка прыходзіла да яго нясмелай, не вельмі пэўнай марай. Так, цяпер, у Жлобін, у васьмы клас. А потым... Усё будзе потым, як марылася, як уяўлялася. Геалагічны інстытут, вандроўкі па тайзе, на гарах... Нястомныя, доўжныя рамантыкі...

Нельта заводзіў патэфон, нехта ўжо запрашаў дзіўчыну на танец. Тоня таксама, відаць, збіралася танцаваць — з сяброўкай, узяла яе за руку. Алесь стаў у воддал, прыхінуўшыся плячом да сцяны, глядзеў, як лужына мітуціліся знаёмых постаці. Якія яны ўсё! Быццам пападрагвалі за ветар — высокія, статныя! І клас во іхні, дзе ён сем гадоў пісаў дыктанты, рашаў задачы і падарожнічаў на карце па біямежным загадкавым свеце, пабольшаў. Можа, таму, што павыносілі парты?... Падарожнічаў...

І яму пабачылася.

...Як мора, разлілася тайга. Яны з Тоні стаяць на стромкай скале. Далёка ўсё відаць ім. Унізе цячэ горная рэчка. Пейшына хвалімі, кібіць. Раптам... Што гэта?... Там чалавек! Алесь як не з паднябесся, а вышні арлінага палёту кідаецца ў шалёную плыць. Хвалі захлістаюць яго, а ён затрабае іх, плыве і плыве. Вось ужо зусім блізка, ды той, каго трэба было патаваць, знікае пад вадой. Алесь шырае і... «Пласціяка хутка скончыцца, пойдзем паганшумем», — пачуў ён побач.

Потым ён да канца вечара выстомна, заўзята танцаваў. Пра тое, што жыло ў варах, больш не ўспамінаў, але дунуў хто ўжо не пакітаў нейкая цювая напоўненасць, што засталася ад таго неспадзяванага, дзіўнага ўдаснення.

А назавтра грывінула ваіна.

На пачатку жыцця яны наблізілася да Старой Рудні. Цэлы дзень за чыгункай на ўсю моц грукэгаў бой. Здавалася, са-

ма зямля там вухкала і стагнала. Над гавакаллем паўзлі цёмныя хмары пылу і дыму. Перад заходам сонца вогненна-грукацівы шквал бою прапёса па вёсцы, і ашалелае грывонце раптоўна абэрвалася.

Ноч наступіла ціхая і цёплая. Алесь да раічы не звёў вачэй. Ляжаў на ложку, нібы скамянелы. Праз акно бачыў, як пераміргваліся зоркі ў небе. Яму не верылася, што ў вёсцы чужыны, што ў любы момант зноў могуць застрашыць кулямёты, грывонцы гарматы. Алесью было жудасна. Ён наведваема адчуваў, быццам у гэтую ноч пешта для яго скончылася. Ці, можа, наадварот — пачалося?

З таго часу ён хадзіў прыціхла-змарскочаны і задумлівы: як жа так здарылася? У сэрцы ў яго тлела трывога і якучэня, як боль, журба...

— Шу што вы маўчыце? Можа, патварылі чаго, дык языкі са страху папрыставалі да наднябення? — Нюхала, прыглядваўся да іх пільным цяжкім позіркам. Дастаў з кішэнні шырокага, з чужога пляча, пішэка нямецкую цыгарэту, істрыкнуў запальнічай. Задыхнуўся глыбокай зацяжкай і каля яго пласкатага твару загойдаліся пасмы дыму.

Алесь збянтэжана думаў, што гэты Нюхала — вялікі, відаць, прайдзівец: яго цікавіць нават тое, як хлопцы падкартоўваюць над ім і Тонію. Ад каго ён мог дачуцца пра гэта? Востра зірнуў на паліцай і раптам жакнуўся: дык, можа, чаго добрага, і пра групу?... І пра песні, і пра тое, як клятву давалі, ведае гэты прыблуда?

З восені, калі дні сталі кароткія, а вёчеры доўгія, у Алесевай хаце па даваеннай звычцы пачала збірацца моладзь. Да Алесь прыходзілі яго дружбакі, а да сяспер яго — іх сяброўкі. Скучыўшыся вакол газніка са снарадзім гільям, чыталі кніжкі, якія прынеслі на чарзе, дзяліліся вясковымі навінамі. Ігралі на гітары і балалайцы (інструменты гэтыя курыў у Жлобіне перад ваіной Алесь бацька — лучыцца, дзеці, музыцы), спявалі «Кацюшу», «Любімы горад», «Тры танкісты».

Алесева хата стаяла пры самай вуліцы. Спачатку яны не таіліся, а потым сталі зачынаць акнацы, каб пoganь якая, накіргалт гэтага Нюхала, не спюдалася над покнамі. Потым яны далі клятву, што будуць шкодзіць ворагу ўсюды, дзе змгнучы.

А Нюхала не толькі пад вокнамі — і ў лесе во спюдаецца...

Паліцай паспярэжана азірнуўся, апасаючыся, каб не падлілізвала што нядобрае.

— Пайпакш натварылі чагосці супраць улады. — Узіўся рукой за вінтоўку. — Прызывайцеся, патварылі?

Алесь спыхаліўся, натужліва, прытворна ўсміхнуўся.

— У чым прызавацца? У лесе былі... — Ён паўёў вачамі да торбы.

Нюхала прасачыў за яго позірк, углядзеў рыльцы бутэлек.

— А-а, вась яно што! — крутнуў галавой, быццам адганіў надакучлівага авадны, прагавіта каўтнуў сліну. — Самаго-начна-матухна і маўчыць блазіноці, пашкадаваці. Зараз мы пакаштуем яе. — Ён шпурыў цыгарэту, схавіў бутэльку. — Тут галава як ні трэсьне, а яны маўчыць. Зараз мы яе падечым. — Зубамі пярваў заткала. — Ці, можа, якой смалы з каліцай набаўталі? Глядзіце, настраляю, як тых заіноў.

— Не піце, калі набаўталі, — прабураў Алесь. — Хто вае прымушае?

— Ёны, не піце. — Тоўстыя парэнапыя вушы прыляліся да рыльця.

Высмактаўшы ўсю самагонку, Нюхала скрываўся.

— Спирт! Аж цугро-гарыць. На вяселле выгналі? — Ён выцер далонню вушамі, задавалена кракатуў. — Тады давайце запойны зробім, і за свата буду, гы-гы...

— Мы наедзем, — сказаў Алесь.

Нюхала кінуў парожнюю бутэльку на воз, узіў а сумкі другою.

— Гэта свату на пахмелле будзе. Паганяй...

Ад'езджаючы, Алесь адчуваў, што Нюхала пазірае ўслед. Адчуванні гэтае скоўвала рухі. Яму карісла хоць як з-пад рукі глянуць назад, аднак ён не паварочваўся. А калі ўсё ж спакуса азірнуцца перамагла, Нюхала крыкнуў:

— Стой! Вярніся!

— Траціць ў бок не хачеў ты, пачварай! — вылаяў яго ў думках Алесь. Ціхенька падагнаў кая: — Но-о.

Калёсы пакаціліся хутчэй.

— Заварочай, кажу, страляць буду. — Паліцай скінуў з плячы вінтоўку.

— Алеська, вярніся, застрэліць, — спадохана замангала Тоня. — Ён жа такі люты!

Алесь, быццам спадзеючыся, што конь яго вырочыць, не паслухасца, знарок лёгка панягнуў за лейцы. Але каянка, які меў свой пораў і часам ударіўся, па гэты раз аказаўся на дзіва паслуханным. Вярнуўся.

РАСЦВІЛІ БЕЛАРУСКІЯ ВІШНІ...

Сад братэрства

Па-над Волгаю зелена-зелена,
Дрэўцы сталі за радам рад.
Тут, у гонар любімага Леніна,
Пасадзілі братэрства сад.
Апрануўся вясновай квеценню
Увесь прыволжскі, круты
касагор.
Тут вянкамі навек пераплецены
Усе пятнаццаць рэспублік-сясцёр.
Кожны йдзе па аляях няспешна,
Кожны глянуць пяшчотна рад,
Як расце з Украіны чарэшня,
Як малдаўскі расце вінаград.
Расцвілі беларускія вішні,
А з грузінскай зямлі — алыча...
Дрэўцы, шчыра абняўшыся,
выйшлі
Да алеі імя Ільіча.
Па-над Волгаю зелена-зелена,
Прыгажосць, дзе ні кінеш
пагляд.
Тут, у гонар любімага Леніна
Падростае, красуецца сад.

Балада пра маці

Вясною і летам
Матуля ідзе за сямом,
У асеннюю слоту і ў сцюжу
Ідзе на дарогу.
Чакае матуля,

Чакае так доўга сыноў
Яны ж не ідуць
Святкаваць з ёю
Дзень Перамогі.
Чатыры сыны
Не прыйшлі да матулі
З вайны.
Чатыры сыны —
Уся надзея і ўцеха матулі.
Старэнькай і зараз здаецца,
Што прыйдуць да хаты яны,
Абдымуць,
Да сэрцаў гарачых прытуляць.

А маці раскажа
Сыночкам сваім маладым,
Раскажа пра тое,
Што людзі пра іх
Не забылі.
І маці ідзе на бальшак,
Дзе чатыры дубы
Растуць і шумяць,
Што калісьці сыны пасадзілі.

І дрэўцы заўсёды здалёку
Вітаюць яе.
І гладзіць іх маці
Пяшчотнай рукою
Безустанку
І шэпча:
«Сыночкі, дубочкі,
Крывінкі мае, —
Пятруська, Алеська,
Рыгорка, Іванка...»

Чатыры сыны
Не прыйшлі да матулі
З вайны.
Чатыры сыны —
Уся надзея і ўцеха матулі.
Старэнькай і зараз здаецца,
Што прыйдуць да хаты яны,
Абдымуць, да сэрцаў гарачых
Ласкава прытуляць.

Як грыбоў у леташнюю восень
Дужа шмат вучоных развялося.
Не, яны не едуць у калгасы,
У сталіцы ціхенька сядзяць.
Людзі росцяць хлеб,

яны ж тым часам
іх імкнуцца толькі павучаць.
Вучаць дзядзьку сеяць канюшыну,
Вучаць дзядзьку бульбу

буртаваць,
Вучаць хлебароба-сялянкіна,
Як калёсы адрамантаваць.
Павучаюць, як даць карову,
Чым карміць пярэстых парасят,
Павучаюць, як купіць абнову,
Як садзіць ля хаты дрэўцы ў рад.
А яшчэ пра тое і пра гэта...
Тое — так, а гэта воль — не так,
Пачынай касіць у лузе летам,
Сей вясною ў агародзе мак.
Павучаюць, як абуць галёшы,
Як сядзець, калі глядзіш кіно.

І што на атрыманьні грошы
Лепш купляць халву, а не віно.
Вучаць нас, смяротных,
павучаюць,
Што ў гасцях — ні чарачкі, ні-ні.
Нават каб вяселле — толькі
з чаем,
А з гарэлкай — божа барані!
...Ці не шмат іх, гэткіх, развялося
Бы грыбоў у леташнюю восень?

На плошчы Перамогі

Ужо здаўна
Так павялося,
З усёй сталіцы
Вось сюды,
Да помніка,
Заўжды прыходзяць
З вяселля
Пары маладых.

І беражна
Кладуць букеты
І ў задуменнасці
Стаяць.
І рукі іх
Хвілінай гэтай
Ніякай сілай
Не разняць,

І перад болам
Чалавечым
Спазнаўшы
Сэрцам цішыню
Клянучы ў вернасці
Навечна
Яны ля Вечнага
Агню.

— Дзе вы, цікава, гвалі яе, самагончак-матухну? Можна, паказалі б — дзе? — Язык у паліцай пачаў заплітацца.

Вострая злосьць на хвіліну варухнулася ў душы Алесь і туг жа знікла, выцесненая іншым клопам: трэба як мага выкручвацца, трэба хітрыць.

— А навошта вам гэта ведаць? Там ужо нічога няма, — стрымана адказаў ён. — Што ў торбе засталася — усё.

— Сам ведаю — навошта, — вызверыўся Нюхала. — Паказвай. — Вочы яго знерухомелі, быццам ашкляпенні. У іх халоднай шэрані застыла лютаць.

Алесь з Тоняй перагледваліся: так, паліцай здагадаўся, што садзілі яны не самагонку гінь. Што ж цяпер будзе?

Ніколі раней, здавалася Алесю, не быў ён такі бездапаможны, як цяпер. — Ён падымаў маўчалі. У галаве, чулася яму, быццам са скрыгатам круціліся думкі: «Літень, наваліцца... Ну дзе ж затрымаці іх хмары?» У тую мінуту дажджу яму хацелася больш за ўсё на свеце.

— Далёка, пад Чэцвярнямі гвалі. Дык чаго туды, за свет, вяртацца? — парэшце сказаў Алесь. Ён не губляў яшчэ надзеі адгаварыць паліца: можа, налянуецца ці набавіцца далёка ў лес забірацца?

— От паглядзім вашу работу, паглядзім, — прасіпеў Нюхала і ў куточках яго рота замігала ўхмылка. Ён ускінуў на воз веласіпед, сам сеў побач з Алесем. Вінтоўку паклаў на калені. — Паганяй.

Халодная вочы то неспакоейна свідравалі Алесь і Тоню, то заміралі перухом, быццам прыцэляваліся, адкуль зручней агледзец, што-небудзь патаемнае. Гэта ўжо быў не той Нюхала-галічак, які вясочваў вясочваць, каб выслужыцца перад акупантамі, а вораг больш жорсткі і небяспечны.

Кань ступіў на масток. Колькі зноў закруталі на плашках. Цяпер чамусьці не так, як той раз — неяк раскаціста і як бы пагрознава.

Алесю паддалася, што закруталі штосьці ў яго ўсерадзіне. Высачыў, гад... Што ж іх чакае? І пра групу, мусіць, разліхаў... Цяпер вікому літасці не будзе... Усё гэта віхурай пранеслася ў галаву. Прадаўгаваты Алесю твар яшчэ больш выгнуўся, пабляднее. Над брыком часта-часта торгалася сіняя жылка.

Адны марудзіць далей не выпадала. А што рабіць? Грудзі Алесю цякло як агнем. Дыхаць было цяжка. Што рабіць? А воль што!.. Ён размахнуўся, і з усёй, колькі было ў яго, сілы гавнуў паліцай кулаком на патыліцу. Нюхала, недарэчна растапырыўшы рукі, потырч пляхнуўся ў чорную ваду. Тоня ўскрыкнула і прыкрыла рот далонню, быццам спалохалася, што яе пачуюць. Са страхам паглядаў на дарогу — у адзін бок, у другі.

Яны прыгнечалі маўчалі. Даехалі да старой разліцкай сямі, якая метраў за сто ад мастка развясела над дарогай сваё густое калючае голле. «А веласіпед? — Ад гэтай думкі Алесь аж здрыгнуўся. — Як з веласіпедам?»

Ранішце, якзе прыйшло ў наступную мінуту, насуперак ліхаманкавай трывозе, было пэўнае і яснае. Алесь саскочыў з калёс, сханіў веласіпед. Чамусьці зірнуў на Тоню. У яе влічкі вачах ужо не таіўся страх — яны былі гарачыя і сухія.

— Куды д'ябал, туды і рогі яго, — сказаў Алесь і кінуўся да рэчкі.

На мастку ён высока падняў веласіпед над галавой, шпурнуў туды, дзе з вадзі гаволі ўздзімаліся шэрыя бурбалкі. Пастаяў. За каўнер капнулі яму трапіла дажджычкі, потым другая. Ён уздрыгнуўся, пабег да падтоку.

Накранвала больш. Дождж абныркнуў руці, твар, барабаніў на калёсах. Вастрэй запахлі травы, патыхаючы прамайтэй гарачыняй. Лужыны яшчэ не было, але на дарозе збіраліся свіцова-цёмная вада і распарсквалася з-пад капытоў, далёка разлітаючыся ў абодва бакі.

— Што ж цяпер будзе? — паўшэптаў, разгублена прамовіла Тоня. — Хопіцца немцы злыдня гэтага — пачнуць калатнечу ў вёсны, невільватая людзі, чаго добрага, пацярпяць.

Алесь таксама думаў пра гэта. Доўга маўчалі. На тварах у іх, на руках стаялі дажджычкі.

— Трэба пусціць чутку, што Нюхала ўцяў, — загаварыў парэшце Алесь. — Жанчына адна, ці то з Калыбаўкі ці з Баранаўкі, бачыла, як ён на поезд садзіўся. Натварыў подлаеся розных, дык цяпер збег ад гнелу людскога. Вядома, прыблыла, яму што тут, што ў іншым месцы дзе... Трэба пусціць такую чутку...

Ехалі яны, адналася, ужо вельмі доўга. Думкі ў Алесю былі адна за адну гарачэй. Туды яму і дарога, пачвары... Захацеў чаго: «Пакажы тое месца...»

Узрушаны гнелам, Алесь спарна не дужа адчуў, што ласцы глыбока ў душы варухнулася непаразумелая соркая збынтэжанацца. Яна з'явілася зусім не ў адзін з ягоным настроям — нянавісцю да ворага. З'явілася і ўжо не знікала, моцна зачэпілася ў яго сядомасці. У вачах, як слабы адбітак аддаленага вогнішча, затрымцеў подлаеся нясмелай думкі: «Тадзі ў школе на выпускным... А во як даваўся — забрудзіў рукі поганішце...» І яшчэ Алесь адчуў нейкае слабае здзіўленне,

якое невядома да чаго адносілася — да гэтай думкі ці да таго, што ён слухаў яе, не адганіў.

Дождж не аніхаў і не ўзманяўся. Поле, што раскінулася за лесам, курылася густым вадзяністым пылам. Алесь сумна паглядзеў на поле, перавёў позірк на дарогу.

У калдобінах на дарозе шарэлі невялікія лужыны, мільгалі конскія кашаты. «Чаму так адразу пахаладала?» — нечакана падумалася Алесю. Ён сцёпануўся, зашпіліў кашулю на ўсё тузікі. Рантам яму здалася, што капца не будзе пуднаму дробнаму дажджу...

А наперадзе ў яго было элае жыццё.

Паўночны вецер, ан'ярка, пацішэў, не так люта шкуматаў дрэвы. Алесь сядзеў на высокім берэзе палыткай таёжнай рэчкі. Унізе плёскаліся аб бераг хвалі, а над галавой гоўдалі вяршаніны, прыгужана гулі магутныя галіністыя сосяні. З іх зрываўся, падалі шышкі, мякка плёнаючыся ў рыжкую зляжальную іліцу. Недазе за спіной Алесь пачуў узрушаныя галасы. «Не той інтэграл уззяла, Верачка». «А воль і той, а воль і той...» «Ну-ну, рашай далей, пабачым». «І рашу. Ды ну нябе!.. Заўсёды ты самаўзрушаны такі, Вішчак! Прафесар матэматыкі...» Галасы рантам сніхлі. Тыв, за спіной, мусіць, шпаліліся.

Алесю неспадзявана стала шкада, што яны сніхлі. Хай бы бубнелі, аддавалі свой навіны клопат і гэтым узрушаным сосянам, і рэчцы, і яму, задумліва маўчуна. Ён прыйшоў з паселка сюды, да рэчкі, каб пабыць у ціхай адзіноце, аднаццаць — заўтра ж зноў у вандроўку. Анонім часам нахадзіла на яго такое жаданне — пабыць сам-пасам са сваімі вачуццямі і думкамі. А цяпер во захачелася іншага: слухаць тых дваіх.

Але яны маўчалі. Алесь узяў саспую шышку, што трапіла яму пад далонню, пакруціў не ў пальцах. Распусціла свае калючыя нялёскі, павысыпала насенне. Паклаў шышку, дзе ляжала.

Думаў, успамінаў неражытле — радасці і нягоды з сваім нялёскім жыццём шукальніка. Думкі гэтыя, мусіць, навазліся скупой лакацічнай зметкай, якую ён сёння прачытаў у газеце: на паўночнай рэчцы з дзіўнай назвай Амга пачалі здабываць алмазы. А ён жа ўдзельнічаў у экспедыцыі, якая адкрыла гэтае багацце!

Да самага гарызонта раскінулася тайга — бледна-зямляна павізаў, густа-сіняя, пахмурная на дальніх увалах. Але насуперак яснай далечыні не прыгнечалася Алесь, не выклікала ў ім таямнічага

страху перад яе суровай бяскрайнасцю. У многіх мясцінах, дзе прайшла іх экспедыцыя, дзе выдзіла яшчэ была глухань спрадвечнага драмняку, такема як і на берагах Амгі, людзі ствараюць руднікі, пускаяць абагачальныя фабрыкі, будуць гарады...

Паўз яго, глуха гукаючы босымі нагамі на усланай іліцаю зямлі, праймаліся двое — хлопец і дзяўчына. З разбегу яны кінуліся ў хвалі, паплыві ўзамашкі. Шыбавалі вясела і бяспечна, забыўшыся і пра інтэграл, пра які толькі што спраччаліся, і пра ўсё на свеце. Алесю рантам такема вельмі захачелася пакупацца. На момант яму ўявілася, як халаднаватая імклівая вада пругка абхапіла яго цела струменямі, а ён, з сілай вытрабуючы далонямі, даў шырца да самага дна...

Напазіраўшы за пляўцамі, Алесь зноў вярнуўся думкамі да Амгі з алмазнымі берагамі, да сваіх вандроўкаў. Незабыўнымі былі тая хваліны, калі, парэшце, німую цішыню лесу парушаў радасны вокліч: «Гляньце, што тут матухна-прырода параскідала!» А яшчэ чамусьці Алесю здавалася, што ён ніколі не забудзе, як параджаюцца таёжныя рэчкі. Між дрэвамі ўздзіліся палічныя замшэлыя валуны, а з-над іх струменіць раўчачкі — растаівае вечная мерзлата...

Думкі Алесю пайшлі далей — у пару яго маладосці. Былі вандроўкі, быў інстытут, была сярэдня школа ў Жлобіне. І гэта было: шумны выпускны вечар сямікласнікаў, цудоўныя мелодыі вальса, якую сираўна іграў стараніца шчыры дружка-пагэфон... Успаміні пра вечар наваліўся імкліва і ўладарна. Алесь не здзіўляўся: так і павіна было здарыцца — ён, мусіць, даўно падсерагаў Алесь. А памяць утрывалівае нават пачуцці, якія ён зынаў тады, і пачуцці гэтыя зноў цяпер адгукнуліся ў ім. І зноў пачулася ў іх Алесю нейкая невычэрпаная сіла.

А яшчэ — была вайна... сустрэча на Окры...

Тыва двое ўсё купаліся, усё плавалі і нарэлі Пырсклі адзін на аднаго вадю, смяяліся. Далёка над рэчкаю ляцеў іх вясёлы бестурботны смех.

Так, была яна, сустрэча на Окры, ці не? Алесь адчуў, што той даўні холад далёка-далёка, спадаспаду, і цяпер сподзеўніць яго душу.

Рантам ён спахаліўся. «Засядзеўся я тут, — падумаў. — Збірацца трэба, сонца рана ў тайгу пакліча». А сам усё глядзеў на тых шчаслівых маладых, нібы хацеў наглядзецца як мага больш.

ВУЛІЦЫ ДАРАГІХ ІМЁН

ДЭВІЗ ЯГО: «СВАБОДА АБО СМЕРЦЬ!»

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ ГІБЕЛІ ХРЫСТЫ БОЦЕВА

У чэрвені балгарскі народ штогод адзначае дзень свайго нацыянальнага героя Хрыста Боцева, дзень змагары, што загінуў у барацьбе супраць асманскага іга, капіталізму і фашызму.

Сёлета споўнілася сто гадоў ад пачатку вядомага паўстання балгарскага народа і з дня гераічнай гібелі Хрыста Боцева. У сувязі з гэтым прапануем увазе чытачоў матэрыял, дасланы спецыяльна для штогодніка «Літаратура і мастацтва» балгарскім агенцтвам «Сафія-прэс».

Пісаць пра яго радасна і разам з тым пакутліва, таму што прасветлены лірызм пераплатаецца ў яго творчасці з трагізмам самага высокага напалу.

Геніяльны балгарскі паэт і рэвалюцыянер Хрыста Боцеў нарадзіўся ў 1848 годзе ў невялікім гарадку Калофер, вядомым сваімі свабодалюбівымі традыцыямі. Сын народнага настаўніка Боцю Петкава, ён з ранняга ўзросту выявіў свае выдатныя здольнасці, нянавіць да прыгнятальнікаў і і любоў да народа.

У 1863 годзе Боцеў прыязджае ў Расію, у Адэсу, вучыцца там у гімназіі, знаёміцца з рускай класікай, захапляецца творами і ідэямі рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў... У Расіі Боцеў піша свае першыя паэтычныя творы, збліжаецца з рускімі рэвалюцыянерамі. У 1865 годзе едзе працаваць настаўнікам у балгарскае сяло Задунаеўка (Бесарабія). Праз два гады вяртаецца ў родныя

мясціны, гатовы да рэвалюцыйнай барацьбы.

Турэцкія ўлады пачынаюць праследаваць маладога рэвалюцыянера. Гэта прымусіла яго эміграваць у Румынію — краіну, якая ў той час была цэнтрам дзейнасці балгарскай рэвалюцыйнай эміграцыі.

Маладога Боцева глыбока хваляюць пытанні вызвалення Балгарыі, яе будучыня. Ён лічыць, што адзіным выхадом з цяжкага, невыноснага становішча народа з'яўляецца народная рэвалюцыя. У 1875 годзе, калі Парыжская камуна была патоплена ў крыві, Боцеў піша свой артыкул-памфлет «Смешны плач», у якім гарача абраняе камуністычнае вучэнне.

Боцеў прымае самы актыўны ўдзел у падрыхтоўцы рэвалюцый ў сваёй краіне. З гэтай мэтай у 1873 годзе ён выдае сатырычную газету «Будільнік», а ў 1874—1875 гадах — газету «Знаме», якая становіцца органам Балгарскага цэнтральнага рэвалюцыйнага ка-

мітэта. У гэты час ён ужо прызнаны правадыр левага крыла балгарскага рэвалюцыйнага руху.

Гэта былі гады бурнай творчай дзейнасці Боцева: ён піша вершы, вострыя публіцыстычныя артыкулы. У красавіку 1876 года Хрыста Боцеў збірае атрад у дапамогу роднаму народу, які ўзняўся на паўстанне супраць турэцкіх прыгнятальнікаў. А ў маі яго атрад на захопленым аўстрыйскім параходзе «Радзецкі» прыбывае ў Балгарыю. Паўстанцы ўсхваляваны. Яны цялюць родную зямлю і гатовы аддаць за яе жыццё.

Так і здарылася з Боцевым. У першым жа баі, які адбыўся 2 чэрвеня 1876 года ў Балканах, ля падножжа гары Вола, у няроўнай схватцы з пераважаючымі сіламі праціўніка Боцеў загінуў смерцю героя.

Усё сваё жыццё балгарскі патрыёт кіраваўся дэвізам: «Свабода або смерць!» Ён загінуў, калі яму было ўсяго 28 гадоў, паказваючы сваім суайчыннікам прыклад найвялікшай мужнасці, самаадданнага служэння народу.

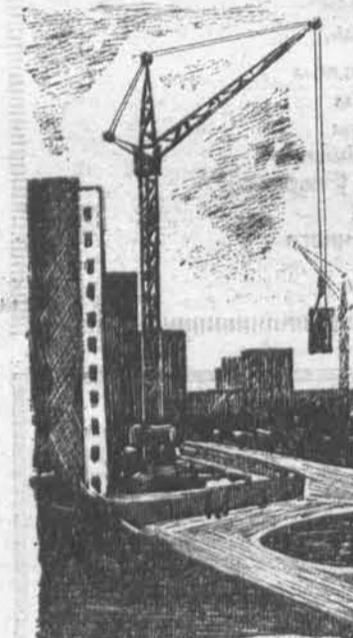
У адным са сваіх вершаў Хрыста Боцеў піша: «Можа, я ў бітве загіну...»

Ды... большай мне славы не трэба, як сціплы ўспамін народа: «памёр ён, бядак, за праўду, за праўду і за свабоду...» (Пераклад П. ГЛІБЕВІЧА).

Боцеў напісаў усяго 22 вершы. Аднак сіла іх такая, што да гэтага часу яны ў многіх адносінах застаюцца вяршыняй балгарскай паэзіі. Яго жыццё і творчасць служаць вышэйшым маральным крытэрыям грамадзянскіх і патрыятычных паводзін. Боцеў заўважваў нам «моцна любіць і ненавідзець». Мы памятаем яго словы, напісаныя ў 1875 годзе ў газеце «Знаме»: «Няма ўлады над той галавой, якая гатова скаціцца з плеч у імя свабоды і шчасця ўсяго чалавецтва!» Мы гарача верым і прызнанню яго жонцы, Венцы: «Ведай, што пасля Айчыны я больш за ўсё кахаў цябе...»

Боцеў жыў! Паводле бес-смыслотнай логікі яго верша: «Той, хто ў змаганні паў за свабоду — не памірае!» — Боцеў зліўся з лёсам балгарскага народа і стаў яго сцягам — сцягам чыстых чалавечых ідэалаў.

Пырвалета ПРАКОПАВА.
(«Сафія-прэс»).

Праспект імя Пушкіна ў Мінску.
Малюні Ул. СІВРАКОВА.

У МІХАЙЛАЎСКІМ, У ПУШКІНА...

Гэтай паездкай для супрацоўнікаў выдавецтва «Мастацтва літаратура» запамінацца назавесце. Трыццаць чалавек пабылі ў мясцінах вядомага паэта і сталі гасцямі ў Дзяржаўнага музея-заахавальніка «Пушкінскія горы». Ад Вароніч пешшу прайшлі паўз трох знамянальных сосен, ля возера Маленца да цэнтральнай сядзібы ў Михайлаўскім.

Агледзеў дом-музей Пушкіна, дом яго жонкі Арыны Радзівонаўны, пахадзіў па «саляі Керні», пабылі ў вострава «удзіння» і ў іншых славуных мясцінах. А потым на магільні паэта ўсталялі кветкі.

У гэты ж дзень экскурсанты наведалі інжыны кірмаш, дзе кожны набыў па некалькі зборнікаў твораў Пушкіна і кніг пра яго. Гэтыя выданні — падарункі спецыяльнай штампі Пушкінскага свята пазнаі.

Чацвёрты дзень паездкі быў прысвечаны падарожку ў Ізборск, Пычору і Тарту.

П. ШАУЦОУ.

ЧАСОПІСЫ Ў ЧЭРВЕНІ

«МАЛАДОСЦЬ»

Нумар адкрываецца вершамі А. Вольскага. Паэзія прадстаўлена таксама творами У. Марука, Г. Дзмітрыева, Х. Гурыновіча, Х. Чэрні, А. Бачылы.

Змешчана апавесць Т. Гарэлікавай «Там, дзе лесу шум». А. Масарэнка выступае з апавяданнем «Жыве чалавек». У перакладзе з рускай мовы А. Шарахоўскай друкуюцца апавяданне М. Кругавых «Дрэвы жыцця». Часопіс заканчвае

публікацыю ваеннага дзёніка народнага пісьменніка Беларусі І. Мележа «Першая кніга».

«Дзень сённяшні» — пад гэтай рубрыкай выступленне сакратара ЦК ЛКСМБ Ул. Ягорава «Ідэйнасць — сіла стваральная», нарыс М. Зяноўкіча «Ранак над Палесsem».

«Шукальнікі чорнага золата» — фотанарыс Я. Пясецкага, «Людзі, рэчы, ідэалы» — артыкул А. Ясінскага.

Пад рубрыкай «3 бланкота журналіста» — нататкі Г. Каржанеўскай «Як жывеш, Замосце?».

Беларускае тэлебачанне прапануе для аматараў літаратуры і мастацтва наступныя перадачы:

У панядзелак, 14 чэрвеня, па першай праграме ў 15.15 глядзіце перадачу «Аляксандр Твардоўскі», якая расказана пра творчы шлях паэта.

У 19.20 запрашаем на фільм-спектакль Дзяржаўнага акадэмічнага Малого тэатра Саюза ССР «Ваўкі і авені» паводле аднайменнай сатырычнай камедыі А. М. Астроўскага.

У 21.30 — працяг гэтага фільма-спектакля.

15 чэрвеня, у аўторак, у 17.20 па першай праграме глядзіце канцэрт дзіцячага ансамбля «Перагабі». У 21.45 — канцэрт хору рускай песьні Цэнтральнага тэлебачання і Усесаюзнага радыё.

У 18.30 — тэлевізійны музычны фільм «Ігра лаўрэат Міжнароднага конкурсу Я. Магільскага».

У сераду, 16 чэрвеня, па першай праграме ў 19.55 запрашаем на 1-ю серыю прэм'еры тэлевізійнага мастацкага філь-

ма «Пераходзім да кахання».

Па другой праграме ў 14.55 «Літаратурныя сустрэчы». Вы пазнаёміцеся з творчасцю пісьменніка Героя Сацыялістычнай Працы Сяргея Міхалкова.

У чацвер, 17 чэрвеня, па першай праграме ў 19.55 — 2-я серыя прэм'еры тэлевізійнага мастацкага фільма «Пераходзім да кахання» ў 21.30 глядзіце канцэрт салістаў Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя Кірыла — народнай артысткі РСФСР Ірыны Багачовай і народнага артыста СССР Варыса Штокавала.

Па другой праграме ў 19.45 лаўрэат Міжнароднага конкурсу Л. Цімафеева выконвае «Варыяцыі» Р. Шумана.

У 18.15 пацкаўцеся кінанарысам пра народнага музыку В. Прагасевіча «Крыніца».

У 19.00 — «Музычны аб'яемент». Рускія рамансы. Спявае народная артыстка СССР І. Архіпава. Метуннае слова народнага артыста СССР С. Я. Лемецкава.

У 20.20 — тэлевізійны тэатр мініяцюр «Апавяданні Марка Твэна». У ролях заняты: народная артыстка РСФСР В. Арлюва, заслужаныя артысты Е. Сцяблоў, А. Лянкоў і іншыя. У 21.30 — канцэрт эстрадна-сімфанічнага аркестра Цэнтральнага тэлебачання і Усесаюзнага радыё пад кіраваннем народнага артыста СССР Ю. Сіланцева.

У суботу, 19 чэрвеня, у 13.05 — эстрадна-інструментальнага ансамбля «Верасы».

У 13.55 пацкаўцеся тэлеаг-

дам «У жывапісе, графіцы, скульптуры». У гэтай перадачы вы даведаецеся аб творчасці мастака Міхаіла Чэпіна. Народны мастак ВССР Я. Чамадур па расказаў аб сваёй рабоце мастака-дэкаратара ў тэатры «Каломба». Уважыце рэпартаж з майстэрні мастака Нэл Шчаснай.

У 21.30 — упершыню на тэлевізійным экране балет Мінскага Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра Саюза ССР. Галоўныя партыі выконваюць: заслужаны артыст РСФСР А. Галубоў і народная артыстка РСФСР С. Адырхаева.

Па другой праграме ў 11.00 глядзіце перадачу «Па музеях і выставачных залах». Вы пазнаёміцеся з мастацтвам Японіі ў Дзяржаўным музеі мастацтваў народаў Усходу.

У нядзелу, 20 чэрвеня, па першай праграме ў 11.10 прапануем перадачу «Наш Лермантаў», у якой прыме ўдзел лаўрэат Ленінскай прэміі пісьменнік І. Андронікаў. У 17.40 — І. С. Вах. Канцэрт для дзюх скарпак з аркестрам. Выканаўцы: народны артыст СССР Д. Ойстэах, заслужаны артыст РСФСР І. Ойстрах і камерны аркестр Маскоўскай дзяржаўнай філармоніі.

У 21.30 «Творчыя партрэты». Народны артыст ВССР М. Яромена. У гэтай перадачы вы ўбачыце фрагменты з фільмаў, у якіх удзельнічае М. Яромена. Інтэрв'ю народнага артыста СССР С. Герасімава і дыялог М. Яромена-старэйшага і М. Яроменам — малодшым.

С. Міхайлава піша пра маладых беларускіх кінаператараў. Р. Бярозкін рэцензуе новую паэтычную кнігу Д. Бічэль-Загпетавай «Ты — гэта ты».

Рубрыка «3 далёкіх і блізкіх дарог» прадстаўлена нататкамі У. Ліпскага «Рахманья зайцы і Гелена».

Чытачы пазнаёміцца з гумарыстычнымі малюнкамі студэнта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Ул. Цесляра.

«НЕМАН»

Вялікую падборку вершаў К. Кірэнкі на рускую мову пераклаў Б. Спрычан. Пад рубрыкай «3 паэтычных сшыткаў» — творы В. Мілаванова, Ю. Багданава, В. Ліпневіча, Л. Рашкоўскага, Т. Мітрафанавай, В. Цымбурскага, а таксама Н. Гарагляд (пер. Л. Ганчаровай).

Змешчаны апавесці А. Ждана «Дзяўчаты-прыгажуні» і В. Бутрыма «Юнігі», апавяданні А. Бялевіча (пер. У. Кудзінава) і П. Васілеўскага.

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкул У. Хаданюскага «Цана прагрэсу».

«Рэзервы працоўныя» — пад гэтай рубрыкай выступае Ю. Салажкоў («Кладушка свабоднага часу»).

Друкуюцца пачатак дакументальнай апавесці былога оберлейтэнанта Ёрмахта Г.-Ю. Мэра «Сігнал з Ругенскай дамбы» (пер. Ф. Зайцава).

Пра К. Саннікава піша ў артыкуле «Слова аб рэжысёры» К. Кандрашына.

Новыя кнігі пісьменнікаў, якія выйшлі на рускай мове, рэцензуюць М. Каняеў, В. Мыслівец, А. Лысенка.

Багатая падборка «Учора, сёння, заўтра».

Надрукавана ў «Настаўніцкай газеце»

«Кожнаму — публіцы ў жыццё» — так называецца перадавы артыкул «Настаўніцкай газет» за 5 чэрвеня.

Пад рубрыкай «Раўнні XXV з'езда КПСС — у жыццё!» надрукаваны артыкул загадчына Мінскага абл.на Я. Валністага «На шырокім прасцягу». З артыкулам «Крок у справы пільнерсія» выступае загадчык кафедры педагогікі Магілёўскага педінстытута С. Мляшка.

У газеце надрукаваны артыкулы інспектара-металіста Міністэрства асветы ВССР Н. Качаноўскай «45 мінут шчырасці», старшага выкладчыка Рэспубліканскага інстытута ўдасканалення настаўнікаў М. Міцкевіча «Вучацца арганізатары», спецыяльнага карэспандэнта І. Злотніка «Суязь дэсна, трывалая», журналісткі С. Хорсун «Дрэва моцнае кораням».

У «Паэтычнай рубрыцы» надрукавана нізка вершаў настаўнікаў Сянькоўшчынскай школы Слонімскага раёна Алены Рудыцкай.

Разнастайныя матэрыялы друкуюцца ў газеце за 9 чэрвеня. Чытачы змогуць прычытаць артыкул В. Дамарацкага «Такі тут стыл», рэдакцыя артыкул «Настаўніцкай газет» і «Гомельскія праўды», «Запаволаны тэм».

На апошніх старонках змешчаны аб'явы «Дзе вучыцца далей».

В. НАЗАРАУ. Слесар-наладчык.

Наваполацк — малады горад, які вырастае на беразе Заходняй Дзвіны, набыў шырокую вядомасць не толькі ў нашай

Усёй краіне вядомы народны ансамбль песні і танца «Камарыкі», народны цыркавы калектыў «Маладосць», харэаграфічны ансамбль «Дзвінскія зоркі», вакальна-інструментальны ансамбль «Музыка».

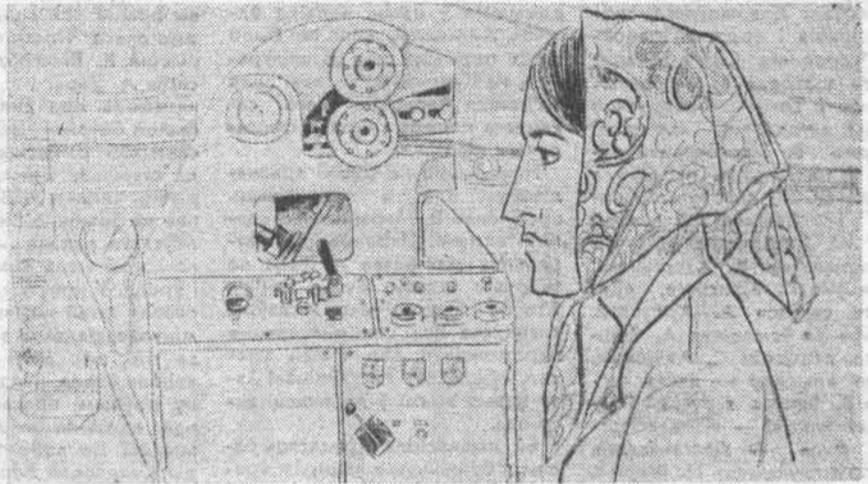
Наваполацк часта наведваюць пісьменнікі, музыканты, артысты, мастакі.

Надаўна ад нашай рэдакцыі там пабываў малады мастак Валерый Назараў. Ён зрабіў для газеты шэраг замалёвак з Полацкага хімічнага камбіната.

У маладым горадзе

краіне, але і за яе межамі. Небывалы дагэтуль у рэспубліцы прадпрыемствы: нафтаперапрацоўчы завод і хімічны камбінат — вось яго слава. Яны даюць сярэвіну многім хімічным прадпрыемствам рэспублікі. З нафтаперапрацоўчага завода пераксілол ідзе для вырабу лаўсану на Магілёўскі камбінат сінтэтычнага валакна, бензол Гродзенскаму хімічнаму камбінату і іншым. Частка прадукцыі экспартуецца ў Балгарыю, Венгрыю, Ісландыю, Італію, Польшчу, Румынію, Фінляндыю, ФРГ, Швецыю.

Але Наваполацк вядомы не толькі сваімі прамысловымі прадпрыемствамі. У горадзе ёсць навучальныя і культурныя ўстановы: філіял Беларускага тэхналагічнага інстытута, нафталіт тэхнікум, тэхнічныя, музычныя, спартыўныя школы, кінатэатры, два Палацы культуры.

В. НАЗАРАУ. Апаратчыца Полацкага хімічнага камбіната.

«Мы рады, што ўсё больш упэўнена ўваходзіць у жыццё маладое пакаленне нашай творчай інтэлігенцыі».

Л. І. БРЭЖНЕУ,

[Са Справаздачнага даклада ЦК КПСС XXV з'езду].

Малады спецыяліст. Колькі праблем паўстае ў чалавека па парозе новага жыцця!

Кожнаму маладому работніку надзвычай важна, якую карысць ён зможа прынесці сваёй працай. І якія людзі будуць яго акружаць.

Традыцый савецкага мастацтва, і ўнісенне повага, таго, што называюць пачуццём сучаснасці, і развіццё нацыянальных якасцей, і рысы засваення інтэрнацыянальнага вопыту, без якога немагчыма развіццё мастацтва нашага часу. Сярод маладых ёсць свае «старэйшыя», як жывапісец С. Гарачаў, як ужо вядомыя графікі Г. Скрыпнічэнка, Ю. Зайцаў. Ёсць і «зялёная» моладзь, якая толькі што выйшла са сцен ін-

тэрнацыянальнай арганізацыі працы моладзі і забеспячэнне яе майстэрнямі. У ЦК ЛКСМ Беларусі абмяркоўваецца пытанне аб прадастаўленні прадпрыемствамі Мінска плошчаў мастакам на падставе ўзаемавыгаднай дамоўленасці. Мастак можа весці выязную студию. А акрамя таго, арыентуецца на стапоўчы вопыт дэмакратычных краін, у прыватнасці ГДР, добрыя вынікі дае заключэнне дагавору з мастаком на

памятаць, што нашаму грамадству не патрэбна хлусня ці ў якіх відах. І важна адказаць самому сабе на пытанне — «пацягнуць» ці не ты ўзятую тэму? А ўжо калі ўзяў ле, ідзі ў глыбіню, у сутнасць прадмета, працуй над формай выяўлення сваіх пачуццяў.

У творчай нядбайнасці не абвінаваціш тых, хто ставіцца да мастацтва як да прызначэння. Яны працуюць настойліва, з дня на дзень. І які вынік? Пакуль што невясёлы... Пайбольш творча актыўныя пакутуюць ад «заалежы» работ, што ўтварыліся за некалькі гадоў, якія сталі зусім перухомым фондам. Акрамя як сабрам, іх і паказаць няма каму. Значыць, патрэбны выстаўкі. Выстаўкі, дзе малады мастак змогуць і павінны паказаць сябе, зацвердзіць, заваяваць любоў гледача. Пытанні выставачнай дзейнасці цяпер стаяць на першым плане. Дзе знайсці памяшканне для выставак? Аказваецца, гэтае пытанне можна вырашыць. Напрыклад, згодны прадаставіць экспазіцыйную плошчу Акадэмія навук БССР і Гандлёвая палата.

— Я б хацеў бачыць нашы выстаўкі святаямі, — гаворыць М. Лазавы, — каб музыканты ігралі, каб паэты чыталі вершы, каб выстаўка была сінтэзам мастацтваў.

Хіба не цудоўная ідэя? Кожная выстаўка можа ператварыцца ў свайго роду перасоўны маладзёжны клуб, дзе пануе атмасфера мастацтва. Няма сумнення, што варта пачаць — і такія выстаўкі будуць цэнтрам прыцягнення. У Мінск з іншых гарадоў прыедуць, як на свята, і хіба не могуць мінскія маладыя мастакі стаць ініцыятарамі аб'яднання творчай моладзі рэспублікі?

— А як павінны выглядаць нашы выстаўкі? — закрунуў яшчэ адну праблему В. Марачкін. — Мы загады ведаем, што і дзе будзе ў нашым Палацы мастацтваў? Трэба ж знаходзіць новае мастацкае вырашэнне кожнай экспазіцыі, а не задавальняцца адной і той жа плані-

роўкай адных і тых жа шчытоў. Неабходны элемент нечаканасці ў эстэтычным эфекце, які стварае выстаўка».

Цяпер, напярэдадні выстаўкі «Маладосць краіны» мастацкай моладзі неабходна як мага больш удзельнічаць у прамежкавых выстаўках, якія дапамогуць правесці творы ў экспазіцыі.

Немалаважкі фактар дапамогі маладым мастакам — творчыя паездкі, якія арганізоўвае і ЦК ЛКСМБ і Саюз мастакоў БССР і СССР. Група маладых мастакоў Беларусі не так даўно ездзіла на БАМ. На жаль, магчымасці такіх паездак не заўсёды выкарыстоўваюцца належным чынам. Старшыня шэфскай камісіі Саюза мастакоў БССР па рабоце на сяле В. Гоманаў проці не марудзчы падаваць заявы, каб была магчымасць планаваць паездкі. Малады мастак часам, як здаецца, проста забываюць пра свае правы і магчымасці.

І. Булгакава заяўляе, што мала падаюць увагі мадэлярам. А хіба не ўзнімуць прэстыж маладых мастакоў лекцыі ў навучальных установах і на прадпрыемствах з дэманстрацыяй мадэлей адзення, распрацаваных маладымі мадэлярамі Беларусі? Тут моладзь знойдзе вялікую аўдыторыю. Вядома, што прыкладнае мастацтва выклікае самую непасрэдную цікавасць шырокага кола людзей. Прапаганду прыкладнага мастацтва можна выкарыстаць як «моцікі» да жывапісу, графікі і скульптуры. Гарджана мала ведаюць народнае мастацтва рэспублікі. А калі бачаць адухоўлення і простыя рэчы, здзіўляюцца і цікавяцца. У асяроддзі мастакоў і мастацтвазнаўцаў ёсць людзі, як В. Угрыновіч, якія выдатна ведаюць народнае традыцыйнае мастацтва і маглі б захапляючы пра яго расказаць.

Важна, каб быў узяты курс на сістэматычную работу з творчай моладдзю. Гэтага патрабуе наша жыццё.

Э. ПУГАЧОВА.

ДОБРАГА ПЛЁНУ!

Вялікай творчай школай для маладога мастака становіцца ў першыя часы маладзёжнае аб'яднанне. Існуе такое аб'яднанне і пры Саюзе мастакоў Беларусі. Яго задача — дапамагчы стаць на ногі і ўзмацніць творчай моладзі. Дзейнасць, значнасць гэтага аб'яднання залежыць перш за ўсё ад самой жа моладзі. Дзейнасць усяго Саюза мастакоў будзе на грамадскай актыўнасці, а маладзёжнай яго часткай — на ініцыятыве маладых.

Цяпер у жыцці беларускага аб'яднання творчай моладзі надыйшоў радасны перыяд уздыму. Саюз мастакоў заключыў дагаворы да маючай адбыцца выстаўкі «Маладосць краіны», прадастаўляе тым, хто актыўна працуе, творчую дапамогу. Зараз у рэспубліцы аформіўся, унутрана пасталеў атрад перспектывіных, думалюбых, таленавітых мастакоў. Яны ўжо заявілі аб сабе ўдзелам у рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках. Л. Давідзенка, В. Яўсееў, А. Марачкін і многія іншыя паказалі работы смелыя, арыгінальныя па задуме і мастацкай форме. У іх — і перайманне лепшых

стыгута. Прычына цяперашняга ажыўлення моладзі — ва ўзнікшай унутранай неабходнасці вырашаць асноўныя набалелыя пытанні. Таму і на сход моладзі, які адбыўся ў Саюзе мастакоў БССР, дружна прыйшло каля 120 чалавек. Таму ад жадаючых выказацца не было адбою, а словы выступаючых гучалі і гарача, і па-дзелавому пераканаўча. Гэты сход спалучаў канкрэтнасць у абмеркаванні практычных пытанняў з некаторай рамантычнай афарбоўкай настрою. Праблемы ж матэрыяльныя выступалі толькі ў сувязі з праблемамі творчымі.

— У каго ёсць творчы патэнцыял, хто бачыць, адчувае свет, каму ёсць што сказаць людзям, той заўсёды шукае і абавязкова знаходзіць умовы для работы, — гаворыў В. Яўсееў. — Ці не вельмі часта мы апраўдваем сваю творчую пасіўнасць іх адсутнасцю? Трэба працаваць, каб нам паверылі. У гэтым сэнсе нашы магчымасці ў нас саміх.

Настроены больш рацыянальна Г. Лойка прапанаваў знайсці шляхі найбольш

стварэнне твораў на тэму працы і жыцця прадпрыемства. Ёсць падставы думаць, што пытанне гэта будзе вырашана станоўча. Такая арганізацыя работы — самая рэальная мера, якая практычна звязвае мастака з жыццём, з рабочым калектывам, што пазбаўляе яго ад ізаляцыі і ад замкнёнасці ў коле толькі сваіх прафесіянальных інтарсаў і таму станоўча ўплывае на духоўны настрой маладых.

Але тут істотна і яшчэ адно, сугуба творчае пытанне, на якім завастрыў увагу В. Яўсееў.

— Я, напрыклад, — гаворыць ён, — часта бачу партрэты перадавікоў вытворчасці, у якіх ёсць падабенства з партрэтаемым, ёсць і ўзнагароды на грудзях. А вобраз чалавека нашага часу з духоўным яго светам — няма. Мастак іншы раз «кідаецца» на «надзеіную» тэму, заключае дагавор, каб, так сказаць, «трапіць у струмень». І з'яўляецца «прахадная» работа, у якой няма праўды вобраза.

Але, працуючы па грамадскаму, сацыяльнаму заказу, мастак перш за ўсё павінен

САРДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ, МАСКВІЧЫ!

З'яўта ў Мінску пачынаюцца гастролі Дзяржаўнага ордэна Леніна і ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Акадэмічнага тэатра імя Масавета. Мінчане і госці беларускай сталіцы паглядзяць спектаклі «Штурм» В. Біль-Белацаркоўскага ў пастаноўцы народнага артыста СССР, лаўрэата Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі СССР Ю. Завадскага, «Магчымы варыянты» В. Азернікава, пастаноўка П. Хомскага, «Вярчэнне святло» А. Арбузава, «Мільён за ўсмешку» А. Сафронава, «Другая» С. Алешына, «Дзень прыезду — дзень ад'езду» В. Чарных, з рускай і замежнай класікі — «Пецірбургскія сны» Ф. Дастаеўскага, «Дзверы грукаюць» М. Фермо, «Вачыма клоуна» (інсцэніроўка паводле кнігі Г. Бяля), «Дзіўная місіс Сэвідж» Дж. Патрыка, «Эдзіт Піаф» (паводле кнігі вядомай французскай спявачкі «Маё жыццё» і «На бале ўдачы») і іншыя.

Аматары тэатральнага мастацтва сустрэнуцца з папулярнымі артыстамі — майстрамі сцэны і кіно — В. Марэцкай, Р. Плятам, Г. Жжонавым, І. Савінай, Н. Дробышавай, Б. Івановым, Г. Борнікавым, Л. Маркавым, прадстаўнікамі старэйшага і маладшага пакаленняў, настаўнікамі і вучнямі.

1. СТВАРАЮЧЫ ВОБРАЗ ПАТРЫЁТКІ

Пад узмоцненым канваем эсэсаўцаў яе вялі на плошчу, дзе была падрыхтавана шыбеніца. Да смерці заставалася некалькі хвілін. І раптам у небе з'явіліся савецкія самалёты. Прыйшло вырашэнне для партызанкі Праскоі Лук'янавай, ролю якой выконвала Вера Ма-

рэцкая. Прыгадаем, што фільм здымаўся ў цяжкі перыяд Вялікай Айчыннай, калі не было яшчэ перамогі пад Сталінградом, на Курскай дузе, калі ішла жорсткая барацьба ўсяго савецкага народа супраць фашысцкага нашэсця.

Немагчыма не толькі прааналізаваць, але і пералічыць зробленае В. Марэцкай на сцэне і экране. Экраннае і тэатральнае мастацтва на ўсім яе творчым шляху ідуць побач. Хто не памятае такіх шэдэўры савецкага кіно, як «Пакаленне пераможцаў» або «Член урада», «Сельская настаўніца»! Гэта цэлыя этапы ў дзейнасці актрысы.

Ей пашчасціла працаваць разам з буйнейшым актёрам краіны Барысам Шчукіным, які стварыў незабыўны вобраз заснавальніка нашай партыі і дзяржавы У. І. Леніна ў спектаклі «Чалавек з ружжом», у кінадылогіі «Ленін у Кастрычніку» і «Ленін у 1918 годзе».

Дарэчы, у той жа стужцы «Пакаленне пераможцаў» (1936 г.) на здымачнай пляцоўцы з Б. Шчукіным В. Марэцкая сустрэлася ўпершыню. Яна выконвала ролю Варвары Постніковай, а ён, будучы выканаўца ролі У. І. Леніна, — студэнта Міхайлава.

Варвара... Забітая, цёмная сірата. Аднак паступова, пад уплывам падзей пачатку XX стагоддзя, пад уплывам такіх людзей, як студэнт Міхайлаў, яна становіцца актыўнай рэвалюцыянеркай, удзельніцае ў рабоце з'езда партыі більшавікоў. Потым на маскоўскіх барыкадах 1905 года гіне, абараняючы светлыя ідэалы камунізму.

Есць штосьці агульнае ў воб-

разах Варвары Постніковай з «Пакалення пераможцаў» і Аляксандры Сакаловай з фільма, пастаўленага праз тры гады пасля першага пад назвай «Член урада». Гэта своеасаблівы працяг той справы, за якую змагалася Постнікова. Сцэнарыстка К. Вінаградская, рэжысёры А. Зархі і І. Хейфіц расказваюць пра складаны лёс былой батрачкі, якая ва ўмовах савецкай рэчаіснасці вырастае да старшынні калгаса, яе выбіраюць членам УЦВК, яна выступае на трыбуне Вялікага Крамлёўскага палаца на сесіі, дзе прысутнічаюць кіраўнікі партыі і ўрада. У простых, задушевных словах гэтай жанчыны боль за мінулае, радасць за сённяшняе, за тое, што дала людзям Савецкай ўлада, надзяліла жанчыну роўнымі правамі з мужчынай, адкрыла шырокі шлях у жыццё. На вобразе Аляксандры Сакаловай Вера Марэцкая і раскрывае рысы новага савецкага чалавека, адну з найвялікшых заваёў сацыялістычнай рэвалюцыі.

Не будзе перабольшаннем назваць апагеям, апафеозам актёрскай творчасці В. Марэцкай работу ў кінафільме «Сельская настаўніца», у якім, між іншым, яна зноў выконвала ролю Варвары... Спатрэбіўся сцэнічны і экранны вопыт, багатае фарбаў усёй выканаўчай палітры, каб стварыць вобраз герані, якая паказана на экране амаль на працягу паўстагоддзя, — ад студэнткі гімназіі да сталай пажылой настаўніцы. Што ні кадр, то адкрыццё, знаходка. Прыгадаем хоць бы эпізод, калі Варвара Васільеўна чытае пісьмы сваіх вучняў, або выпадкова пачутыя радкі з Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні яе ордэнам... як бы праз тэатральны бінокуляр, а тут, у фільме, з дапамогай буйнага пла-

на, мы бачым, як па-чалавечы шыра, праўдзіва, дакладна перадае актрыса цэлую гаму пачуццяў, перадае адной толькі мімікай, позіркай, стрымліваючыся ад таго, каб не заплакаць ці не засмяцца ад радасці... Потым будзе баль Перамогі, хваляючая сустрэча з былымі выхаванцамі, воінамі розных фронтоў.

Мы ведаем В. Марэцкую не толькі па драматычных ролях. Здымалася яна і ў кінакамедыях, як, напрыклад, «Лёгкае жыццё» ў пастаноўцы В. Дормана. На сцэне ці здымачнай пляцоўцы — усюды гэта артыстка пакідае глыбокі след, засведчае, што па праву жыве ў высокім мастацтве.

2. І НА БЕЛАРУСКІМ ЭКРАНЕ

Папулярнасць Р. Плята, Г. Жжонава, І. Савінай — агульнавядомая. Яны — вядучыя артысты тэатра імя Масавета. Гледачы нашай рэспублікі ведаюць іх яшчэ і па тым, што кожны ў свой час здымаўся на студыі «Беларусьфільм». Скажам, Г. Жжонаў, — у «Трэцяй ракетце», тэлевізійным фільме — «Вашынгтонскі карэспандэнт» і інш. Р. Плят у карціне «Масква-Генуя» выконвае ролю французскага дыпламата Менье, І. Савіна толькі што знялася ў шырокаэкраным фільме «Факт біяграфіі», дзе яна іграе ролю судзі. Наогул, запрашэнне вядучых майстроў сцэны сталічных тэатраў стала добрай традыцыяй беларускіх кінематаграфістаў.

А ў гэтыя дні мы сустрэнемся з імі і іх калегамі па мастацтву, у тэатры оперы і балета, а таксама ў Акруговым Доме афіцэраў. Хочацца адзначыць, што ў спектаклі «Штурм» выступіць уся труп тэатра.

3. З ПІСТОРЫ ТЭАТРА

Ён быў створаны праз пяць гадоў пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. І адразу заняў дастойнае месца сярод іншых тэатраў, хоць з'яўляўся адным з мала-

дзейных. Па сутнасці гэты тэатр народжаны Савецкай уладай. У яго паслужным спісе адзін за другім пачалі з'яўляцца спектаклі, якія дапамагалі партыі выхоўваць масы ў камуністычным духу, заклікалі да барацьбы супраць перажыткаў мінулага ў сьвядомасці людзей, закралі надзённыя праблемы сучаснасці, расказвалі аб рэвалюцыйным руху ў былой царскай Расіі і краінах Заходняй Еўропы. «Авадзень» (паводле рамана Э. Войніці) быў з'яўляюцца Біль-Белацаркоўскі, Сухова-Кебылін...

Руская і замежная класіка заўсёды мяжуюць, займаюць у рэпертуары належнае месца. На рахунку тэатра спектакль пра легендарнага камбрыга В. І. Чапаева, які быў выпушчаны на некалькі гадоў раней, чым вядомы мастацкі фільм.

Аднымі з лепшых спектакляў 30-х гадоў з'яўляюцца «Салют, Іспанія!», «Васа Жалязнова», «Порт-Артур» і іншыя.

Якую, палымяную стонку ўпісаў тэатр у савецкае мастацтва ў гады Вялікай Айчыннай вайны, паставішы «Нашэсце» Л. Ляонава, «Рускія людзі» К. Сіманава, «Фронт» А. Карнейчука.

З лёсам гэтага тэатра цесна звязаны лёс артыстаў В. Ваніна, А. Андрэева, С. Бірман, М. Мардвінава, Б. Аленіна. Яму яны абавязаны росквітам сваіх талентаў. А ён абавязан ім...

Трыццаць шэсць гадоў узначальвае творчы калектыў тэатра імя Масавета (гэта назва яму была прысуджана ў 1938 годзе) народны артыст СССР Ю. Завадскі. Яго школу прайшлі многія і многія майстры сцэны, якія набылі славу ў грамадскасці. І вось гэты калектыў прыязджае ў беларускую сталіцу, пакажа мінчанам шэраг спектакляў, парадуе сваімі новымі работамі, новымі здабыткамі.

І хочацца сказаць нашым важным масквічам: «Сардэчна запрашаем!»

Алесь МАЦКЕВІЧ.

ПРАЦЯГ РАЗМОВЫ

НЕ КАПІРАВАЦЬ, А ШУКАЦЬ

У наш час, бадай, не так часта сустрапець працуйнаў экранізацый. Усе як быццам згодны з тым, што гэта патрэбна, бо садзейнічаюць пашырэнню межаў пазнавальнасці. Але ні адзін фільм не выклікае такіх вострых спрэчак, як экранізацыя папулярных літаратурных твораў. У гэтай сувязі, на маю думку, рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» зрабіла карысную справу, даўшы магчымасць сваім чытачам падзяліцца думкамі адносна «перакладу» на мову кіно аповесці В. Быкава «Воўчая зграя».

Відаць, гэта размова мае цікаваць не толькі для чытачоў, а і для беларускіх кінематаграфістаў, якія звартаюцца да літаратурных твораў.

У савецкім кіно экранізацыі наогул займаюць значнае месца. Пісаць сцэнарыі запрашаюцца звычайна найбольш вопытныя майстры. І ўсё ж удач вельмі мала.

Бывае, глядзіш экранізацыю вядомага літаратурнага твора і адзіляешся: асноўная яго ідэя выказана дакладна, сюжэт захаваны, вобразы таксама паказаны без страт, а фільм не хвалюе так, як яго літаратурная першааснова.

Наўрад ці знойдуцца сярод аматараў кіно такіх, хто будзе сцвярджаць, што, сна-

жам, «Уваскрэсненне», «Ганна Карэніна» або «Вайна і мір» раўнацэнны геніяльным творам Л. Талстога.

Тое ж самае можна сказаць і пра «Ціхі Дон». Кожны, хто чытаў гэты раман, у фільме не адчуе ўсёй шырыні ідэйна-мастацкага зместу, глыбіні характараў герояў эпапеі.

Нямала аналагічных прыкладаў ёсць і ў беларускім кіно. З розных творчых пазіцый, на розным узроўні прафесіянальнага майстэрства былі зроблены фільмы-экранізацыі «Хто смяецца апошнім», «Несцерка», «Шчасце трэба берагчы», «Першыя выпрабаванні», «Чалавек не здаецца», «Крыніцы», «Вайна пад стрэхамі», «Крушэнне імперыі», якія па сваіх мастацкіх вартасцях значна ніжэйшыя, чым першакрыніцы.

Гаворачы пра гэта, хацелася б прыгадаць вядомы адказ Ф. Дастаеўскага на просьбу дазволіць інсцэніраваць яго раман «Злачынства і пакаранне». Ён пісаў: «Ёсць нейкі сакрэт мастацтва, па якім эпічная форма ніколі не знойдзе сабе адпаведнасці ў драматычнай. Я нават веру, што для розных форм мастацтва існуюць і адпаведныя ім рады паэтычных думак, так што адна думка не можа ніколі быць выказана ў іншай, не адпаведнай ёй форме».

Вось яно што! «Нейкі сакрэт мастацтва...» Але часта бяда заключаецца ў тым, што, беручыся за экранізацыю, некаторыя аўтары менш за ўсё дбаюць аб тым, каб разгадаць гэты сакрэт, каб шукаць свае «рады паэтычных думак», а імніюцца з найбольшай дакладнасцю выклікаць літаратурны твор. У выніку на экране мы бачым ужо не самастойны твор, а старанны пераклад працы твора ў кіно.

Літаратурны твор у адпаведнасці з патрабаваннямі кінематографа значна скарачаецца, а гэта вядзе да пэўных страт. Знікае паліфонія, многамернасць, складанасць светаўспрымання герояў і аўтара, якімі насычана таленавітае кіно.

Мабыць, поспехі экранізацыі заключаюцца не ў механічным перакладзе літаратурнага твора на экран, а на шляху творчасці, адкрыццяў з дапамогай выяўленчых сродкаў кінамастацтва больш глыбокіх пластоў прозы. У прыватнасці, пераконвае і вопыт беларускіх кінематаграфістаў, якія экранізавалі некалькі твораў В. Быкава. Ён належыць да ліку тых пісьмнікаў, чые творы з небылым поспехам становяцца здабыткам экрана: «Трэцяя ракета», «Альпійская балада», «Воўчая зграя» — фільмы, пастаўленыя на беларускай студыі. А зараз на «Ленфільме» экранізуецца аповесць «Да-

жыць да світання», на студыі імя М. Горкага — «Абеліск», на «Масфільме» — «Сотнікаў».

Пра гэтыя стужкі гаворыць пакуль яшчэ рана. Што датычыць стужак, якія прайшлі на экраны, то спрэчка ванал іх было шмат. А выснову з іх можна зрабіць адну: проза засталася вышэйшай за кінематаграфічны эквівалент. Справа тут, мабыць, у тым, што творы В. Быкава пры ўсёй іх прастаце і нават традыцыйнасці ў адлюстраванні падзей, трантоўцы характараў герояў не ўкладваюцца ў звычайныя рамкі экранізацый.

Да твораў В. Быкава з поўным правам можна аднесці вядомыя параўнанне з айсбергам, у якога на паверхні ляжыць толькі самая нізкая частка агульнага аб'ёму. І сапраўды, кожны твор гэтага празаіка вылучаецца вострымі і дынамізмам сюжэта, што так і прасіцца на экран, але асноўнае іх багацце заключаецца ў раскрыцці складаных рухаў духоўнага жыцця чалавека, тонкіх псіхалагічных перажыванняў. А яны цяжка паддаюцца экраннаму ўвасабленню...

На жаль, у большасці выпадкаў кінематаграфісты, экранізуючы аповесці і апавяданні В. Быкава, асноўную ўвагу ўдзяляюць якраз таму, што найбольш трапляе ў поле іх зроку — сюжэт, вострым драматычным сітуацыям, а не выяўленню светаадчування пісьмніка.

Асноўная пярэчка ў экранізацыі твораў В. Быкава, на маю думку, заключаецца ў тым, што па сваёму характару гэта своеасаблівы прытчы, дзе ў мэтах філасофскага абавастрання нярэдка дапускаецца сюжэтная ўмоўнасць і нават неперароднасць асобных сітуацый. Таму ўсялякая спроба без якога-небудзь творчага пераасэнсавання перанесці на экран сюжэтную аснову і сістэму вобразаў з твораў В. Быкава непазбежна вядзе да творчых выдаткаў. У гэтым можна пераканацца, паглядзеўшы яшчэ раз фільм «Альпійская балада».

У свой час ён быў цёпла сустрэты гледачамі, атрымаў высокую ацэнку грамадскасці. Аднак сёння, праз дзесяць гадоў пасля яго выхаду на экран, варта падумаць, што перашкодзіла яму набраць большую вышыню...

Расказваючы пра ўпэкі Івана Цярэшкі з палону, В. Быкаў у сваёй аповесці імніюцца высветліць: што вызначыла перакананні і пачуцці беларускага хлопца, што сфарміравала яго характар? Для гэтага пісьменнік звяртаецца да даваеннага жыцця свайго героя, да падзей, фактаў таго часу, якія рабілі ўплыў на становленне асобы Івана. Вобразы мінулага праходзяць у снах героя, нечакана ўнікаюць ў роздумкі пра будучыню, у гутарках з Джуліяй.

Аўтары фільма, здавалася б, з пэўнай паварай аднесліся да першакрыніцы — дакладна перанеслі яе на экран. Гледачоў хвалявала

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЕ:

ПАДЗЕІ, ФАКТЫ

Рыцар рабочай професіі

Аб'яднанне «Летаніс» кінастудыі «Беларусьфільм» выпусціла на экраны новы дакументальны фільм «Настаўнік». Стужка расказвае пра старшыню савета настаўнікаў Мінскага завода электронных вылічальных машын імя Р. К. Арджанікідзе Леаніда Беляковіча, яго вучняў і паслядоўнікаў у настаўніцтве.

Фільм створаны сцэнарystам А. Савелічавым, рэжысёрам В. Сукманавым і апэратарам А. Алаем.

Гастролі «Чырвоных зорак»

З гастрольнай паездкі ў ФРГ вярнуўся вакальна-харэаграфічны ансамбль «Чырвоныя зоркі». Дома культуры прафтэхдукацыі, Паездка была прымеркавана да адкрыцця міжнароднай выстаўкі «Інтэршкола-5», на якой экспанаваліся работы навучэнцаў і нашай рэспублікі.

Кацэрт «Чырвоных зорак», які праходзіў у Вялікім оперным тэатры Дортмунда, у тэатры для моладзі і на адкрытых эстрадах, выклікала вялікую цікавасць гледачоў.

«Юнацтва Палесся»

У Салігорску праішоў традыцыйны рэспубліканскі конкурс эстраднай музыкі «Юнацтва Палесся». Галоўная прызы аспрэчвалі дванаццаць бе-

ларускіх самадзейных калектываў і вакальна-інструментальны ансамбль «Жыцічы» з Жытоміра.

Звання лаўрэатаў конкурсу ўдасноены вакальна-інструментальны ансамбль «Жыцічы», інструментальны ансамбль «Спадчына» Віцебскага гарадскога Дома культуры, і народны аркестр Палаца культуры вытворчага аб'яднання «Беларускаліў».

Творчасць юных

У Магілёўскім Доме культуры адкрылася выстаўка: бот юных мастакоў горада. На ёй прадстаўлена каля 70 твораў жывапісу, графікі і скульптуры.

Увагу наведвальнікаў прыцягваюць акварэлі вучанцаў 7-га класа Тапі Быкавай, шацікласніка Славы Яшчанкі, іншых юных аўтараў.

У народным — прэм'ера

Камедыю Н. Сісельнікава «Цяжкі экзамен» паказалі калектыву народнага тэатра Гродзенскага гарнізоннага Дома афіцэраў. У спектаклі ідзе размова аб месцы чалавека ў жыцці, аб маральных асновах уззаемаадносін маладых людзей.

Цяпер народны тэатр рыхтуе да пастаноўкі п'есы К. Сіманова «Чакай мяне».

БЕЛТА.

гісторыя ўцёку Івана і Джуліі. Але ў карціне слаба раскрыта сутнасць самой аповесці. Яе аўтары не здолелі знайсці аднаведніцкі сродкі для выдзялення гісторыі характэрна Івана Цярэшкі, яго маральных прычынаў, якія падарвалі гэтага чалавека ў атаку, памагалі перанесці жахі фашысцкіх канцлагераў, а потым загінуць, выратаваўшы італьянскага дзяўчыну. Натуральна, што гэта значна зменшыла мастацкі ўзровень фільма, пазбавіла яго ідэйнай глыбіні.

Цікава адзначыць, што такі прасты шлях пераносу літаратурнага твора на экран быў, між іншым, паўтораны і стваральнікам карціны «Воўчай зграі».

Глядзін яе і адчуваеш праблематыку, сюжэт, асноўныя вобразы аповесці. Аднак і тут на першы план выйшлі дэяны, учынілі герою, у той жа час заўважаеш энкікленне псіхалагічных матывіровак, маштабнасці падзей. Здарылася гэта, відаць, таму, што аўтары экранізацыі не знайшлі кінематаграфічнага вырашэння літаратурнага твора.

Важную ролю іграюць у «Воўчай зграі» ўступныя эпизоды — экскурсы ў мінулае героя, якія даюць магчымасць зразумець характар Леўчука, растлумачыць яго наводзіны ў хвіліну небяспекі. Лаўчук прыгадвае трагічны эпизод на возеры, — эпизод, які навучыў яго цюгаму і перш за ўсё адкажасці перад людзьмі і самім сабой за свае учынікі.

Гэтыя хвалюючыя эпизоды кінематаграфісты аднаўляюць на экране вельмі дакладна. Толькі з-за іх умоўнасці жывапіс прайдуў лян так і не дасягнуў.

Асобныя пралікі экранізацыі «Воўчай зграі» не перагэрасліваюць, вядома, яе вартасцей. У фільме адчуваецца прафесіяналізм рэжысёра В. Сцяпанова ў стварэнні гугльнай атмасферы дзеяння, у распрацоўцы эпизодаў, у рабоце з акцёрамі. Уражвае, напрыклад, майстэрства апэратара А. Лядзьева і мастака Ю. Альбіцкага. І ўсё ж нельга не выказаць жалю адносна таго, што вялікі творчы патэнцыял, закладзены ў аповесці В. Быкава «Воўчай зграі», у доўнай меры аўтарам экранізацыі перадаць не ўдалося.

...Творчы сувязі з літаратурай заўсёды былі і будуць для кінамастацтва жывой крыніцай. Аднак сапраўдны поспех кінематаграфістам будзе спадарожнічаць толькі тады, калі яны добра ўсвядомяць, што экранізацыя — не рамесніцкі, механічны паўтор літаратурнага твора ў кіно, не фармальнае капіроўка, а менавіта творчы працэс. Гэта асобны і адказны від мастацтва. Ён патрабуе высокага майстэрства, ведаў, смеласці, пошукаў. Пра гэта не могуць забываць беларускія кінематаграфісты.

В. СМАЛЬ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ПРА ГЭТЫ спектакль трэба гаварыць, называючы першай выканаўцаю галоўнай ролі — Аляксандру Клімаву. Яна сыграла на сцэне Рускага тэатра БССР імя М. Горкага лепшыя ролі сучаснага і савецкага рэпертуару. Мы бачылі яе разумную, прыгожую, гордую і бескампрамісную Ратэль у «Васе Жалязновай» і Ларысу Агудалаву ў «Беспасажніцы»; яна ўвасобіла Любоў Яравую і Елену Пратасаву ў «Дзедях сонца», Варку ў фалдзееўскім «Разгроме» і Спідонаву ў «Шостым ліпені»; у яе рэпертуары лэдзі Макбет і Клеопатра з шэкспіраўскіх трагедый і камісар з «Антымыстай...». Абаяльная і, разам з тым, рэзка, калі гэтага патрабуюць абставіны, Ракіціна з п'есы М. Вірты «Далі неагляданна». Незабывуная, такая блізкая нам, мужная і трапяткая

стрымана прамаўчала, потым успыхнула гнева, або дыпламатычна сказала не тое, аб чым падумала ў гэты момант... Усе гэтыя розныя пачуцці, якімі жыве актрыса, і робяць вобраз яе Ганны Георгіеўны шматгранным і настолькі жывым пераканальным, што часам цяжка адрозніць, дзе каацэсца тэатральнае жыццё яе гераіні і пачынаецца сапраўднае, рэальнае жыццё Ганны Георгіеўны, пашай сучасніцы, дзелавой жанчыны са складаным і нялёгкім асабістым лёсам.

А лёс Ганны Георгіеўны і сапраўды складаны. Сямейнае жыццё не вельмі ўдалося. Муж пасля цяжкага ранення, якое ён атрымаў на фронце ў гады Вялікай Айчыннай вайны, часта піў. Яна вучылася і працавала. Гадвала дачку. Потым муж памёр. Яна скончыла інстытут. Яе прызначылі дырэктарам, і

працы і не прынімаюць яе дырэктарскі аўтарытэт. А маладому галоўнаму інжынеру Віктару Патровічу здаецца, што панібратства — пераход і не мала. Узнікае спрэчка. Тактоўна, з жаночай абаяльнасцю абараняе сваю пазіцыю дырэктар. Яна бачыць адмоўныя рысы характэрна маладога галоўнага інжынера — сухі рацыяналізм, чэрствасць у адносінах да людзей. Але яна ведае і яго дзелавітасць. Што пераважыць? Добра іграе А. Клімава прасветленую ўпэўненасць гераіні, чэрствасць, некамунікатыўнасць — гэта ад маладосці, пройдзе, а дзелавыя якасці патрэбны на карысць агульнай справе. Пасля напружанага працоўнага дня ў Ганны Георгіеўны з галоўным інжынерам адбылася шчырае гаворка. Віктар Патровіч (артыст П. Падва) у першыя хвіліны разгубіўся, насцярожыўся, падрыўтаваўся да актыўнай абароны. Аказваецца, Ганна Георгіеўна не «цісне» на яго аўтарытэтам, прыйшла, каб вычысціць яго па-новаму іраваць вытворчасцю, як да роўнага.

Дыялектыка даволі блытаных і зусім ясных матываў паводзін

КІРАЎНІК — ПАСАДА І ПРЫЗВАННЕ

П'ЕСА «З ЖЫЦЦЯ ДЗЕЛАВОЙ ЖАНЧЫНЫ» А. ГРЭБНЕВА У ДЗЯРЖАЎНЫМ РУСКІМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ БССР ІМЯ М. ГОРКАГА

Ніла Сняжко з «Барабаншчыцы» А. Салініскага. Валыціна з «Іркушай гісторыі» А. Арбузава. Звычайная і ў пецым экстравагантная Надзея ў «Старэйшай сястры» А. Валодзіна. Ролі нашых сучасніц, якія іграе А. Клімава, вабяць сабе жыццёвай праўдай, неспрэчнасцю, дакладным сцэнічным малюнкам, выкананым сталым майстрам тэатральнага мастацтва.

І вось новая работа актрысы — Ганна Георгіеўна Смірнова, дырэктар тэкстыльнай фабрыкі. П'еса называецца падкрэслена праявічна — «З жыцця дзелавой жанчыны». Гераіня — з пачатковых ткачых. Ткачыхай была яе бабка. Ткачыхай была маці. Сама яна пачынала жыццё прастай работніцай на той жа фабрыцы. Потым вучылася. Стала дырэктарам. Яе лёс — жывая гісторыя будаўніцтва сацыялістычнай вытворчасці. Яна расла, мужнела, набывала вопыт кіраўніка. І разам з ёй расла, набывала вытворчы вопыт яе родная фабрыка.

Лёс фабрыкі — неаддзелены ад лёсу Ганны Георгіеўны. Яна звязана з ім моцнымі вузламі. Звязана з традыцыямі фабрыкі, з яе гісторыяй, з яе людзьмі — будаўнікамі і твораў гэтай гісторыі. Вось чаму ўсё, што адбываецца на прадпрыемстве, хвалюе Ганну Георгіеўну не менш, чым тое, што робіцца ў яе асабістым жыцці.

Тут дарэчы было б успомніць эпизод са спектакля — сустрэчу Ганны Георгіеўны з работнікамі, якія пайшлі на пенсію. Менавіта ў гэтым эпизодзе раскрываецца чыліная чалавечая шчырасць Ганны Георгіеўны, яе любоў да людзей, прастых ткачых, якія ўсё сваё жыццё аддалі фабрыцы. Яны, гэтыя работніцы, якіх дарэчы, вельмі цікава ўвасабляюць артысткі І. Лахтанева, З. Асмалюсіная і Н. Чамадурова, нічога не патрабуюць у сваёй дырэктары. Яны проста, па-сяброўску, шчыра размаўляюць. Але Ганна Георгіеўна пад стыманымі словамі «бабуль» адгадвае боль і жаданне, законнае жаданне — «жыць па-людску». Ох, як цяжка ёй вырашыць гэта пытанне! Кагэтэр не хапае. Фабрыцы патрэбны маладыя спецыялісты з вышэйшай адукацыяй, гэтага патрабуе сучасная вытворчасць у перыяд новага пав'яжэння, у перыяд навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. І ўсё ж яна не зможа абраціць «бабуль»...

Не зможа!.. Яна, як ніхто іншы, разумее складаны лёс свых людзей, і дапаможа ім. Яна зробіць усё, каб задаволіць жанчыны, якія доўгія гады самааддана працавалі на фабрыцы і заявалялі права на старасці жыць у добраўпарадкаваных кватэрах.

У гэтым эпизодзе А. Клімава мала гаворыць. Яна больш слухае, думае, аналізуе... І мы ўсё час засяроджана сочым за гераініні. Сочым за перамянай яе пачуццяў, за ходам яе думак, якія адлюстравваюцца на твары — вось яна заўсміхалася печаму патаемнаму, потым

Ганна Георгіеўна ўсю сваю энергію, усе веда аддавала фабрыцы. Аб сваім жаночым

персанажаў у гэтым эпизодзе спектакля пранікнёна паказана выканаўцамі роляў. Тут раскры-

лёсе, аб жаночым шчасці не было калі і думаць.

Ужо ў сталыя гады, у сітуацыі даволі банальнай (яна сустрачалася з Валодзем у час летняга адпачынку ў адным з каўказскіх санаторыяў), яе напачкала каханне. Яна не ведала хто ён, Валодзя, дзе працуе, проста ёй было з ім добра, яна была з ім па-жаночы шчасліва. Але як сароміцца, як баіцца яна прызнацца нават самой сабе, што Валодзя абудзіў у ёй жанчыну, што сустрача з ім ускалыхнула яе, напаміла, што яна яшчэ не старая, што яна прывабная і можа падабацца мужчынам. І што гэта яе асабістае шчасце ніяк не можа перашкодзіць ёй быць па-ранейшаму дзелавой жанчынай, дырэктарам фабрыкі.

Так мысліць, так разважае яна сама з сабой, гэта яе патаемныя думкі, а на справе, яна, як спялоханнае дзяўчо, бяжыць, бароніцца ад свайго асабістага шчасця. Лічыць — ёй не накімавана звычайная жаночая доля. Якое каханне, калі гарыць кварталны план фабрыкі, калі трэба думаць аб людзях, аб забеспячэнні вытворчасці новым абсталяваннем і яшчэ шмат аб чым!..

Унутраная барацьба, якую вядзе гераіня А. Клімавай сама з сабой, перададзена актрысай з псіхалагічнай ілюміраўкай, якая ўласціва гэтай майстру сцэны. Пяшчотная яна ў дзіялоггах з Валодзем, якога на мастацку стрымана іграе Ю. Ступакоў. Дарэчы, выканаўцы гэтых роляў блізкія па манеры сцэнічнага раскрыцця вобраза, таму іх дугныя сцэны так захапляюць гледача. На жаль, рэжысурай спектакля гэтыя сцэны пабудаваны на другім плане, твары артыстаў слаба асветлены і таму цяжка сачыць за ўнутраным ходам мыслення героюў.

Ганна Смірнова ў актрысы А. Клімавай лічыць, што чалавечнасць, добразычлівасць ніколі не былі ачы пераходнай у

ваюцца разнастайныя і такія запамінаюць нам на нашых жыццёвых назіральных рысах характэрна сучасніцы, якімі надзяляе сваю гераіню А. Клімава. Яе Ганна Георгіеўна не толькі дзелавая, не толькі прывабная, не толькі высякародная жанчына: яна смелая, па-грамадзянска сталая асоба. Таму так адкрыта сцвярджае: я веру ў здольнасці маладога пакалення, якое ідзе нам на змену, веру ў розум, сілу, адукаванасць...

Трэба зазначыць, што сяма А. Клімава правяліла творчую смеласць, прапанаваным ўключыць п'есу А. Грэбнева ў рэпертуар тэатра пасля таго, як на экранах кінатэатраў з поспехам праішоў фільм на тую ж тэму, дзе ролю Ганны Георгіеўны іграла вядомая актрыса кіно Л. Гурчанка, пасля таго, як у гэтай ролі з такім трыумфам выступіла народная артыстка СССР Ю. Барысава ў Маскоўскім акадэмічным тэатры імя Я. Вахтангава. Мінская Ганна Георгіеўна — свосааблівая. Яна — клімаўская. Яна не падобіцца ні да кінематаграфічнай, ні да паэтычнай гераіні. Патрабавалі да сябе талент актрысы давольні ёй надаць персанажу адметныя індывідуальныя рысы. Аляксандра Клімава даўно марыла аб ролі сучасніцы, жанчыны валявой, дзелавой, для якой інтарэсы краіны — яе найгалоўнейшы клопат, марыла ўвасобіць на сцэне вобраз жанчыны з сучасным паглядам на жыццё, якой «нішто чалавечнае не чужое». Такой мы і ўбачылі ў святле рампы Ганну Георгіеўну на мінскай сцэне.

Соф'я ГУРЫЦ,
рэжысёр Беларускага радыё.

У ролях Ганны Георгіеўны і Валодзі народная артыстка СССР А. Клімава і заслужаны артыст БССР Ю. Ступакоў.
Фота Ул. КРУКА.

СКАЗ ПРА ЛАТВІЮ

Персанальная выстаўка латышскага мастака Уладзіміра Каракіна адкрылася ў Брэсце. На ёй прадстаўлена каля сарака работ вядомага жывапісца і графіка.

Значнае месца ў экспазіцыі займаюць творы, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне. Сярод іх — палотны «Камандзіры Асвей», «Латышскія партызаны», «Год 1942» і іншыя. Гэтая тэма блізня мастаку. Добравольцам у 1941 годзе пайшоў ён на фронт. Замаўся з ворагам у Падмасюі, на Украіне, у Беларусі, Латвіі.

Многія палотны аглядаючы прыгажосць сінювокай Латвіі. Сонечны прарэсць карціны створаны мастаком у час паездак па Крыму і Каўказу.

Выстаўка латышскага мастака карыстаецца вялікім поспехам у жыхароў горада над Бугам.

КАНЦЭРТ ЮНЫХ

Каля трох гадзін працягваўся ў зале Брэсцкага музычнага вучылішча гэты канцэрт. І амаль усе нумары карысталіся нязменным поспехам у слухачоў. Выступалі юныя скрыпачы і баяністы, акардэаністы і спевакі — навучніцы Брэсцкай дзіцячай музычнай школы. Гучала музыка Чайкоўскага, Шумана, Глінкі, Кабалеўскага, Пракоф'ева, Хачатуряна, Цікоціскага, Глебава...

Справаздачныя канцэрты навучніцаў дзіцячай музычнай школы, якія нібы падводзяць вынікі вучобы за год, сталі традыцыйнымі і заўсёды праходзяць з поспехам.

У ДАРОЗЕ — АГІТЦЯГНІК

Ад Пінска да Брэста — 200 кіламетраў. Гэтую аллеграсць спецыяльны цягнік Брэсцкага аддзялення Беларускай чыгуны ішоў больш як тыдзень. Але ніводзін дыспетчар не скардзіўся на марудны рух гаспадары. Гаспадарамі цягніка былі самадзейныя артысты-чыгуначнікі. Яны выступалі з канцэртамі на многіх праменкавых станцыях. Песняй, прыпеўкай, добрым словам італі глядачоў чыгуначнікі. У адным з вагонаў дамастраваліся цікавыя дакументальныя фільмы.

«ЗВАРОТ ДА СЭРЦА»

— так называецца кніга, якая толькі што выйшла ў выдавецтве «Беларусь». Гэта — расказ аб вопыце ідэалагічнай работы Брэсцкай абласной партыйнай арганізацыі. Аўтары кнігі журналіст І. Аграноўскі і партыйны работнік У. Вялічка.

ЮБІЛЕЙ ТАНЦОРАУ

Грамадскасць горада Пінска адзначыла 20-годдзе народнага ансамбля танца «Палессе». Гэты выдатны калектыў добра вядомы на Піншчыне, выступаў перад жыхарамі многіх гарадоў Украіны, ваваў канцэрты ў Маскве, ездзіў на гастролях за мяжу.

Шмат цёплых слоў было сказана ў адрас мастацкага кіраўніка і балетмайстра І. Смірнова.

Пры ансамблі «Палессе» існуюць малодшая, сярэдняя і старэйшая падрыхтоўчыя групы. 20 гадоў — узрост для новых творчых здзяйсненняў.

Ушанаванне юбіляра адбылося ў новым Палацы культуры Пінска.

Г. КАСТЭНКА.

таў выступіў старэйшы на Гомельшчыне аркестр народных інструментаў Палаца культуры чыгуначнікаў імя У. І. Леніна пад кіраўніцтвам ветэрана мастацкай самадзейнасці К. Карнілава. Тэхнічнасць ігры і пачуццё ансамбля прадэманстравалі духавы аркестр Гомельскага прадпрыемства гаварыства сляных пад кіраўніцтвам Э. Серады. Заслугоўвае ўвагі новы калектыў — баяны аркестр Гомельскага музычна-педагагічнага вучылішча (аддзяленне культасветработы) пад кіраўніцтвам Т. Беразана, а таксама ансамбль народных інструментаў ГПТВ-67 (кіраўнік А. Радзійкі).

На-майстэрску выступілі і танцавальныя калектывы. У першую чаргу хочацца павіншаваць танцораў Палаца культуры хімікаў з ансам-

мастацкай самадзейнасці. Чаму быў? Таму што цяпер, паводле даных гарадскога аддзела культуры гэтую адзінку на заводзе скарацілі, і ў выніку артысты-аматары не змаглі прыняць удзелу ў фестывалі. Не быў прадстаўлены на фестывалі завод гандлёвага абсталявання. Тое самае можна сказаць і аб кандытарскім камбінаце «Спартак».

Ёсць яшчэ прадпрыемствы, дзе да развіцця мастацкай самадзейнасці ставяцца абыяк. Тут, мабыць, трымаюцца формулы «Нам патрэбны работнік, а не артыст». Як быццам, адно можа перашкодзіць другому. Я не хачу папракаць кіраўнікоў заводаў і фабрык і тым больш абвінавачваць іх у неразуменні і дэйна-выхаваўчай ролі мастацкай самадзейнасці — гэта яны ведаюць не горш за мяне. Але ж з вопыту нашай работы і ўся-

насці, дзякуючы асабістаму знаёмству, самі знаходзяць кампазітараў. Ну, а што рабіць астатнім? Тут і абласны Дом народнай творчасці не выкарыстоўвае ўсе свае магчымасці. Перыядычны друк таксама рэдка змяшчае новыя песні нашых беларускіх аўтараў, а яны так нам патрэбны. Вось вершы друкуюць, і даволі часта, а песень няма. Ляжаць яны ў музычным фондзе, ці, мабыць, у выдавецтвах, а да выканаўцаў ніяк трапіць не могуць. На маю думку, добра было б, каб нашы кампазітары ўзялі творчае шэфства над лепшымі харавымі і музычнымі калектывамі мастацкай самадзейнасці і пісалі б музыку менавіта для іх. Так сказаць, на канкрэтнага выканаўцу. Па-першае, гэта б зрабіла вялікі ўплыў на творчае аблічча калектыву — ён першы выканаўца. Вось бы ў нейкай ступені і была б вырашана праблема беларускага рэпертуару і развіцця сапраўды народных формаў самадзейнага музычнага мастацтва.

Часта задаюць пытанне, чаму ў нас нізка вакальная культура? Я магу з гэтым і пагадзіцца, і не. Хоры, і асабліва народныя хоры і калектывы народных ансамбляў песні і танца ў нас, на Гомельшчыне, у вакальных аддзелах намнога выраслі, асабліва там, дзе кіраўнікі — прафесіянальныя харавікі-дырыжоры. Кіраўнікоў жа на перыферыі ў сельскіх дамах культуры, на жаль, яшчэ не хапае. Такое становішча ў асноўнай масе харавых калектываў.

Трэба гаварыць тут і аб малапрафесіянальнай рабоце з вучнямі ў некаторых агульнаадукацыйных школах. Дзеці ў нас яшчэ «крычаць», сляваюць «не на апоры і не на дыханні», часта выконваюць дарослы рэпертуар. Сёння вельмі малы працэнт хлопчыкаў і дзяўчынак займаецца ў нас у музычных школах, што адмоўна ўплывае на стан мастацкай самадзейнасці, бо менавіта яны павінны складаць аснову калектываў артыстаў-аматараў.

Ёсць яшчэ шматлікія нявырашаныя праблемы і пэўныя цяжкасці. Трэба зрабіць усё, каб самадзейная творчасць працоўных ва ўсіх жанрах была ўзнята на новую, больш высокую выканаўчую ступень.

А. ЛУКОМСКІ,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

У ГОМЕЛІ адбыўся заключны канцэрт гарадскога агляду-конкурсу мастацкай самадзейнасці. Пасля дасканалы агляду ўсіх выступленняў артыстаў-аматараў хочацца адзначыць прыкметны рост выканаўчага майстэрства харавых калектываў. З вялікай увагай сустрэлі прысутныя

КАЛІНЯМА ЗАЦІКАЎЛЕНАСЦІ

выступленне хору ветэранаў працы Палаца культуры чыгуначнікаў імя У. І. Леніна (кіраўнік М. Боднар). Калектыў прадэманстравалі добры ансамбль, яркую фразіроўку, аладжанасць галасавядзення, асабліва на іюнасках. Парадаваў слухачоў чысцінёй гучання новы харавы калектыў фабрыкі-мастацкіх вырабаў (кіраўнік В. Курдукоў). Пасляхова выступілі хоры фабрыкі «8 Сакавіка», Палаца культуры хімікаў і іншыя.

На жаль, даводзіцца канстатаваць невысокі ўзровень развіцця мастацкай самадзейнасці ў вышэйшых навучальных устаноў, тэхнікумах і вучылішчах Гомеля. На гарадскім агляда-конкурсе на гэты раз выступілі толькі хоры дарожнабудавнічага тэхнікума і ГПТВ-67. А ў Гомелі ж тысячы студэнтаў і навучніцаў займаюцца ў двух інстытутах, універсітэце, вучылішчах і ў шматлікіх прафесіянальна-тэхнічных вучылішчах горада!

Некалькі слоў пра аркестры, якія добра паказалі сябе на гэтым конкурсе. Цікава, з глыбокім веданнем спецыфікі гучання народных інструмен-

тэраў «Палессе» (кіраўнік Г. Чудак) і «Рым» (кіраўнік Я. Генін). Тут была прадэманстравана добрая харэаграфія, лагічная пабудова танца, выразнасць танцавальнага малюнка і добрае музычнае суправаджэнне. Немаючая роля ў поспеху належыць і яркім малюнкам касцюмаў выканаўцаў.

А вось, да прыкладу, перадавое прадпрыемства нашага горада — станкабудавнічы завод імя Кірава, які з'яўляецца ініцыятарам шматлікіх вытворчых начынаў, на заключны канцэрт першага тура фестывалю прадставіў толькі вакальна-інструментальны ансамбль, выкананне якога, можна сказаць, з музычнай не мае нічога агульнага, суцэльнага какафонія. Між тым, на заводзе ёсць клуб, добрая матэрыяльная база, але ж, на жаль, няма масавых калектываў мастацкай самадзейнасці, такіх, як, скажам, аркестр народных інструментаў, хор, танцавальны калектыў.

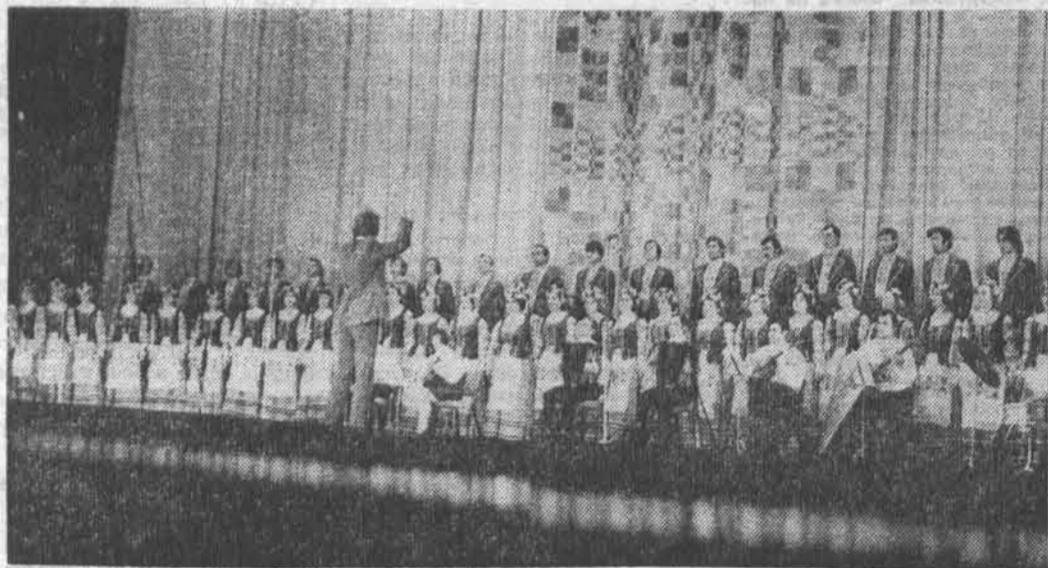
Вось яшчэ прыклад. На заводзе сантэхабсталявання таксама ёсць клуб, быў штатны работнік па арганізацыі

го вышэйсказанага, напрошваецца вывад: там, дзе кіраўнікі прадпрыемства зацікаўлены ў развіцці мастацкай самадзейнасці, — яна абавязкова ёсць.

На маю думку, калі б у сацыялістычнай абавязальнасці прадпрыемстваў і ўстаноў былі ўключаны канкрэтныя пункты і па развіцці мастацкай самадзейнасці, то гэта дало б плённыя вынікі.

Часам чуець, што няма добрых кіраўнікоў, мастацкай самадзейнасці. І гэта ў нашым горадзе, дзе ёсць два музычныя вучылішчы і 5 музычных школ, дзе працуе каля 200 выкладчыкаў з вышэйшай музычнай адукацыяй! Але ж і тут свае праблемы: гэта штатны расклад, фінансаванне і сумяшчальніцтва.

Яшчэ адно набалелае і вайнае пытанне — рэпертуар. Нашы беларускія кампазітары пішуць шмат добрых, цікавых твораў. Але яны вельмі марудна даходзяць да харавых калектываў, аркестраў і г. д. Гэтая праблема пастаянна абмяркоўваецца на ўсіх семінарах і сходах. Некаторыя кіраўнікі самадзей-

З вялікім поспехам на заключным канцэрте фестывалю самадзейнага мастацкага творчасці працоўных г. Мінска выступіў лаўрэат прэміі Леніна

снага камсамола Беларусі, народны хор Дома культуры будзёста № 5.

Фота Ул. КРУКА.

Па слядах выступленняў «Літаратуры і мастацтва»

«ДЗЕ ВУЧЫЦА МЕТАДЫСТУ-КЛУБНІКУ?»

Актуальнае пытанне ўзнята ў артыкуле, надрукаваным пад гэтай назвай у «Ліме» за 2 красавіка, піша ў рэдакцыю дырэктар Рэспубліканскага метадычнага кабінета Міністэрства культуры БССР А. Сурыновіч.

У трэцім квартале гэтага года будзе праведзены рэспубліканскі семінар метадыстаў клубнага профілю на тэму: «Роля абласных дамоў народнай творчасці ў павышэнні эфектыўнасці метадычнага кіраўніцтва» з выездам у адну з суседніх рэспублік для азнаямлення з вопытам работы.

Для каардынацыі работы лабараторыі па культасветустановах метадычнага кабінета і аддзелаў клубнай работы абласных дамоў народнай творчасці распрацаваны зводны тэматычны план на 1976 год, вызначаны апорна-базавыя клубныя ўстановы для сумеснага правядзення вучэбна-метадычных мерапрыемстваў.

час. Не кожная сельская бібліятэка мае такі багаты фонд. Чытачы знойдуць тут творы Маркса і Энгельса ў 39 тамах, Леніна — у 55-ці тамах, Вялікую і Малыю Савецкую Эцыклапедыі, багата кніг пра жывёльны і раслінны свет. Некалькі стэлажоў займаюць творы савецкіх і замежных класікаў.

У бібліятэцы налічваецца каля 100 кніг польскіх аўтараў. Вельмі ганарыцца Уладзімір Іванавіч зборнікам Адама Міцкевіча, выдадзеным у 1880 го-

— Часта купляў добрыя кнігі ў букіністчных магазінах, — расказвае У. І. Масюкевіч. — У Мінску купіў 12-томнік Элізы Ажэшкі, у Брэсце — 18 тамоў Заля. Калі б ні зайшоў у кнігарню — заўжды пападзецца што-небудзь новае.

У доме Масюкевіча няма драгой мэблі. Яго багачце — кнігі. Яны ўжо не змяшчаюцца ў самым вялікім пакоі, таму Уладзіміру Іванавічу прыйшлося пабудаваць два невялікія пакойчыкі на паддашку. Тут у вольны час гаспадар лю-

Міхась Машара

Беларуская літаратура панесла цяжкую страту. 7 чэрвеня г. г. памёр адзін са старэйшых пісьменнікаў рэспублікі, член КПСС з 1945 г. Міхась Антонавіч Машара.

М. А. Машара нарадзіўся 18 снежня 1902 года ў вёсцы Таболы Шаркоўшчынскага раёна Віцебскай вобласці. У 1920 годзе добраахвотна ўступае ў рады Чырвонай Арміі. У час акупацыі Заходняй Беларусі панская Польшчай прымае ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху. У 1927 годзе за падпольную рэвалюцыйную дзейнасць быў арыштаваны пільсудчыкамі і чатыры гады прасядзеў у віленскай турме Лукішкі.

Літаратурную творчасць М. Машара пачаў у 1927 годзе. Першы яго зборнік вершаў «Малюнкi» выйшаў, калі паэт знаходзіўся за турэмнымі кратамі. У наступныя гады былі выпушчаны кніжкі М. Машары «На сонечны бераг!», «Напрадвесні», «З-пад стрэх саламяных», пазмы «Вяселле», «Смерць Кастуся Каліноўскага», «Мамчына горка», а таксама некалькі драматычных твораў. Ва ўмовах акупацыі Заходняй Беларусі асноўнымі матывамі творчасці М. Машары былі горкая доля вясковай беднаты, абуджэнне яе сацыяльнай, нацыянальнай і чалавечай годнасці, уздым патрыятычных настрояў працоўных.

З радасцю сустрэў паэт

уз'яднанне беларускага народа ў адзінай Савецкай дзяржаве. Яго выбіраюць дэпутатам Народнага сходу, які адбыўся ў верасні 1939 года ў Беластоку і абвясціў Савецкую ўладу ў Заходняй Беларусі.

У час Вялікай Айчыннай вайны М. Машара супрацоўнічаў у партызанскім і фронтовым друку.

У сваіх паэтычных кнігах савецкага перыяду, такіх, як «Беларусі», «Праз навальніцы», «Урачыстасць», «Моя азёрная краіна», М. Машара апявае сацыялістычную рэчаіснасць, гераізм савецкіх людзей у барацьбе супраць фашызму.

Плённа працаваў М. Машара і ў жанры прозы. Ён напісаў цыкл раманаў аб змаганні працоўных Заходняй Беларусі за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне — «Крэсы змагаюцца», «Сонца за кратамі», «Лукішкі».

Творы пісьменніка перакладаліся на рускую і іншыя мовы народаў СССР.

М. Машара прымаў актыўны ўдзел у грамадскай дзейнасці, за заслугі перад Радзімай узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Нас пакінуў таленавіты пісьменнік, добры таварыш, сардэчны і просты чалавек. Імя Міхася Антонавіча Машары незаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Саюз пісьменнікаў БССР.

УСЁ ЖЫЦЦЁ З КНІГАЙ

Пачалося з той самай першай кнігі, якую яму, маладому камбайнеру, учарашняму выпускніку Навамышскага вучылішча механізацыі, падарылі на Омшчыне ў час жніва. Гэта была для беларускага хлопца першая ўзнагарода за працавітасць.

— Збіраю кнігі я даўно, — расказвае У. Масюкевіч, — яшчэ да арміі меў нядрэнную бібліятэку. Гэта было ў 1948 годзе. Але тады не было такіх магчымасцей, як цяпер, калі жыццё стала лепей і кніг выдаецца больш. Уззяў сабе за правіла: дзе б ні быў — без кнігі дамоў не прыязджаю. Гэта стала ў нас сямейнай традыцыяй.

3.800 экзэмпляраў кніг сабраў Уладзімір Іванавіч за гэты

дзе. Вялікую любоў да кнігі Масюкевіч спалучае яшчэ з адным захваленнем — калекцыяніраваннем паштовых марак і грамплацінак. Некалькі альбомаў з маркамі прысвячаюцца пісьменнікам, вядомым мастакам і кампазітарам. Аматар мастацтва знойдзе ў бібліятэцы цікавыя кнігі аб помніках сусветнай культуры, такія зборнікі, як «100 опер», «100 лібрэта», пласцінкі з творамі Баха, Моцарта, Грыга, Шапэна і іншых.

Якімі шляхамі прыходзяць гэтыя скарбы да Уладзіміра Іванавіча?

Мы сядзім з гаспадаром у невялікім пакоі, дзе паліцы ад падлогі да столі застаўлены кнігамі. Расказ амаль пра кожную з іх — цэлая гісторыя.

біць пачытаць, паглядзець тэлевізар, або проста адпачыць.

Часта бывае, што да позняй ночы свеціцца ў паддашку агеньчык. Людзі ідуць на яго святло, каб пагутарыць з партыйным важным пра тую ці іншую справу, проста адвесці душу альбо ўзяць з яго скарбніцы новую кнігу.

— Адмовіць каму-небудзь не магу, — гаворыць Уладзімір Іванавіч. — Сваіх чытачоў я ведаю добра, знаю, што каго цікавіць.

Вось такі ён, кнігалюб Уладзімір Іванавіч Масюкевіч. Гэта пра такіх, як ён, гавораць адна, але палыміяная страць.

С. ЛІТВІНЧУК.

Калгас «Прагрэс»,
Ляхавіцкі раён.

ДОБРЫЯ НАВІНЫ

Пры рэспубліканскім праўленні добраахвотнага таварыства аматараў кнігі створана лекцыйнае бюро, у якое ўвайшлі вядомыя вучоныя-філолагі, выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў, кнігалюбы. Тэматыка лекцый прысвечана гісторыі кнігі, сучаснаму стану кнігаздавецкай справы ў Беларусі. Больш як пляцьдзесят лекцый будзе прачытана на беларускай літаратуры. Значнае месца адведзена пытанням развіцця бібліятэчнай справы, бібліяфіліі, кніжнага гандлю.

Пры таварыстве працуюць таксама секцыі грамадска-палітычнай, навукова-тэхнічнай,

сельскагаспадарчай, мастацкай літаратуры і секцыя экслібрыса.

К. АЛЯКСАНДРАУ.

Нядаўна ў Магілёве адбылося ўрачыстае адкрыццё гарадскога клуба кнігалюбаў. Прысутнічалі работнікі абкома і гаркома партыі, кнігалюбы многіх арганізацый і прадпрыемстваў горада.

Сакратар праўлення гарадскога аддзялення добраахвотнага таварыства аматараў кнігі В. Браздо расказала пра задачы і работу клуба кнігалюбаў. Выступіў таксама загадчык аддзела культуры Магілёўскага гарвыканкома Л. Краміч. Свае вершы прачыталі лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Ку-

палы Аляксей Пысін і малады паэт Алесь Камароўскі. У заключэнне артысты Магілёўскага драматычнага тэатра паказалі камедыю М. Гоголя «Жаніцтва».

А. БЕЛЫ.

Кніжная выстаўка «У свеце прыгожага» аформлена ў Крычаўскай раённай бібліятэцы. Тут сабрана літаратура аб развіцці мастацтва ў нашай краіне, рэспубліцы, аб вядомых мастаках, кампазітарам, артыстах. Сярод твораў — кнігі Юрыя Барова «Эстэтыка», Леаніда Энталіса «Сілуэты кампазітараў XX века», зборнікі «Эстэтыка і жыццё», «У свеце прыгожага», «Мастацтва Беларускай ССР» і іншыя выданні.

Наведвальнікі ахвотна знамяцца з выстаўкай. Яна прыгожа аформлена, прыцягвае ўвагу цікавай экспазіцыяй.

І. СЦЯПУРА.

Бібліятэка Баранавіцкага баваўняна-папяровага камбіната арганізавана нядаўна, але на ёй рахунку ўжо нямала добрых спраў — літаратурныя канферэнцыі, вечары пасвячэння ў рабочыя і г. д.

Адзін з ініцыятараў усіх гэтых мерапрыемстваў — бібліятэкар камсамолка Таісія Лабуня.

Фота Р. АЛЫМАВА.

СЛОВА РАЗВІТАННЯ

Бясконца балота і горка развітвацца назаўсёды з чалавекам, якога ведаў з даўня-даўна, з якім некалі парадніўся на шчыстых снежках і гасцінцах заходне-беларускага рэвалюцыйнага падполля, якога, здаецца, яшчэ ўчора бачыў на вуліцах Мінска.

Перажыў паэт нямала. Ён працаваў лесарубам і плятагопам, трапаў лён купцам і да знямогі махаў касой на панскім полі, пільнаваў чужыя сады і рамантаваў дарогі. Усё рабіў, абы толькі агораць які кавалак чорнага хлеба, ды мяшок бульбы. Але не толькі яму жылося цяжка ва ўмовах панскага прыгнёту. Малады Міхась Машара сваім нострым вокам бачыў гартную долю ўсёй сялянскай бядоты. І таму ў першых ужо сваіх вершах ён не толькі тужыць, не толькі просіць — «хлеба дайце, хлеба мала». Паэт, як і яго літаратурныя папярэднікі Максім Тацц, Пільн Пестрак, Валянцін Таўлай, Міхась Васілёк. — моцна верыць у

тое, што падалека той дзень, калі і на нашай вуліцы будзе святая і што да гэтага святая «барацьбой праціраём мы шлях».

Мы не забылі і ніколі не забудзем таго, з якой сілай у 1939 годзе калі над землямі Заходняй Беларусі завялася зара свабоды, прагучалі словы Міхася Машары аб тым, што «адзінае вечнае сум, пад свабодным над краем ходзіць творчая радасць і личасне жывых». Мы чулі яго і ў гады Вялікай Айчыннай вайны, калі паэт увесць свой творчы пафас аддзялаў святой справе вызвалення Радзімы ад нямецка-фашыскай навалачы. Хвалявала і хваляе нас і яго пасляваенная лірыка, у якой Міхась Машара славіць «вялікія справы: сучаснасці, нашай шчэравай дзі».

Бязлітасная смерць вырвала з нашых радоў вядомага беларускага пісьменніка, палыміянага патрыята-камуніста, змагага за шчасце сваёй зямлі.

Якуб МІСКО.

СКАСАВАЦЬ ШЛЮБ

Справа першая

«Існавал заява.

Я, Абрамовіч Вячаслаў Сігізмундавіч, 1936 года нараджэння, 21 студзеня 1961 года ўступіў у шлюб з гр. Абрамовіч Алай Васільеўнай (дашлюбнае прозвішча Пітравіч). На працягу апошніх 7 гадоў адносіны паміж намі былі дрэнныя. У сям'і часта былі сваркі. Мы не нахалі адзін аднаго. Далей жыць разам не можам. Інтымнае шлюбнае жыццё спынена паміж намі паўтара года назад. Сям'я распалася і адноўлена быць не можа. Адназчыца дала сваю згоду на скасаванне шлюбу. Ад шлюбу маем трох дзяцей: Наталлю, Валерыя і Андрэя, на ўтрыманне якіх я плачу аліменты. Прашу скасаваць шлюб паміж мной і гр. Абрамовіч А. В.»

Я прачытаў гэты, самы першы аркуш справы і здзівіўся: як удалося саракагадоваму Істцу, нягледзячы на вельмі казённыя словы, выказаць усю безвыходнасць

сямейнай драмы? Ён ажаніўся не на каханай дзяўчыне, не на Алачы Пітравіч—ён уступіў у шлюб з гр. Абрамовіч «Мы не кахаем адзін аднаго»... Якая жорсткая гэтая фраза, вынесена на суд людскі! Быццам бы ніякіх дэталей: не кахаем—і ўсё. А як трагічна гучыць яна ў гэтым канцылярыскім кантэксце! Таму што гэтая адзіная фраза, сказаная Абрамовічам па-чалавечы. Таму што ў ёй—уся трагедыя сямі страчаных гадоў, у ёй прарваўся калі не боль (боль даўно прытуліўся), то нейкая безвыходнасць. Сем гадоў разам, у адным пакоі, трое дзяцей — тры твае, нібы памаладзелья, вяртання з дзіцтва твары, сумесна нажытае дабро і—чужыя, і—не кахаем адзін аднаго... Страшна... «Адназчыца дала сваю згоду на

скасаванне шлюбу». Удзіляецца: не А. В. Абрамовіч і нават не гр. Абрамовіч, а ўжо адказчыца. Куды знікае ўсё чалавечае, калі мы точымы сваё сэрца крывай і злосцю? Як не ўздрыгне, не разгоныць сэрца гэтую злосць, калі рука выводзіць імёны дзяцей—Наталля, Валерыя, Андрэй (малодшаму дзесяць, старэйшаму чатырнаццаць гадоў)? У судзе, вядома, не да лірыкі. Тут нават паэты, калі прыходзяць скасаванне шлюб, пішуць вельмі сумныя фразы. Што ж папракаць Абрамовіча за казённыя словазлучэнні? І ўсё ж такі, згадзіцеся, спачатку здзіўляе.

Але вось—нібы не судовая папка ў руках, а сямейны альбом. Фатаграфія: ён і яна—шчаслівыя, усміхаюцца, пад руку. Велізарны, вылізаны хвалямі камень,

абодва ў купальных касцюмах—якія сімпатычныя, памаладзелья! Надпіс: «Турбаза «Нарач», 1974».

Калі заява пададзена, суд абавязаны разабрацца. Суддзя прызначае слуханне справы.

Ён—токаў заводу «Ударнік», восем класаў адукацыі, сярэднемесячны заробак 240 рублёў.

Яна—інжынер, з вышэйшай адукацыяй, сярэднемесячны заробак 120 рублёў.

Суд ідзе. Бакі пацвярджаюць сваё рашэнне скасаваць шлюб, адназваюць на пытанні суда.

Ён:—Не сышліся характарам. Пакінуў сям'ю па просьбе адказчыцы.

Так і гаворыць: адказчыцы.

Суд шукае шляхі да прымірэння.

Ён:—Шляхоў да прымірэння няма.

Яна пацвярджае.

Суд цікавіцца фатаграфіяй, зробленай на турбазе «Нарач».

Ён:—Жонка адпачывала

на Нарачы, прыязджаў да яго ў госці, сфатаграфаваліся.

Так і гаворыць: жонка. І нібы тварам святлее: відаць, прыемныя ўспаміны.

Суд шукае прычыны канфлікту.

Ён:—У распадзе сям'і вінавата яна адна. З-за яе я «сядзеў» чатыры гады.

Яна:—У распадзе сям'і вінаваты адказчык. Усё з-за жанчыны. Ён пабыў мяне, разбіў люстра. Быў дзядей.

Так і кажа: адказчык.

Зноў выплеснуліся старыя крывы, злосць. У 1965 годзе Абрамовіч сапраўды быў асуджаны на чатыры гады—за тое, што ў нецвярозым стане зрабіў злоснае хуліганства: падпаліў тэлевізар, трумо, гадзіннік, потым ударыў дзешчу. Між іншым, некаторыя з калег падушнага хадайнічалі перад судом аб перадачы Абрамовіча на п'яруні. Добраўкія беспрыпынныя прыяцелі не змаглі даць належнай ацэнкі таму, што здарылася.

Суд цікавіцца, якое прозвішча хоча пакінуць сабе адказчыца.

Яна:—Прашу пакінуць прозвішча Абрамовіч.

Зарубежныя АПАВЯДАННЕ

Фрэнк О'Конар (1903—1966)—вядомы ірландскі пісьменнік-навеліст і літаратурны крытык. У сваіх мастацкіх творах, сярод якіх ёсць некалькі раманаў, пісаў пра нацыянальна-вызваленчую барацьбу ірландскага народа, пра духоўную незадаволенасць чалавека ў капіталістычным грамадстве, выступаў супраць рэлігійнага забароннага жыцця, супраць улады царквы, вышэйшай рэлігійнай забароны. Аповяданні яго прасякнуты любоўю да простага чалавека, разуменнем яго духоўных і матэрыяльных патраб.

Аднойчы вечарам, калі айцец Фогарці, курят Крыслава, сядзеў ля каміна, акапоўка ўвайшла ў пакой маленькую кволаю жанчыну гадоў пад шэсцьдзесят—шэсцьдзесят пяць. У старой быў худы доўгі твар і вялікія вочы на якіх ішчэ, здавалася, не высыхлі слёзы, і толькі піжыно частку твару асвятляла ўсмешка. Айцец Фогарці садымаў ішчэ малады і акаваў пеліную гасціншасць пакуцікам і старым. Надзелены эмоцыямі, празмерна высокімі для таго месца ў жыцці, якое займаў, ён пачаў боўтацца паміж захваленнем і расчараваннем, то кідаўся ў гарачыя спрэчкі, то пакорна згаджаўся, але сэрца ў яго было вядзінае, як гмах, і таму не паспелі ішчэ за акапоўкай заціпацца дзверы, як ён ужо сціскаў руку госці дзівом сваімі пухлымі далонямі.

— У нас бяда...—ціха сказаў ён.
— А ў каго яе цяпер няма?—адказала жанчына.
— Спакуваю, спакуваю... Што магу я для вас зрабіць?
— Усяго толькі адслужыць абедаю за супакой душы Цімі, святы ойча.
— Што ж, адслужу,—супакою ён жанчыну.—Але ж вы праяблі. Прысядзьце на хвілінкачку, пагрэйдзеце... Ён паклаў ёй на плячо сваю вядзіную пяцярню і змоўніцкім тонам дадаў:— Вы што-небудзь п'еце? Можна, херасу крышачку?
— Што вы, ойча, не трэба праз мяне траціцца...
— А я не трачуся. Можна б, вы лепш віскі глытнулі. У мяне чартоўскі добрае віскі.
— Не, ойча, не трэба. Яно б'е мне ў галаву.
— І мне таксама,—весела адказаў

ён. — Але ж і херас — штука някраская.—На самай справе ён не ведаў, добрая штука херас ці не, таму што рэдка калі прыкладваўся, але, як чалавек гасціны, любіў пачаставаць сваіх наведвальнікаў лепшым, што было ў доме. Паліў кілішак херасу староў, маленькую стопачку сабе і запаліў сваю любімую цыгарку.

Госця паднесла далоні да агню, пагрэла іх і пачала падзіць вочы.
— Цудоўная ў вас дэпльня!—усклікнула яна з дзівочым захваленнем, паказваючы свае старэчыя дзясны.— І хе-

Фрэнк О'КОНАР

РЭЖВІЕМ

рас цудоўны. Вось вы мяне не ведаеце, ойча, а я пра вас усё ведаю. Мне параўлі, калі цяжка дзядзецца, паіцеці да вас. Такіх служкаў бога, як вы, не так ужо і шмат. Я ніколі не палежала да крытыканаў, ойча, але ж павінна вам гэта сказаць.

— Ах, мы такія ж людзі, як і ўсе, мэм,—адказаў свяшчэннік лагодна, адкінуўшыся на спінку вялікага скуранога крэсла і пыхкаючы цыгарай.— Усякай пачвары па пары.

— Аднажурка запычыць, ойча, што вы маеце рацыю, але мне сказаці, што да вас можна звярнуцца.

— Да мяне ўсё звяртаюцца,—прамовіў ён без ценю выхвальства, бо то была праўда — у ім было пешта такое, што выклікала людзей на шчырасць, большую, чым можа чакаць звычайны чалавек, і айцец Фогарці ведаў, што часам ён пераступае мяжу прыстойнасці.

— Ці не за свайго мужа вы просіце?—запытаў ён не вельмі ўважліва.

— О не, ойча,—адказала старая і сумна ўсміхнулася.— Нябога Джым вась ужо пятнаццаць год як памёр. Ці, што вы, па ім я не тужу. Іншы раз, праўда, лаўлю сябе на думцы, што ён ідзе тут, побач. Але цяпер я маю на ўвазе Цімі.

— Сын ваш?
— Не, ойча, хоць ён і быў для мяне ўсё роўна як сын. Сваіх дзяцей у мяне

ніколі не было. Ён Джымаў. Адна з апошніх просьб Джыма была, каб я паклапацілася аб Цімі, і я ўсё рабіла, што магла. Усё, што магла...

— Не сумпяваюся, мэм,—сказаў айцец Фогарці, журботна пазіраючы на кончык цыгары. Ён палежаў да тых людзей, хто цяжка перажывае смерць — і сам, і за іншых. Пасынак, праўда, справа іншая, падумаў ён, але ж і да пасынка можна прывязацца душою. Да ўсяго можна прывязацца, варта толькі дазволіць сабе. — Ведаю, як гэта цяжка, — казаў ён далей, жуоучы цыгару;

левае брыво апусцілася — адалося, яно таксама далучылася да жавання, і свяшчэннік стаў падобны на кінагангстэра, што задумаў загубіць нявінную душу. — І мала што можна сказаць у сучасным. Адно добра ведаю з уласнага вопыту: чым вастрэй мы адчуваем боль страты, тым большай павінна быць наша ўдзячнасць таму, што мы страцілі, хто б гэта ні быў. І калі такое здарэцца, значыць, ён варты таго, каб на ім тужылі. Мне шкада тых, хто расстрачвае жыццё, не ведаючы нават, што такое туга. Вы б страшэнна здзівіліся, каб ведалі, колькі іх.

— Аднажурка сказаць, што яны шчаслівыя людзі,—адказала госця, у задуманні пазіраючы на агонь.

— Не, яны не шчаслівыя, мэм, нават і думкі такой не дапускайце,—хмура запярэчыў айцец Фогарці.— Яны пазбаўлены ўсяго таго, што робіць жыццё вартым, і нават не ведаюць гэтага. Нядаўна на гэтым самым месцы,—ён паказаў цыгарай на крэсла, на якім прымацілася старая,—сядзела адна жанчына. Яна сказала мне, што дэзь толькі муж яе скапаў, як яна тут жа, ля ложка, апусцілася на калені і падзякавала богу за тое, што ён узяў яго.

— Божа літасцівы!—усклікнула старая, сачыніўшы далоні.— Спалзясце, што ў свой час ніхто ёй не адпачыў тым жа.

— Падзякавала богу за тое, што ён узяў яго! — паўтарыў Фогарці і некалькіх пасунуўся.
— Жорсткая жанчына, жорсткая, — падтанула старая, не адводзячы вачэй ад каміна.
— Жорсткая, як вось гэтая камінная паліца,—прамовіў свяшчэннік тэатральна.— Якія б ні былі ў яго заганы, яна ж пражыла з ім лешую частку свайго жыцця! Як вы думаете, яна хоць адчувае, якія-небудзь мукі сумлення?
— Ага, вось, вось! — усхліпнула старая.— Я часта дакараю сабе за небараку Джыма. Іншы раз мяне мучыць думка, што каб я была хоць крышачку больш мяккай да яго, ён, можа, цяпер быў бы з намі.

— Большасці з нас рана ці позна даводзіцца прысці праз усё гэта, — зазначыў айцец Фогарці, адчуваючы, што перабаршчыў і развярэдзіў старыя раны. Яго ўласныя раны, хоць і былі старыя, таксама ў любы момант маглі раскрыцца, таму што не раз легкадумнае альбо неасцярожнае слова напамінала яму пра маці і пра яго злосныя поруаў у дзяцінстве. — Але ж у гэтым мы павінны быць вельмі асцярожныя, — казаў ён далей, — таму што адлаюцца цяжкім успамінам не тыя, хто сапраўды вінаваты, а тыя, хто часткова вінаваты, магчыма, і зусім невінаваты. І такое здарэцца. Вось на тым тыдні да мяне прыходзіў чалавек, у якога жонка памёрла, дык, як я ці стараўся, цік не мог пераканаць яго, і ён адно толькі паўтараў — кругом вінаваты ён. А я ведаю, што такіх мужоў, як ён, на міліён адзін — святы чалавек! Нельга дазваляць сабе такое самаасуджэнне, яно можа перарадзіцца ў пешта ажыстат боязі, у страх перад жыццём. Трэба ўмець прызнаваць сваю абмежаванасць — уласцівы чалавечаму роду пыхлівасць, сабылоства і зласлівасць.

Айцец Фогарці гаварыў з запалам — як настаўнік, што дае сваім вучням урок, які сам ніколі не мог засвоіць. Пешта ў яго голасе прымуслена гасіна лагодна глянуць на яго, і яе твар расплыўся ў бяззубай старэтай усмешцы:
— Дня сваіх год вы вельмі мудры чалавек.
— Вельмі, — хіхікнуў ён.— Я ж найвялікшы ідыёт на свеце!
— Дык і святны ж...
— Паслухайце, мэм, — свяшчэннік падняўся з крэсла і, узвышаючыся над госцяй, сказаў паўжартаўліва: — Не ўздумаўце толькі распускаць чуткі, нібыта я святы, а то мяне пашлюць у іншую парафію выпраўляцца. У беднага біскупа і без святых гара непраемнасцей. Я адслужу на вашым хлочыку

АБ'ЯЎЛЯЕ КОНКУРС

на замяшчэнне ва-
кантных пасада прафе-
сарска-выкладчыцкага
саставу па кафедрах:

камернага ансамбля
— выкладчык — 1;
замежных моў—вык-
ладчык — 1 (француз-
ская мова).

Заявы і дакументы,
згодна з палажэннем
аб конкурсе, накіроў-
ваць на імя рэктара па
адрасу: г. Мінск, вул.
Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заяў—
адзін месяц з дня апуб-
лікавання.

Даведкі па тэлефону:
22-49-42, 22-96-71.

Гэта — дзеля дзяцей.

Імем рэспублікі шлюб Абрамовічаў В. С. і А. В. скасаваны. Але справа Абрамовічаў будзе закрыта яшчэ не скоро...

Ала Васільеўна прад'яўляе іск да былога мужа:

«Скасавваючы шлюб, адна-
чын не паставіў пытання аб
падзеле маёмасці. У сувязі з
тым, што паміж намі ўзнікла
спрэчка, прашу суд зрабіць та-
кі падзел. У перыяд сумеснага
жыцця мы набылі тэлевізар,
сервант, канану, 3 ложка, матра-
цы, шафу, халадзільнік. Тэле-
візар, 2 ложка з матрацамі, ша-
фа, трумо паштоджаны адказ-
чыкам, таму прашу выдзельць іх
у карысць адказчыка, спagnaў-
шы з яго ў маю карысць гра-
шовую кампенсцыю яі долю ў
агульнай маёмасці. У перыяд
сумеснага жыцця на сумесныя
сродкі мы набылі аўтамашыну
«Жыгулі» коштам 7.500 рублёў,
якую адказчын без майё згоды
прадаў (машына была зарэгі-
стравана на яго імя), але палову
яе кошту мне не даў і добра-
ахвотна падзяліць атрыманую
за аўтамабіль суму адмовіўся.
У перыяд сумеснага жыцця мы
сабралі таксама грашовыя срод-
кі ў суме 1.400 рублёў, якія за-
хоўваюцца ў ашчаднай касе па
вуліцы Уральскай у Мінску».

Вось так за скасаваннем
шлюбам пацягнулася новая
судовая справа. Былыя муж
і жонка трэслі сваю брудную
блятану перад чужымі людзь-
мі і не саромеліся гэтага. Яны

пачнуць потым таргавацца
за старыя рублёвыя дыван-
чыкі, яны не захочуць усту-
піць адзін аднаму ні капейкі,
ні ануцы. Як нізка апуска-
юцца людзі, улаваўшыся,
страцішы пачуцці чалавечай
годнасці—я ўжо не кажу пра
каханне і павагу.

Але суд справядлівы. Бы-
лыя муж і жонка беспаваротна
згублены адзін для
аднаго. І суд дзейнічае цяпер
у Інтэрсах няпоўналетніх
дзяцей: канфлікт жа паміж
бацькамі можа пакалечыць
жыццё ўсім тром—Наташы,
Валерыку, Андрэйку. Уся
гэтая драма разгортвалася
на іх вачах, траўміравала,
прынікала годнасць, галоў-
ным чынам бацькі.

Хатнія рэчы паводле ацэн-
кі экспертаў знасіліся на
80—90 працэнтаў. Дзяліць
іх — значыць, пакідаць дзя-
цей практычна без нічога.
Ён настойваў на падзеле
заўзята, катэгарычна, хоць
гэтае барахло яму было
непатрэбна. Суд пакінуў
маёмасць адказчыцы і дзе-
цям.

З мэтай поўнага забеспя-
чэння іску суд наклаў арышт
на ўлад Абрамовіча ў
ашчаднай касе. Было ўста-

ноўлена, што за прадазе-
ную машыну Абрамовіч атры-
маў на рукі 6.905 рублёў
25 капеек. Уся сума, бяспрэч-
на, падлягала падзелу,
хоць ён і праціўся гэтаму.

Скарга Абрамовіча на ні-
быта несправядлівае рашэн-
не суда па падзелу маёмасці
пакінута без задавальнення.
Але судовай справе яшчэ
не было відаць канца. Абра-
мовіч прыходзіць да Зялен-
скага з новай іскавай заявай:

«Абрамовіч А. В.—мая
былая жонка. У перыяд сумеснага
жыцця намі пабудавана кааператыўная
кватэра. Членам ЖКК з'яўляецца ад-
казчыца. На будаўніцтва
кватэры намі ўнесены ўступ-
ны ўносі 1.461 рубель. Акра-
мя таго, сумесна з адказ-
чыцай выплачана пазыка —
1.683 рублі. З верасня 1974
года ў выплаце пазыкі я не
ўдзельнічаю, на ўказанай
жылплошчы не пражываю і
не прэтэндую на яе. Мне не-
абходна толькі падзяліць
пай 3.144 рублі 65 капеек,
які з'яўляецца нашай агуль-
най маёмасцю. Адказчыца
адмовілася выплаціць мне
палову пая. Прашу спagnaць
з яе ў маю карысць 1.572
рублі 32 капейкі і дзярж-
пошліну 90 рублёў».

І зноў суд слухае Абрамо-
вічаў. У большай частцы
існа істцы адмоўлена, бо
грошы ўносіліся ў ЖКК яго
былой жонкай у тых гады,
калі ён знаходзіўся ў кало-
ніі—такім чынам, ніякай
яго долі ў пай няма.

Бадай, выведзіць мараль з
гэтай сямейнай, распухлай
да трох тамоў справы заліш-
не. Да сямі гадоў сумеснага
жыцця, пражытых бязмэтна,
недарэчна, патрачаных на
сваркі і скандалы, прыбаві-
лася яшчэ паўтара года хад-
жэння па судах — новых
спрэчак, трывог і хваляван-
няў. На слуханні такіх спраў
амаль не сустрачеш навед-
вальнікаў — людзям тут не-
цікава. А як судзіць? У яго
такіх спраў — амаль што
ні кожная другая. І ён, суд-
дзя,—сам муж і бацька. І
яму гэта таксама непрыем-
на, як кожнаму з нас. Але
ён абавязаны вяршыць спра-
вядлівасць. І нават калі лю-
дзі разводзяцца так, як раз-
водзіліся Абрамовічы, яго,
суддзю, закон абавязвае зра-
біць усё, каб прымырыць іх,
а ў выпадку няўдачы — ні ў
якім разе не памыліцца, ка-
ма якую «анучу» або «за-
баўку» пакінуць. Гэта так-
сама—будні судзі...

Г. КРУГЛОЎ.

Заканчэнне будзе.

абедню ў пяцелю а восьмай гадзіне.
Вы задаволены?

— За майго хлопчыка? — здзівілася
старая. — Але ж Цімі не сын мне,
ойча. Я ж сказала вам, што дзяцей у
мяне не было.

— Правільна. І я зразумеў, што гэта
ваш пасылак.

— Выходзіць, ён Джымаў? — ажы-
вілася старая і весела засмяялася.

— Дык Джым жа да мяне ні на кім
не быў жанаты, ойча! Хіба вы не зра-
зумелі, чаго я да вас прыйшла?

— Зразумеў, — адказаў Фогарці,
хоць на самай справе нічога не разу-
меў, але падумаў, што не яго гэта спра-
ва — урэшце ж яна не на споведзь
прыйшла. — А як яго прозвішча?

— Ох, ойча, — усё яшчэ смяялася
старая, але ўжо неяк зблытэжана. — Я
так разгубілася, што не магу вам па-
ват добра растлумачыць. Вы ўсё пераб-
лыталі. Я ж а самага пачатку яна ска-
зала.

— Нічога вы мне не казалі, мэм, —
запытываў Фогарці, ледзь перамаганым
пикаўнасць. — Але мне павяжана, кім
быў для вас Цімі. Гэта таіла ваша і ва-
шага спавядальніка.

— Майго спавядальніка? — абурыла-
ся старая. — Ай, ойча, вы мяне дарэ-
шты зблытэжылі! Спавядальніку тут няма
чаго рабіць! Дай бог памяці, хто ж ён?
Як жа яго? Зараз прыпомню...

— Не спяшайцеся, мэм! — перабіў яе
Фогарці, хоць самому так і карцела
пачуць, што яна скажа.

— Пудзель! Во! — выгукнула старая.

— Наошчыце-такі ўспомніла!

— Хто?

— Пудзель... Французскі пудзель —
вось як яго называлі — тлумачыла ста-
рая, задаволеная, што нарэшце прыга-
дала назву пароды, і да вачэй яе пад-
ступілі слёзы. — Ох, ойча, нават не ве-
даю, як мне жыць без яго. Ён быў мне
вельмі дарагі. Без яго ў хаце неяк пуста
зрабілася...

— Ці не хочаце вы сказаць, што про-
сіце адслужыць абедню ў гонар сабакі?
— Дык я ж не бясплатна прашу, —
адказала гасця з годнасцю і раскрыла
сумачку.

— Вы паогул каталічка, мэм? — су-
рова спытаў святшчэнік, утаропіўшы ў
старую знішчальны позірк, які толькі
пазбавіў яе.

— А хто ж я такая? — гуляла спы-
тала яна, і святшчэнік не знаўшоў, што
адказаць.

— Ці ведаеце вы, ў чым таістна
абедні? — зпытываў ён.

— Чаму ж не ведаць — я кожную
рапіцу хаджу, ойча. Думаю, што маю
сякое-такое ўяўленне, — адказала гас-

ця, і айцу Фогарці зноў падалося, што
яна пасміхаецца з яго.

— Хіба ж вы не разумееце, што про-
сіце мяне ўчыніць святатацтва? Ды ці
ведаеце вы наогул, што такое святатац-
тва?

— Якое святатацтва? — усклікнула
старая і перасмыкнула плячамі. Потым
выняла з сумачкі тры паперкі па пяць
фунтаў. Вядома, грошы гэтыя яна мела
намер ахвяраваць царкве, але святшчэ-
нік разумеў, што больш у яе, панэўна,
за душой нічога няма, і яго адначасова
ападалі злісць і захваленне.

— Вось што, мэм, — сказаў ён, —
давайце я налью вам яшчэ трохі, а гро-
шы схавайце ў сумачку, а то, чаго
добрага, яшчэ згубіце. — Але ў тоне
свайго голасу ён адчуў поткі няўзру-
насці і зразумеў, што пачынае траціць
цвёрдасць. Гэтая жудасная маленькая
старая з яе настойлівацю пібы зава-
рожвала яго. І ён амаль спалохаўся
— вярта толькі страціць аспіражнасць, і
ён будзе вымушаны зрабіць тое, чаго
яна дабілася. Фогарці папоўніў яе
кілішак і, рэзка апусціўшыся ў крэсла,
даў выйсце свайму абурэнню.

— Агідна ад гэтых сентыментальнас-
цей! — зароў ён, стукнуўшы кулаком па
падлакатніку. — Кожны божы дзень
бачу, як добрыя хрысціянне жывуць у
голадзе, холадзе, хольцы голыя, не мо-
гуць купіць сабе лекаў, у той час як
багацей выстаўляюць ім напакан свайх
адкормленых чатырохногіх пестуноў!
Агідна!

— Што ж, вы маеце рацыю, ойча. Але
ж я не багацейка, і ніколі яшчэ піводзіў
жабрак не адшоў ад маіх дзвярэй з
пустымі рукамі, калі, канечне, у мяне
самой было.

— Веру вам, мэм, — сказаў святшчэ-
нік пачынаю, таму што адчуў сорам за
раптоўны выбух гнева. — Я ўпэўнены,
што вы лепшая хрысціянка, чым я, але
ж ёсць розныя патрэбы і розныя абавяз-
кі — іх нельга блытаць. Есць чала-
вечыя патрэбы і жывёльныя, чалавечыя
і духоўныя. Сабаку вашаму абедня не
патрэбна.

— Ён вельмі любіў абедні. Кожную
рапіцу хадзіў са мной і чакаў мяне,
лежачы за дзвярамі капліцы.

— Чаму ж вы пакідалі яго за дзвя-
рамі?

— Чаму?
— Так, чаму? Ці не таму, што разу-
мелі розніцу паміж патрэбамі чалавека
і жывёліны?

— Нічога падобнага! — гарача запя-
рэчыла старая. — Мяне прасіў рабіць
так прыходзіць святшчэнік, бо нейкія
святшчы паскардзіліся яму. Ха! Але я
часцейка заводзіла сабаку шішком у

капліцу, калі на нас не глядзелі, і ска-
жу вам, ойча, піводзіў з гэтых паслуж-
лівых шантучоў не паводзіў сябе так
набожна, як мой Цімі. Праз усё сван-
гелле аж да ўзнясення дароў ён быў
маўклівым. І не кажыце мне, што гас-
подзь наш бог задаволены маім Цімі
менш, чым ім.

— А я нічога такога не кажу, — адка-
заў святшчэнік, якога крыху пазабавіў
расказ староў. — Хачу толькі сказаць,
што сабака ваш мёртвы і малітвы яму
не патрэбны. Ён не мог грашыць. А му-
жу вашаму малітвы могуць аказацца
карыснымі, таму што ўсе мы людзі, і ён
мог на гэтым свеце нарабіць грахоў,
якія павінен скупіць па тым.

— Ох, ойча, адразу відаць, што Джы-
ма вы не ведалі. Нябога Джым быў ня-
вінны, як дзіця. Ніколі нічога такога не
рабіў — можа, толькі лішні разок па-
цягнуць з бутэлькі, калі ён адвярнуўся. Не
без таго — ён крыху зрываўся, як пра-
чыне кроплю, і тады я ўжо больш яму
не давала, але ж гэта такая драбязя,
што і ўспамінаць не варта. Канечне,
ойча, — дадала старая, зноў задумліва
утаропіўшыся на агонь, — я гатова прыз-
нацца, што першы дзень-два пасля яго
смерці мне нікавата было. Я ж не ве-
дала, што ён па-за домам мог сказаць
ці патварыць, — вядома, дробязя якую,
і ўсё старалася здагадацца, на што яго
за гэта асузіць. Месца сабе не знахо-
дзіла, уяўляючы, як ён пакутуе там, у
чысціцы, разам з усім не знаёмымі
людзьмі. Чалавек ён быў, скажу я вам,
палахлівы. Не буду ўзводзіць на яго да-
рэчышчыну, але ён мог на ўвесь дом за-
вішчаць, калі стрэмку пад пазногаць
загопіць. Але потым я зразумела, што
ніхто з тых, хто пры сваім розуме, не
можа яму нічога бласлава зрабіць. О
не, ойча, я не таму заказвала абедні за
Джыма.

— А чаму?

— А як жа інакім магла я даць яму
знаць, што думаю пра яго? — запытала
старая і падзіўна ўсміхнулася. —
Ён заўсёды ў маіх думках — рапіной,
апоўдні і ўначы. А цяпер тое ж самае з
Цімі.

— Для Цімі ўсё роўна, думце вы
пра яго ці не, — ён гэтага ведаць не
можа.

— Ох, ойча, такія рэчы — вялікая та-
ямніца, — спакойна адказала старая, —
і мы пра іх яшчэ нічога не ведаем. Ка-
нечне, тут ёсць нейкая розніца, і я не
прашу чагосьці немагчымага. Адслужыць
толькі адну кароценькую абедню, каб ён
ведаў, што я памятаю. Калі я дзеляюся
думкамі з людзьмі, яны кажучь мне та-
кое, што я ледзь не вар'янею: нібыта ў
Цімі няма душы, таму што, маўляў, ён

ніколі не ўпадаў у грэх. Адкуль хто ве-
дае, упадаў ён ці не? Малое дзіце не мо-
жа саграшыць, але ж душа ў яго ўсё
роўна ёсць. Не, ойча, — сказала яна ра-
шуча, — я ведаю, што старая ўжо, і ня-
ма каму даць мне парад, ды і галава
ўжо не такая, як колісь, але, лязкуй бо-
гу, розум яшчэ пры мне. Пачнеце, ойча,
сабака нічым не адрозніваецца ад дзіця-
ці. Калі набліжалася галавіня смерці
Джыма і мне рабілася нядобра, Цімі па-
дыходзіў да мяне, клаў галаву мне на
калені, паказваючы, як ён спачывае. А
калі самому бага рабілася, забіраўся
да мяне ў ложка, скручываўся ў клубок і
вачамі прасіў памачыць яму. Калі ён кан-
чаўся, я адчувала тое ж самае, што і та-
ды, калі паміраў мой бедны Джым, —
успамінала ўсе выпадкі, калі незаслужа-
на ляжала яго. Самае цяжкае ва ўсім гэ-
тым, ойча, гэта калі ты намагаешся да-
раваць самому сабе.

— Думаю, вам мала за што трэба да-
раваць сабе, — усміхнуўся Фогарці. —
Бог сведка, калі б я мог што-небудзь
зрабіць для вас, я б зрабіў, але, як
святшчэнік, не магу выканаць вашу
просьбу.

— Можа, мне да каго іншага можна
звярнуцца? Як вы думаеце, калі б я пай-
шла да біскупа, ён дазволіў бы вам?

— Баюся не, мэм.

— Эх, — прамовіла старая з горыччу
і цяжка паднялася з крэсла, — каб была
я маладзейшая і спрытнейшая пярком,
самому пану напісала б, — яна пайшла
да дзвярэй, і Фогарці ўскочыў, каб ад-
чыніць іх, але яго далікатнасці старая
не заўважыла, а толькі паглядзела на
святшчэніка сваімі запалымі журботны-
мі вачамі, у якіх, здавалася, сканцэнтра-
валіся ўвесь чалавечы смутак і туга. —
Вы наступіце няправільна, ойча, ня-
правільна, — сказала яна цвёрда. — Я
такая ж добрая каталічка, як усе астат-
нія, але самому пану рымскаму проста б
у ночы сказала, калі б ён завітаў сюды:
у іх ёсць душа, і людзі жопстка памы-
ляюцца. Усё, што ўмею любіць, мае ду-
шу. Пакажыце мне тую злосную жапчы-
ну, якая падзякавала богу за тое, што
памёр яе муж, і я скажу вам, у каго я
ма душы, толькі не кажыце мне, што ў
Цімі яе няма. Я цвёрда ведаю, што калі-
небудзь пелзе ўбачуся з ім.

— Думаю, так і будзе, — падтакнуў
айцец Фогарці. — Кожны раз, як будзе-
це за яго маліцца, не забудзьце ўставіць
слова і ад мяне.

— Не, ойча, я гэтага рабіць не буду, —
спакойна адказала старая. — Бывае і
У хуткім часе з бокай дапамогай мы
зноў убачымся... на тым свеце...

Пераклаў з англійскай С. ДОРСКИ.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ЯНЫ ВУЧЫЛІСЯ У Т. ШАЎЧЭНКІ

ГУЧАЛА У МІНСКУ УПЕРШЫНІЮ

СВЕДКІ ПРАЦОЎНАЙ СЛАВЫ

Летаніс горада

У Наваполацку, на вуліцы Маладзёжнай, у аднапавярковым будынку размешчаны краязнаўчы музей. Краязнаўчы... Але мясцовыя жыхары маюць рацыю, называючы яго музеем працоўнай славы.

І сапраўды, кожны экспанат, кожны фотаздымак сведчаць менавіта аб працоўных подзвігах наваполаччан, гавораць аб тым, як нараджаўся горад. Слова «першы» тут самае распаўсюджанае. Яшчэ ля ўваходу ў музей свяшчэнным манументам застыў першы коўш экскаватара, які чэрпаў першы кубаметры старажытнай полацкай зямлі. Камбінезон першага крапаўчыка Ф. Пузьно. Пад шклом лянцы акуратна скла-дзеная палатка першых будаўнікоў. Над ёю ўздоўж сцяны фотанарама і надпіс: «Гара-чым летам 1958 года на лясі-сты левы бераг Заходняй Дзвіны высадзіўся атрад моладзі, наб сваімі рукамі стварыў легенду, будаваць цудоўны белы горад, які пачаў вырастаць на месцы вёскі Слабада. Л. Ашмян — пер-шы начальнік Наваполацкага мантажнага ўпраўлення, лаўра-ат Дзяржаўнай прэміі СССР.

Усюды на фотаздымаках, на стэндах партрэты, імёны першапраходчыкаў — Ніколіна-Казановай, Генадзя Матросова, Яўгена Сінюковіча, Пятра Блахіна. Шэраг фотаархіўных докумен-таў расказваюць аб утварэнні першага пасялішча Савета на чале з Арцем'евым. Газета «Сцяг новабудулі» паведамляе аб першай наваполацкай парт-канферэнцыі і арганізацыйным пленуме гарадскога Камітэта партыі, сакратаром якога была абрана А. Бязлюдава.

І яшчэ дакумент. Указам Прэ-зідыума Вярхоўнага Савета БССР рабочы пасёлак Полацкі быў пераўтвораны ў горад На-ваполацк — адзін з маладзё-шых добраўпарадкаваных гара-доў нашай рэспублікі.

І нібы памаладзела, змяніла сваё рэчышча Дзвіна, прыкля-шы на свае плечы новы інду-стрыяльна-культурны ком-плекс.

лоўнае — пераконваешся ў тым, што ўсе гэтыя пераўта-рэнні адбыліся дзякуючы ня-стомнай працы чалавека.

Расце горад, растуць і людзі. Некалі Казімір Кумцэвіч пачы-наў тут свой працоўны шлях майстрам, а зараз ён — кіраў-нік будаўнічага трэста № 16. У свой час кіраваў ім М. Архіпец, які з'яўляецца зараз міністрам прамысловага будаўніцтва. Ся-род нафтабудаўнікоў ёсць дэ-путаты Вярхоўнага Саветаў СССР і БССР, як, напрыклад, Г. Лысова. Ніколіна-Казанова была дэлегатам XXIII з'езда КПСС. А сёлета брыгадзір ма-ляроў Л. Яскевіч прадстаўляў нафтабудаўнікоў на XXV з'ездзе нашай партыі.

Навуковы супрацоўнік А. Ма-зэнін падрабязна расказвае пра кожны экспанат, пра гісторыю музея і яго першага дырэктара В. Ціханова, — вялікага энтузі-яста, зборальніка рэчэй, што з'яўляюцца летапісам Навапо-лацка.

Ёсць у музеі кніга водгукнаў. Сярод шматлікіх запісаў — за-піс ганаровага наведвальніка, Генеральнага сакратара САПГ Э. Хонекера.

В. РАКЕВІЧ.

І СПЕЎ КАБЗАРА НАТХНЯЎ...

У гісторыі беларуска-Украін-скіх узамасувязей шмат яр-кіх запамінальных старонак. Але, бадай-што, найбольш знач-ныя з іх звязаны з імем неўмі-ручага кабзара — Тараса Шаў-чэнка.

Над уплывам яго чароўнай паэзіі былі Я. Купала і Я. Колас. У артыкуле «Шаўчэнка і беларуская паэзія», прысвечаным 125-годдзю з дня нараджэння паэта, Я. Колас у 1939 годзе сказаў:

«Ці магла маладая беларуская паэзія, цела і кроў ад народ-най творчасці, увабраўшы ў сябе ў асобе ле найбодей від-ных прадстаўнікоў рэвалюцый-най і дэмакратычнай дух ле,—ці магла яна не падняцца над уль-ды роднай ёй і па зместу, і па форме творчасці геіліянага Украінскага паэта? Відомы ле».

Далей народны пясняр Бела-русі адзначае, што ўжо ў са-мых першых творах яго і Ку-пала «адчуваецца гнеўны голас Тараса Шаўчэнка, калі яны вы-ступілі супроць царскага прыгнёчання».

Першыя дзве спсе кнігі Я. Ку-пала называюцца «Калейка» і «Рус-ляр». Тут адчуваецца перакліч-на з «Кабзаром». Яшчэ ў 1906 годзе ён пераклаў «Мінаюць дні, мінаюць ночы» Т. Шаўчэ-нка, а ў 1909 годзе, у дзень 95-годдзя з дня нараджэння кабза-ра, Я. Купала ліша верш «Памя-ці Тараса Шаўчэнка».

Асабліваю ўвагу Я. Колас звяртае на ўплыў творчасці кабзара на П. Труса і М. Вагдановіча. П. Трус ведаў напамяць

амаль усяго «Кабзара». Ён шы-рока выкарыстоўваў яго пры-ёмы, уводзіў у творы народныя песні.

Высока цаніў паэзію Т. Шаў-чэнка і М. Вагдановіч. Ён напі-саў два артыкулы «Памяці Шаўчэнка» і «Краса і сіла», у якіх паказаў сваёасаблівае таленту пясняра, яго майстэр-ства, вылучыўшы дзве асновы ў ягонай паэзіі: шырокая сты-хія народнай украінскай песні і дабратворны ўплыў рускай лі-таратуры, у прыватнасці, Пуш-кіна.

Важнае месца ў творчай спад-чыне М. Вагдановіча займаюць украінскія пераклады, сярод якіх — шэсць вершаў Т. Шаў-чэнка.

М. Рыльскі ў артыкуле «Шаў-чэнка і сучаснасць» зазначаў: «Цінава, між тым, адзначыць, што адным з першых, хто ўла-віў тонкае майстэрства Шаў-чэнка і даў удумлівы аналіз яго вершаў, быў якрая беларусені паэт... Вагдановіч».

У 1939 годзе пад рэдакцыяй Я. Коласа і Я. Купала «Каб-зар» упершыню выйшаў у пе-ракладзе на беларускую мову. Калі дваццаці твораў, у тым лі-ку і паэму «Неафіты» пераклаў сам Я. Колас. У гэты час ён на-пісаў верш «Тарас Шаўчэнка».

Слова несмартнага Кабзара і сёння натхняе Украінскіх і беларускіх літаратараў. А гэта сведчанне таго, што сапраўд-ная паэзія застаецца вечно жы-вой і маладой.

Мікола ЖЫГОЦКІ.

Іграе ансамбль «Кантабіле»

Як паведамылася ўжо, у му-зычным жыцці Мінска сёлета адбылася цікавая падзея — створаны новы камерны ан-самбль «Кантабіле». Чарговы яго адкрыты канцэрт быў пры-свечаны тэме «Музычны Пар-нас XVIII стагоддзя». Выконва-лася музыка, якая гучала нека-лі ў канцэртных залах Парыжа: творы Тэлемена, Тарціні, Віга-лі, Вівальды, разнастайныя п'е-сы французскіх кампазітараў.

У канцэрце ўдзельнічалі за-служаная артыстка БССР Люд-міла Златана. Яе голас пакарму-слухачоў цеплынёй і півучас-цю ў арыях з опер. З асаблі-вым поспехам ансамбль выка-ніваў сюіты Тэлемена, Куперэна, монуэты Віталі. Гучанне гэтых твораў было адначасна тонім іранічным музыкантаў у стрыліжках з кампазітараў.

Кіраўнік ансамбля — Юрый Цырук. Ён скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю імя А. В. Луначарскага па класу вялянчэнні, потым удаека-

наліваў майстэрства ў аспіран-туры Ленінградскай кансерва-торыі. Юрый Цырук паспяхова іграе ў новым ансамблі і кіруе камерным аркестрам. Партыю аргана выконвае Аляксандр Фісэйнд, які вучыўся ў Маск-ве, а цяпер стаў адным з вя-дучых арганістаў Беларусі. Ува-гу слухачоў прыцягнуў сваім майстэрствам флейтыст Ге-надзь Гедэлькер, які разам з габайстам Валерыем Фаловым і скрыпкачом Міхаілам Барано-скім прышоў у ансамбль з Дзяржаўнага сімфанічнага ар-кестра БССР.

— Наш калектыў вырашыў, што ён будзе адрознівацца ад іншых ансамбляў такога тыпу, — гаворыць Ю. Цырук. — Існуе вельмі многа рэда выконвае-май музыкі. Большасць твораў, якія мы іграем, гучыць у Мін-ску ўпершыню. У нашых пла-нах — складанне тэматычных канцэртаў, напрыклад, «Бах і яго сыны», «Старая Вена» і г. д.

Мабільнасць маленікага ка-лектыву дазваляе нам шырока тавравацца па рэспубліцы, прада, нам такі дэвозіцца ал-маўліцца ад парты аргана...

Пасля канцэрта Людміла Зла-тана тав'сказала пра новы ка-лектыў:

— Упэўнена, што ансамбль перспектыўны. Галоўная яго заслуга ўжо цяпер — выдатнае выкананне твораў старадаўняй музыкі, якую пельга забываць, бо ў ёй ёсць эстэтычнае хара-цтва, каштоўнае і ў наш час. Я з вялікай прыемнасцю пры-маю ўдзел у канцэртах «Кан-табіле»...

З кожным разам на канцэрты ансамбля прыходзіць усё больш слухачоў, іхня вельмі — цэла прымаюць яго новыя праграмы. Так, маладосць «Кантабіле» аб-ячае далейшы творчы рост гэ-тага арыгінальнага музычнага ансамбля.

Б. АГРАНОЎСКАЯ,
А. ШАРСТНЕВА.

КНИГА ПРА Ф. СКАРЫНУ

У Вільнюсе, у выдавецтве «Навука» выйшла кніга Ляваса Уладзіміраваса, які на падставе многіх біблія-графічных крыніц і архіў-ных документаў даследуе жыц-цё і творчую дзейнасць беларус-кага асветніка.

У кнізе прыводзіцца шмат цікавых фактаў пра творчасць вучонага ў перыяды яго жыц-ця ў Кракаве, Падуі (Італія), Празе і Вільні. Выказваюцца абгрунтаваныя здагадкі пра спробы Скарыны паехаць у Маскву для наладжвання там друкарскай справы. Падкрэслі-ваецца яго роля ў развіцці і распаўсюджванні кнігадрука-вання ва Усходняй Еўропе. У Вільнюсе на доме № 45 па вул. Горнага ўстаноўлена мемар-ыяльная дошка ў памяць аб вялікім сыне братняга беларус-кага народа.

А. НЯДЗВЕЦІ.

г. Вільнюс.

«Юны масквіч»... Гэты харэаграфічны дзіцячы ансамбль добра ведаюць не толькі ў сталіцы нашай Радзімы, але і далёка за яе межамі. Створаны ў 1962 годзе, самадзейны калектыў, якім кіруе В. Інгель, з поспехам выступаў у Кіеве, Ленінградзе, Уладзіміры, Суздаль, выязджаў у Францыю, Венгрыю, Чэхаславакію і іншыя краіны.

А ндаўна адбылася паездка ў пінерскі лагэр «Артэн», які асабліва запамнілася. Дзеці пазнаміліся са сваім замежнымі ра-веснікамі, а ў час аднаго з выступленняў пасябравалі і з беларускі-мі пінерамі.

На здымку: удзельнікі ансамбля «Юны масквіч».

Фота І. ГАРБАЦЭВІЧА.

Выдана ў «Молодой гвардии»

Чарговы зборнік лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Рыгора Барадуліна на рускай мове называецца «Небо твоих очей». Выйшаў ён у вы-давецтве «Молодая гвардия».

Кнігу, змест якой склалі вер-шы і паэма «Блакада», перакла-лі Г. Бубноў, І. Бурсаў, Ф. Яфі-маў, А. Дракахруст, Н. Кіслік, Д. Сімановіч.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТЕРАТУРА И МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 01216

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказа-нага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН.

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара],

Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОЎ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар],

Рыгор ШЫРМА